فارسي خوانو د حیرت گوتي په غاښ کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د میرزا حنان بارکزي
دېوان

سریزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

www.hotakonline.com

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۰۸۱ -۲۶۶۴۲۳۶
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زرټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق يې د صحاف نشراتي مؤسسي سره دي !

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. وارودواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروسته د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ يې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چارې د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کې مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چې په نورو درو سرو چاپونو کې نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده اومونږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه موکړې ده چې د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چې تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو .

مورې هڅه کوو او کړې مو ده چي د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنی ملغلري د مینه والوترلاسوپوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه څېړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي يې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی يې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې یې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شېږ، اووه میاشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته ولیکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلي خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته را وړه او ما ته یې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به یې تاسي د همدې لیکني په یوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو میاشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه تورورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصاید مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یاداښتونه مي هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټې تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال
د روژې د مبارکي میاشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو یې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات يې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر يې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم يې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلربش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلربش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دې په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه يې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي يې کښلي دي چي: (دلربش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده – ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم يې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکاپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته يې د کاکړو ګوشخانه او بل ته يې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي يې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر يې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي يې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[۲] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلې مقالې په ترڅ کي ورکړې دئ چي تاسي به يې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلربش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲)د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

څه موده وړاندي ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستي له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي وې او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کي د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کي د کوټي تر چاپ شپږ ډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دي له کوټي چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۶ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

د نسخې معرفي:

ګچه ۱۳,۵ * ۲۰,۵
دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند هـ" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمد الله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر ځړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي ببخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق څیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کي بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلي نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چي تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کي يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کي "۳۶" غزلي قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

باید و وایم چي د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسیون کي خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کي، چي ما يې يادونه کړې ده، بدلونونه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چي خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسیون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کي ایښی دئ. دا يې له خپلي ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه ميني ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کي د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چي د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی ، بریالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هیله

محمد معصوم هوتک

اوکویل – اونټاريو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي ليکني د لوستلو تکليف بيا ورکړم چي ښايي ځو کاله وړاندي يې په "هيله" مجله، دويم کال، لومړی ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعميې

د پښتو ژبي نازکخيال شاعر ميرزا حنان بارکزی د حميد مومند د ادبي لاري له پياوړو لارويانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګينيو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسيکو شاعرانو په پيروی د ځينو تاريخي پېښو نېټې د تعميې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او يو ونيم معماوي يې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسيکي شاعرۍ يوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاريخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له يوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سې او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړيکي هم ولري خوندوري وي او شعريت هم پکښې وي. ځينو شاعرانو کله کله په تاريخي مادو کي يوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو يې د تاريخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاريخي مادو ډېر پېښيږو. نو موړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بيانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نيساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
اميدوار اوسه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځيني يې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد ، زما د ليکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان ختک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوچستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـل و ویـل تـاریخ اختصـار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲ه ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلې او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ؐ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاريخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري يادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځيني يې په دري نوټونو او د بديع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف يوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ويل سوې ده. په مقطع کي يې شاعر خپل نوم (حنان) په يوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتيب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټي چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي يې ثبت داسي دئ:

معمـــا مــــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــاد درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون يې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي يعني د يوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولوېږي.

معمـــا مــــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافيه په سمه سوې ده او معنا يې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۰مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بيخي سته نه.

يـــو ايلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حيـــوان و بـــرادره
دا حيـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی لس يې خولې او دېرش يې پښې اتيا يې سره

دا معما د (فيل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

د دې معما حل ما په دېوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې يې په حاشيه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلې دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چې زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۲۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونه يې په نور د جبين ونيو　　درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مديني معجزه ګوره　　چې مه خيري سوه په ميان کې يې دين ونيو

په دې معما کې د حضرت محمد■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ. ”مه“ چې خيري سي يعني ”ميم“ او ”ها“ يې سره جلا سي، ”دين“ يې په منځ کې ور ولوېږي، ”مدينه“ ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت يې داسې دئ:

افلاکونه يې په نور د جبين ونيو　　درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مديني معجزه ګوره　　چې ماه خيری شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چې دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه　　خدای دې ورکړې په جنت کې سراچه
له هوښياره مې د مرګ وکړه پوښتنه　　را تې و ويل تاريخ سو مرغ چه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د ”مرغ چه“ ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ھ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړيني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر وربغېږم. لکه وړاندې چې مې و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کې زما سره يوازې يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رښتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لري، يوازې يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاريخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

د کوټي چاپ چي له کومي نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلــه ګــاه مــی پــه عمــل لکــه بيضــه | د ريــا لــه غشــی ئــې خلاصــه فضــه
هــاتفي ئــې پــه وفــات کښــی دغــه و وې | چــي تــاريخ ئــې دا مقــام ســو روضــه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چي په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چي د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټي چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه ګــاه مــې و جــوار تــه د کــريم | شـــو روان الحکـــم لله الحکـــيم
لــه هوښــياره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه | ول تــاريخ يــې دئ لــه اجــر عظــيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسې نتيجه را ايستلای سو، چي "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کي پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چي هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټي چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چي له ميرزا حنان غوندي قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کي، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کي د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کي يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کي نه ده شمېرلې. دا چي معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چي د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کي زما په لاس برابر سوي دېوان باندي يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چي ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مي عقيده ده چي پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

په زيار ترتيب سوی دئ. سريزه او لغتنامه يې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هيوادمل صاحب پخپله سريزه کي د دغه کار علتونه هم بيان کړي دي او ويلي يې دي، چي متون بايد د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سريزي په (ع) مخ کي خپل دلايل راوړي دي. که دا کار يو ادبي او تاريخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټي چاپ ښاغلي مرتبين مجبوربدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاريخي ماده د (بين المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) يې و نه ليکی.[1] د دې کار اړتيا بالکل ځرګنده ده. که يې دا کار کړی وای نو د ميرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتيا کاله به يې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتيا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاريخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو ياد سوی دئ. په همدې دليل ما او د کوټي چاپ ښاغلو ترتيبوونکو د ميرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني يار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه يې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه ـــــ پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاريخ يـــې دا هـــاتفي و وې ـــــ لـــه دا نـــيم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاريخي مادې د ليکلو په برخه کي ما د دېوان د سريزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بيا هم سمي نه دي تطبيق کړي. ما د علمي احتياط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوريځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نيم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي بايد د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ايستل سي، يو زرو دوه سوه اته اويا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د ميرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دليل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سريزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هيله) مجلې مسئولينو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معيار د عاميانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په ليکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاريخي ماده يې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو يې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما ليکنه د چا خبره معياري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاريخي مادو په ويلو کي د حنان ټولي خوارۍ يې ګډي وډي کړي دي. ځکه ميرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که يې د معيار د عاميانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) وليکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به يې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان يې په نوموړې قطعه کي د مړيني پېشګويي ! کړې ده.

چي د کوټې چاپ نوموړي څلوریځه داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــی پــه زړه اوربــلاوه   پــه پوښــتنه مــی ئــې هــر ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ ئــې دا هــاتفي و وې   لــه دا نیمــه برهــان مــخ وګرځــاوه

او تر لاندي یې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپیر سته خو له دواړو تاریخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سنې سره شپږ کاله توپیر لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي یې هم کټ مټ دغه شان املاء وه یعني (لدا نیم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت یې ۱۲۷۸ کېږي. زما یقین دئ میرزا حنان چي دغه تاریخي ماده جوړوله، هلته یې د هاتف له خولې د امر صیغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف یې د قافیوي اړتیا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاریخي ماده (لدانیم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ څني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړیني تاریخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا   چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــیاره مــي د مــرګ پوښــتنه وکــړه   وې ویـــل تـــاریخ زړدوه ســـوه اویـــا

دا نېټه بیخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښېږي.(1)

وروستۍ تاریخي ماده د میا جان محمد اخند﷫ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي یو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي یې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي یې ۱۲۷۲تر لاندي لیکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوریځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله   نــا امیــده یــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
یو هوښیار یې په وفات کښېـي داسي و وې   دا تـــاریخ میاجـــان محمـــد رضـــی الله

د (میا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاریخي پېښه د

(1) زه چي د برهان او دوران قافیوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتیاط په قید د میرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع یادابنت).

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثیې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جــوار تــه د مــولا ســردار قــرین ولاړ　　چي مرغوب د کل عـالم و په تحسین ولاړ

اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه"　　چي "سـردار مهردل" لـه دې دنیا یقین ولاړ

⊠ ⊠ ⊠

ټورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

(2) دغه میاجان محمد صاحب ﷺ د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب ﷺ زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ یو پوړنی – ۹۳مخ د لیکونکي اثر).

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې په احمدشاهي کندهار کې د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهې په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهنې د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألیفېږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کې په ډېرې ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوې ځېرې د ادب میدان ته راوزې دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چې په دې ښار کې د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرې سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هیواد په تاریخ کې "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره يې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کې کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چې د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کې چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خېل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دې روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرۃالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سي. یوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه   خدای دي ور کـړي پـه جنت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه   راتـې و ویـل تـاریخ شـو مرغـی چـه

"دېوان – ۲۰۸ مخ

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دی وایي:

د برهـان مـرګ مـي پـر زړه اور بـلاوه   پـه پوښـتنه مـي همـه ځـای لټـاوه
د وفـات تـاریخ یـې دا هـاتفي و وې   لـه دا نـیم برهانـه مـخ و ګـرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پـه خپـه بـه ګلرخـان د قنـدهار وي   چي پـه مـرګ ولاړ شـي "حنـان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ

لـه حنانـه قـرار څـه غـواړې ناصـحه   چي رسوا کـړ دا ستا عشـق پـه قنـدهار کـي

"دېوان – ۱۷۱ مخ

له نامه سره یې "میرزا" هم کېښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا لـه غمـه د کـوم مـخ "میـرزا حنانـه"   لـه ژړلـو چـي مـي نـه درېـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټر او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

خرخـوي دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه" دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي
"دیوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

سـتا لـه غمـه نـه یـم څـه یـم چـې دا هسـې لا د دېرشو کالو نه یم موی مې سپین شو
"دیوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چـې پـه سـپینه ږیـره نـه اوړې د ښـکلو آفـرین دې شـه "حنانـه"پـر همـت
"دیوان – ۴۹ مخ"

چـې پیـرۍ مـې ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد راتـه ښـایي اوس عصـا د سـر و قـد
"دیوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چې د سراو پای بیتونه یې داسې دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ چې مرغوب د کل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه" چې "سـردار مهـردل"لـه دې دنیا یقـین ولاړ
"دیوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چې موږ ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چې څه تروزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نوردې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سې روایت هم سته چې دیوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې موږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه ځلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د١٢٧٠ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار را سره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښخېدو د ځای په باب د ويلوو ړ هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "١٠٧ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ځوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو دا خبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې ځلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ٢39 مخ.

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَونه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

ادبي لاربې:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چې ده د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر څنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چې میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چې حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کي لوړې درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چې حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار خټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراءدوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

وايي:

پيروي مې د "حيمد" موشګاف وکړه — ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات

"دېوان – ۴۲ مخ"

د حميد د شعر بحر ته "حنانه" — يو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابيات

"دېوان – ۴۵ مخ"

د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کې — دا "حنان" يې د شعر خوشه چين

"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چې مې وليدې د ترکو سترګې غوړې — نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي کوړې

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چې په غتو سترګو ګوري نابينا وي — چاچي وليدې د ترکو سترګې غوړې

"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ — چې لمر پټ شو په سحاب

"دېوان – ۴۳ مخ"

حميد وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت — نباپېرو مخ په حجاب

"دېوان – ۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه — که سينه وه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ — چې سينه شوه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان – ۲۳۴ مخ"

---

(1) د حميد د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

حنان وايي:

لــه حمیــده ســره آس د شــعر نــه ځــي　　　کــه "حنــان"پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان–۱۳۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړې پــره　　　رابــه نــه وړې تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم　　　کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســترې

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشــــنا لــــه لاســــه زه یــــم پــــه زړه ســــترې　　　پــه فلــوس مــي پــه کــار نــه دئ درســت وګــړی

"دېوان–۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوې غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جــواب دئ دا غــزل "حنانــه" د اخونــد پیرمحمــد　　　کــه پــه قیامــت کــي پــه پنــاه د پیغمبــر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز خبره جلا ادبي تحقیق غواړي او دا خو پاني سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوې طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي یې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و　　　د چــا بــد چــا ښــه و د چــا بــېش و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف　　　روانــه یــخ ســخن کانــد لــرېش و

عشـــق ایـــم دام یـــن لـــره ســـتي د　　　بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو رېـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د　　　اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

---

(1) وګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

ګـل شـرم خ پـه انهـو کښ ه و نغښـت | اب يـي سـتا ديـدن و د اورپـېش و
چي مي وارا پـه ياد شي ارقيب هم | اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و

خـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش و

"ديوان–۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری وګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نـېک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو | و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغــان نالــه هــردم د بلبــل لافــه | تـاب يـې ستا د ديدن نه و دارو پـېش شـو
عشــق قـايم مـدام مـين لـره هسـتي ده | د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســترن نـرګس سـنبل لالــه شــبو ده | دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښيي ښه و نغښت | مـا تـه هر سـاعت تـر مرګ بتـر را پـېش شـو
چي مي يو وار را پـه ياد شي يار رقيب هم | فروانه(1) هيـڅ سخن نـه کاندي دلـرېش شـو

خـه پــه نـوي طرحــه شــعر کــړي "حنانــه"
ســتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش شــو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان ديوان له هرراز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـي چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ | پـه دا چـين کـوي د چـين د مشــکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي | پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې وای مګر د ږومبی کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته — نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ — ویـل خـال مـي دئ امـام ورځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چـــي لـــه بويـــه محـــروم کـــړئ و دلبـــر — پـــه کارمـــه لـــره دا ســـي ببکـــاره ســـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشـوق د مـخ احـوال در تـه حضـور کـړه — لـه دا وروسـتو هالـه ځـان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمــــد ســــرور ســــردار و د عـــــالم — عـــدل و حکـــم هـــم دوام واړه محکـــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه: دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېبنلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه وټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي ښخ او کونجونه یې د سرې خرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او دا سي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ | یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ښېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼي وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه د یوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې | په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را | سمندر رنګه د پټي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه څکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوېې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وايي چي د کتاب د لومړۍ پاڼي او د وقايې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دیوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ !

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعي، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(١)

د نسخي لیکدودي ځانګړتیا وي په دي ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (څ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زبر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کاږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (١٠٨ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دیوان

دا دیوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و ، یو مخ سریزه او ښاغلي

(١) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي. (م. هوتک)

محمد دین ژواک چې په هغه وخت کې د کابل مجلې مدیر و ، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دوا ړو لیکنو کې هغه نسخه چې د دېوان د ترتیبولو په وخت کې ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه ده معرفي سوې. ډېرې طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چې سمي سوي نه دي. حتی په هغه غزله کې چې حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و کورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کې راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کې مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کې داسې نښې نښانې سته چې مرتب باید ځوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کې لږ څه بې نظمۍ راوستې دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چې (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجیع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکې د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کې چې د میرزا حنان سوانح کښل سوي ده له هغې څخه ښکاري چې په دغه وخت کې د څېړونکو په واک کې د حنان د دېوان دا سې یوه نسخه وه چې "تر جیع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چې د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کې چې کومه نسخه وه. په هغې کې دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کې د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چې د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کې راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کې لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چې د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمګړتیا وي لري.

لکه چې مخکې مې و ویل د دې متن په ترتیبولو کې ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. څکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چې د متن د برابرولو په وخت کې باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چې د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسې نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چې د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسې نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چې د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي ديوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشيو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ايسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشيه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزليات او متفرقات.

د غزلياتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بيتو شمېر يې له اوو څخه زيات و، هم ايستلي او په متفرقاتو کې مې راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بيتو شمېر حتٰی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په يوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د ميرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وايي:

يو ځوبيته در ته وايم معنوي — نه قطعه ده، نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وايه کتاب — هر غزل يې اووه بيته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام — د ديوان غزل اووه بيته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آيته — زياته نه ده ابتداء تر نهايته
ده نور خپل ديوان پر دا بحرتيا رکړ — ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ

"ديوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د ديوان د غزلياتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بيتو شمېر يې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بيتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د يو مجبوريت له مخې زيات سوئ دئ ځکه د عين غزلې ځينې بيتونه به په اصل کې وو خو په چاپي ديوان کې به نه وه راغلي، يا به چاپي ديوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، يا به يې توپير دومره زيات و چې د جلاجلا بيتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بيتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خيال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د رديف دوې غزلې،(2) د "ن" رديف يوه غزله(۳) د غزلياتو له برخې څخه و

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چې وايي:

چې يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلې مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی څلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلې دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندې وروسته سوئ دئ. ځینې غزلې مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېځي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازې په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځینې کسان چې داسي فکر کوي"، بلکې د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخې "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعرد شعر ویلو په وخت کې له خپلې لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولې خبرې په پام کې نیولې او متن مې برابر کړئ دئ.
په پای کې د دې خبرې یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېرې نیمګرتیاوې ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلې په 193–194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې و ګورئ.

(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان– د 1360 ش کال چاپ– د سریزې 37 مخ.

غزلیات

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را — سمندر رنګه د پټي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره — لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي — د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله — په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا یې په زړه بله هوا ګرزي — د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله — په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را

١(٢) — ٧(3)

الهي ستا د عرفان له میو جام را — چي په مست یم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که ګُلي خیال را څخه محوه — اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه — مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه — ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(۲) — له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم — بېزاري له ماسېوا څخه مدام را(۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره — پیروي د کاملانو پر اقدام را(۸)

الهي د خپل حبیب له برکته(۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را

٢ — ١۵

---

(١) چاپي دېوان: له جنسه. (٢) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (٣) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (٢) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (٧) دا بیت په (ب) کي نسته. (٨) دا بیت له (ب) و اخیستل سو. (٩) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

چي خوناب(۱) تئ له چشمانو هر سهار زما ... ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره ... که یار کښېت د مهرو که پر مزار زما
څو باریک لکه موی نه شي په ډېر فکر ... و به نه ویني په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ ... آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفایي ځني څڅېږي لپې لپې ... راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې(۲) کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست(۳) ... تن بې(۴) شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳
عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه نبو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما
۲۲

ستا له خولې غخه که ګل زده کړه خندا ... بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته ... که دوا مي د درد وکړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غواړم ... د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا(۵)
څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی ... د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور رااندي بل کړ ... بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي ... چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا(۶)

۴
فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا
۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا ... ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره ... د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې(۷) پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو ... بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها
خزان کښېښووي(۸) د ګل له ژړه رنګه ... د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي ... صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي ... چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵
تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"(۹)
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا(۱۰)
۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا
خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها

ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد
چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا

پيروي د عقل هسي ده زاهد ته
لکه يو ړوند شي د بل ړانده عصا

تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه
چي يې واخيست[1] مردانه ګام د وفا

پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه
ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا[۲]

ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي
که پادشاه د زماني دئ که ګدا[۳]

د يعقوب په شان شوم ړوند راشه يوسفه
د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا[۴]

۶
که به کله مهرباني[5] کړې وخت دي وخت دئ
رحم بويه پر "حنان" بې د ستو پا
۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا
خدای زده څه به شي ور پښنه له دي[6] خوا

را معلومه ده چي بيا به تپښته[7] راوړي
ستا له سترګو سوبه[8] نه ده وړي چا

اختراع دي زما د مرګ نوي پيدا کړه
نوم مي ډېر ډېر يادوي چي هېر کړې ما

په بېړى ليندى د وروځو خدنګ ولي
هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا[۹]

د بانو غشي يې بې توبريو منبلي
هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا[۱۰]

د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته[۱۱]
هر ورغوى لايق نه دئ د حنا

۷
د خندا په موج يې لب راغله "حنانه"
په چمن کي کړ غونچي کميس قبا
۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا
خبر نه يم يو وړ کومي[12] دلربا

د دي ښهر خوبرويان دي صدقه شه
بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا[13]

د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي
دا چي ناست يې لاس ترزني ښېنوا

ځړولئ سر مدام په فکر ناست[14] يې
دا د کوم يوه دلبر په تمنا

ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته[15]
واړه عشق دئ چي دروښېنوده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.

(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتى له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتى د څلرم بيت وروستى نيم بيتى دئ.

(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.

(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې   ته د یو د پاره(۱) سل د پاره ستا

۸   و "حنان" ته راز عیان که چې ته درومې   ۵۸
جریده به در پسې وي ترغه ځا(2)

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما   خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چې له ځالي مي اخیستئ لاچیچې و   اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چې نهال مي اوباوه د زړه په وینو   اوس په لاس کښېږي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چې مي باز له لاسه والووت   خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېرى پر ماوکه چې یار راغئ   چې تر جار کړم سرو مال و هستي(3) کل زما
چې له ماتئ ما لیده(۴) هسې مړ نه شوم   حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹   راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه   ۲۵
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما   یو پر بل شو شواخون(5) پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ   چې صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم   چې آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷)   مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده   په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول مینې(۹) ژړا لویه خامي ده   د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰   هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه   ۷۲
چې "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما

څو به کرمه ستا(۱۰) د وصل تمنا   عقل و هوښ(۱۱) را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲)   که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم   ولې نه ده ستا د نیم وېښته بها
د خیل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم   مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1)   که څه یو، یو په رنګ زه د کهربا
په نیم دید که مي زړه(۲) و باخښه و تاته   خدای حاضر دئ خجل یم له دې وینا

۱۱   دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ   ۷۹
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا   دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اسیرو زړو ترل دي بل څه نه دي   چي و غوړو ته خم شوئ دئ کاکل ستا
هرګز نه اروي زګېروی د مهجورانو(4)   آفرین دي وي پر هسي تغافل ستا
که به آه چیري(5) قبلېږي د عشاقو   نه دي وي هرګز د حسن تنزل ستا
د یوه لښکر سپاه دي سره وژني(6)   وا عجب دئ د عشاقو تسلسل ستا
سجدې د شکراني کړم بسمل طوره   چي د زړه غوښې مي توی شي(7) په منګول ستا

۱۲   که ژړا افسوس فریاد که(8) عیب نه دئ   ۸۶
د رخسار پر ګل "حنان" دئ یو بلبل ستا

دا یې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا(9)   دا یې زلفي خال و خط دئ که هجوم دئ د بلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي(10)   دا یې غاښ په خوله کي نمایي(11) او که دئ دُر یکتا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ   دایې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نارنج ترنج دئ که غبغب دئ حیرانېږم   نه توبه توبه غلط شوم خجل یم له دې وینا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي ځرخ د زړه په میان دئ(13)   که ناوک دئ نه پوهېږم قتلوي مي بې پروا
دا یې وروځې که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ   بې صرفې که ګُزارونه غشي نه درومي خطا

۱۳   دا یې زنه ده که سبب ده د "حنان" د زړه آسیب ده   ۹۳
چي په تش آرزو یې(14) کېږي د رنځورو زړو دوا

له فتنې(15) په سایه خلاص یم د مژګان ستا   خاطر جمع وي له واړو پرېشان ستا
څه الفت(۱۶) زما غریب او ستا د غشو   دغه واړه دلجویي کوي پیکان ستا
سر یې تل پر زانو ایښئ وي د فکر   هغه څوک چي یې په زړه کي وي ارمان ستا
له حیرته سترګي پټې کړي خوله وازه   له کتو سترګو ترلي دي(17) حیران ستا

---

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښې مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي ځرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلی دی.

د صحرا آهو په سیل راته راشي[1]
چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا

قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2]
منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[3] شي لاله ګلان له قبره
دا چي ګور له ارمان یوړ "حنان" ستا ۱۰۰

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما
مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما

سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر
په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما

هیڅ اثر یې[4] پر سنګین خاطرو نه شو
یو په سله خواری و کښې تر فرهاد ما

بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي
ګفت مي وړئ دئ په صدق[5] د استاد ما

که خبر وای چي شانه بې[6] ستا په کار شي
پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما

پر زیارت به مي ځراغ له خپلو بل وي
له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما

چا ته څه وایم اوس هر څه را رسېږي
ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[7]

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما ۱۰۸

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا
آواره شوم له عالمه په سبب ستا

نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[8]
حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا

ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي[9]
ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا

خپلو سترګو فتوا در کړه چي مي وژني
حیرانېږم[10] پر دا لوستو د مکتب ستا

وکوثر ته حاجت نه لري د څښلو
چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا

په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې
عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[11]
که پوره شي[12] د "حنان" په مرګ مطلب ستا ۱۱۵

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما
غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[13]

ګیله[14] کفر ده له بخته و اسمان ته
سیا بختي مي شوه[15] د بزم ځراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثر مي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي " (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې " (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

عاقبت به مي تاراج که مخ[1] د ترکو　　چي کينه لري[2] په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو ليري ګرزي سلامت وي　　ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکليو[3]　　نه نرمېږي دغه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره　　لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

۱۷　پـه دا عصر کـي همـدرد نسـته "حنانـه"　۱۲۲
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما[4]

چـي مـي وليـده رفتـار سـتا　　تـوري زلفـي تـار پـه تـار سـتا
قـد دي سـروه د ارم ده　　غـاښ درون دئ آبـدار[5] سـتا
پـر ګـلاب بانـدي شـبنم دئ　　کـه عـرق دئ پـه[6] رخسـار سـتا
سـره لبـان دي سـره يـاقوت دي　　خـوږ تـر شـهدو دئ ګفتـار سـتا
پـه کـوثر کلـه اوبېـږي　　چـي وي تـږی د ديـدار سـتا
کـه آفتـاب دئ کـه مهتـاب دئ　　خوشـه چـين دئ د انـوار سـتا

۱۸　خـال دانـه زلفـي دي دام کـړي　۱۲۹
"حنـان" ويـنم ګرفتـار سـتا

يو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا　　رحـم نـه لـري مژګـان فتنـه جـوی ستـا[7]
شـمعه نـه شـړي پتنـګ لـه خپلـه ځانـه　　اور حيران دئ و تونديو ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ　　هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلتـه بـاد لـه زلفـو څخـه و موښت　　له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
کـه مـي زر کتـب خـاني و پلټلـي　　و مي نه ليده په سترګو خط د روی ستا
غـوارې څـه سـرو سـامان لـه مـا دلبره　　و ايستم لـه نـام و ننګـه جستجوی ستا

۱۹　سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي　۱۳۲
دواړه کونـه قيمـت نـه لـري يـو مـوی سـتا

مـه غـولېږه پـه راتلـه د بـې وفـا　　هرګـز مـه درومـه پرېلـه د بـې وفـا[8]
که هرڅو ټينګه وعده در سره وکړي　　بـاور مـه کـوه پـه خولـه د بـې وفـا

(۱) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کينه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" بايد د (باء) په پېښ درې څپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه رانقل سوه.

پهراتله پهنه راتله یې پروا مه کړه — د لګیرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه — توبه و کاږه له پله د بې وفا
څړولئ یې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ پهقسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قد عصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرین ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره — چي ارام نه شوي یو دم زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي — نمر له تا سره شي تېر لکه برېښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟(2) — پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱ ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا (4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې — پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې — د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي رونا (6)

۲۲ زړه مي غواړي چي توبه کړم بیرته ماته ۱۵۷
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفۍ اخستی نه شم — که څه یو یو په رنګ زه او کهربا ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید — غزالان ورته پراته وو شا و خوا ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جود انه ده — که په سر روح الامین کوي سودا ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر و کړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

﴿ب﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب — جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ — ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده — له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري — پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که — قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ — لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه" ۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب — له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ — چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي — غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو — له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ — چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي — په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب — معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي — و قبلي(5) ته چي شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي — د هالي سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم — دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمرئ په شوخي غواړي — په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم — ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایي "حنانه" ۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب — شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښي د ابرویو دي خال نه دئ — دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

په هر ځای چي قدم کښېږدي سرو قده — مردګان شي تول په زمکه کښېني سېراب[1]
ډېر امید مي دئ و هغه سرو قد ته — قُمري طوره طوق د غاړي کړم رکاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحم کله شته په زړه کښېني د قصاب
کله کله بې په خواب کښېني[2] خیال حاضر شو — ولي څه کړم چي هرګز نه راځي خواب

۲۶ — له هوسه به قدم پر اسمان کښېږدي
که "حنان" شي ستا له وصله کامیاب — ۱۸۵

چي يې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب — د هغو رنګونه ژړ وي تشنه لب[3]
مشق د خیال د هغه طفل همېشه کړم — چي په دید سره يې اور اخلي مکتب
دا د زلفو تار يې کوږ په رخسار نه دئ — و سپوږمۍ ته راوتلئ دئ عقرب
که هر څو درته زاري او عاجزي کړم — پر جبین باندي چین راوړې د غضب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي — له مجنونه مونده کله شي ادب
څه سیالي به که له تا خوبان د عصر — خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷ — له حمیده سره آس د شعر نه ځي
اې "حنانه" بس که و نیسه جلب — ۱۹۲

سپین رخسار او زنخدان د شکرلب — زړه مي یووړ این و آن د شکرلب
پر درګاه يې دروېزه کاندي د حسن — د فقیر په دود سلطان د شکرلب
وري وري مي د زړه ماڼي هاله دي — چي يې خیال شو را روان د شکرلب
لکه ځغلي لېونی سپي له اوتاقه — هسي ورک شوه رقیبان د شکرلب
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر — تر دیدن بې[4] کړم قربان د شکرلب
دی لري زکوة د حُسن زه حقداره — وظیفه مي شوای لبان د شکرلب

۲۸ — همېشه به د "حنان" کاني په کېږي
چي باور که په پیمان د شکرلب — ۱۹۹

خدا قبوله کړي دوعا زما غریب — رقیب کړه د یار له دره بې نصیب
سر درد د عاشق نه ور کېږي دلته — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دي شوخ دلبر د میني په مکتب کښېني — لکه ګل مروړي غوړونه د ادیب
چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که — فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښېږ.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به يې.

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي ... دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي ترلاسه ... چې ځان خاوري که په درکې طبیب(1)

۲۹ لـه نـا اهلـه چې وفا غـوارې "حنانـه" ۲۰۲
لـه املوکـه مـزه غـوارې د زبیـب

راشـه وګـوره ګفتـار د عنـدلیب ... چې پـاره کـړ ګـل آزار د عنـدلیب
چې ګـل نـه وینې خاموش لـه غمه کښېني ... دا وفـا ګـوره هـر وار د عنـدلیب
ځـان و ګـل تـه رسـوي پـه هـره توګـه ... کـه څـه خیـږي تـر زړه خـار د عندلیب
چې د اور پـه شانې(2) سرې لمبې تر سر ځي ... پـه آه سـوځ دئ ګلـزار د عنـدلیب
و صـلت مـومي عاقبـت هغـه لـه یـاره ... چې قبـول کـه پـر ځـان کـار د عنـدلیب
ګـل چې هسې ځـوانیمرګ ځي پـه پوهېږم ... فریـاد اروي هـر سـهار د عنـدلیب

۳۰ چې اثـر پـر ګلـو نـه کانـدي "حنانـه" ۲۱۳
بې فایـدې دئ هـر چغـار د عنـدلیب

﴿ت﴾

دا شبنم پـر مـخ د ګـل دئ قطـرات ... کـه عـرق دئ پـر رخسـار لکـه(3) نقـات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پربووت ... کـه افعـې حلقـه وهلـې پـر حیـات
چې د سترګو تیغ هر دم په رنجو باټ که(5) ... دم پـه دم راتـه ښـیې د مـرګ حـالات
مخ یې شـو زمـا قاتـل سترګې شـاهدې ... بې قاضـې یې زمـا قتـل کـړ اثبـات
قربـاني دې یـم د سترګې روغ بـه نـه شـم(6) ... پـر دغـو بیمـارو شـوئ یـم(7) خیـرات
پـه اول بـازې د مینـې پـه شـطرنج کې ... تـا پـه رخ کـړ زمـا د زړه پادشـاه رامـات

۳۱ د حمیـد د شـعر بحـر تـه "حنانـه" ۲۲۰
یـو څـو څـاڅکې دې لوېـدلې سـتا ابیـات

زرغونـه خـط دې رونـق کـړ د ریحـان مـات ... ستا د مـخ ګلشـن کـړ رنـګ د ګلسـتان مـات(8)
سـتا د خـولې غـونچې لمـن کـړه د ګـل خیـرې ... پـه سـرو لبـو دې قیمـت کـړ د مرجـان مـات
وهـې لار د اسـلام سـتا جـادو د سـترګو ... تـورو زلفـو دې ګـردن کـړ د ایمـان مـات

---

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کې یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندې. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مې وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

تاول[1] کارېم به دي زه له پرېشانيه　　هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سينه دي ستر ګو سل سوري کړه　　چي يو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وي ګنډلي په بانو د بادام ستر ګي　　شيرين لب دي د پستې کړ نمکدان مات

۳۲
پيروي مي د حميد موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات
۲۳۷

ستا په خط سره زينت شو د مخ زيات[2]　　په آبرو صفايي کېږي د مرآت
د سيا چشمو د بوسې وعده بېځا ده[3]　　د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام[4] د شکرلب شي　　شي خجل له ښاره[5] و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خيال ته ورکړ　　پادشاهانو لره وړي رعيت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي[6]　　چي يې[7] خط شو راته خضر خوله حيات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي[8]　　که ستا غم کړ راته تريخ زما اوقات

۳۳
ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" يم مستحق را کړه زکوة
۲۳۴

را شه پرېږده د ګلرخو محبت　　سور انګار دئ همېشه د دئ[9] قربت
المدام يې[10] د هجران په اور کښېني سوځي　　هر سړى چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرويان وارِه له خرمي ظالمان دي　　زړه سوى نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کښېني د رخسار که يې څوک مړ شو　　سره لاله يې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که[11]　　تي اميد کوي د شونډو د شربت
له رقيبه سره هردم خوشخويي که[12]　　له عاشقه بل څه نه که[13] بې نکبت

۳۴
بل څه نه دئ يو مزرى دئ د يار هجر
چي يې پروت پر ما "حنان" هومره هيبت
۲۴۱

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت　　نه نرمېږي په باد کاڼي د کوهسار سخت
غافل مه شه هيڅ زمان له مړاوو ستر ګو　　په ناجوړه تن که[14] مکر دا بيمار سخت
چي ښاخونه يې د وروځو[15] هسي خم دي　　دا يې ستر ګو د بادامو[16] را ووړ بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه　　مضطرب کړم خيال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاويل. (2) چاپي ديوان: "ستا په خط د مخ زينت شو ځکه زيات". (3) چاپي ديوان: بېځاى ده.
(4) چاپي ديوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي ديوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي ديوان: چي دي. (8) چاپي ديوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوى(د کندهار لهجه) ، ب: د دوى.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي ديوان: کړي.
(15) چاپي ديوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

چي هر څوک دي يادوي خاموشي خوی کړه   پته خوله غونچه بلبل که[١] په گفتار سخت
صاف دلان له گفتگويه خفه کېږي   شي نفس د آينې پر مخ غبار سخت

۳۵ بس که[2] ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي يې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت   لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ويني د زړو خوري د خط په وخت کي   د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سيل د غره له سره ژر ژر لوېږي[3]   هسي دومي د سنگدلو د عُذار وخت
چي يې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه[4]   د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه   توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت[٥]
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي[٦]   لکه اوږد شي[٧] د عاشق د انتظار وخت

۳۶ چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت ۲۵۵

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست   آه مي پري نه ښود په باغ کي يو گرېوان درست
د اسلام ښيښه مدام له سنگه ولي   ترکان نه پرېږدي په سر کي يو ايمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند کړه[٨]   مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان[٩] درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه   ارمان دا دئ که د گل لا وای پيمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې[١٠]   لکه چيرته لښکر دومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسي پښېماني مه کړه   په وعده په قول ډېر وي کريمان درست

۳۷ هيڅ له خياله ورته نه گوري سيا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست ۲۷۲

که هرڅو په يارانه کي مي دئ يار سُست   ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست[١١]
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که   ځکه هسي راته وعظ که هوښيار سُست
خط يي هسي په وار وارو مخ ته راغئ   لکه گډ[١٢] شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښايېږي   شي وريا متاع چي چيرته شي بازار سُست
ما يي هېره کړه بوسه له ډېره غمه   ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(١) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر دومي.(4) چاپي دېوان: چي يې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.(6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرگند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: يو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست يم قاصد سست او دريم يار سست   زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(١٢) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

چي د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم — بلبلان کاندي په ژمي کي ګفتار سُست (1)

۳۸ — د دې عصر(2) د پښتو قدر بلند شو / چي "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست — ۲۶۹

په ځنځیر دي د ګیسو کړم ګردن بست(3) — چي یوه خوا ته مي نه رسېږي دست
په دریاب کي دي(4) د میني هسي ډوب یم — چي په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر ګي آګاه نه دي — نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست(5)
چي نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود — کوم صیاد ونیو د کین غشی په شَست
له بدنه مي هغه دم روح جدا شي — چي دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کي رحم و کړه(6) — مدام نه وي(7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹ — حق به غوارېږي د قیامت(8) په ورځ دلبره / چي رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست — ۲۷۲

ستا د عشق په غم کي نه یم ملامت — راتې(9) وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مي ستا خیال په ظلم نه ځي — تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چي دي موذن و لید په ستر ګو(10) — په مسجد کي یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف له ره دي زهر — شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ — بې نګینه ګوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته(11) — که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ — نوی خیال د یار له خولي وایه "حنانه" / شنیده خبري نه لري حرمت — ۲۸۳

چي بار وړي د یار د هجر په زحمت — تل وایه شي پر هغو باندي رحمت(12)
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه — له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ — د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته — پر هر ځای چي جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي ګفتار سُست". (2) چاپي دېوان: د خپل عصر. (3) چاپي دېوان: په زنځیر د ګېسو شومه ګردن بست. (4) چاپي دېوان: کي يې. (5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست". (6) چاپي دېوان: مهربویه (7) چاپي دېوان: تل به نه وي (8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ (10) چاپي دېوان: په ستر ګو ولید. (11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو ځخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله. (12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل ځخه را نقل سوه.

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ   خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو   په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱ چي په سپینه ږیره نه اوړې د ښکلو ۲۹۰
آفرین دي شه "حنانه" پر همت

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت   ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت[1]
پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي   لکه پیغمبر چي نه لري امت
بې کششه زړه ورکړه و یار ته مه کړه   چي بې ستره مېلمه نه لري عزت
په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ   خوشي وا یې چي هندو وي بې همت
په لویي یې ابرو خمه ده و قدته   په حرف کم دئ له قیامته یې قامت
نه در ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښې   فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲ که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي ۲۹۷
څه به نه لري د دې نعمت منت

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت   چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ   د هجران د لمبو[2] دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم[3] زما پر زخم کښېږده[4]   تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون بېد له حیرانۍ و پښو ته ګوري   په هوا دا ستا ، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو[5] جنګ لره یې هردم   له زخمو مي ډک[6] ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژنې په تېغ د خپلو[7] سترګو   د غمزې تیر مي رسا تر ځګر و ووت[8]

۴۳ پر محک د امتحان د سخندانو ۳۰۴
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت

دا ګیسو[9] دئ د نګار په لاس را کښېووت   نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که اره لکه شمشاد شم[10] پرې بې نه ږدم   که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي   خط ریحان دئ څه ګلزار[11] په لاس را کښېووت
توري زلفي مړاوي سترګي د ترکانو   د راز عمر د بیمار[12] په لاس را کښېووت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه[13]   هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېووت
د رقیب و سرته وړی تری ناست یم   پرې بې نه ږدم که یو وار په لاس را کښېووت

۴۴ زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم ۳۱۱
که وصال د هغه یار په لاس را کښېووت

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي ببمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

زړه مي په زلفو کښېنـ نن بیا د دلارام کښېـوت ... چي لـه قفسـه دا مرغـه ووت پـه دام کښېـوت
هغه بندي ښه وي امید چي د خلاصیت وي ورته ... زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښېوت
دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاته ... دا تور هندو دئ چي په میان کښېې د اسلام کښېوت
انتظار نـه کـه[1] د کـوثـر د اوبـو تـږی د دیـد ... چي يې په لاس کښېي له ازله د عشق جام کښېوت
خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه شوک ... چي په بغل کښېي يې وصلت د ګل اندام کښېوت
زړه مـي طـواف د يـار د درکـاوه پـه دغـه امیـد ... چي به مي وصل شي نصیب، په عقل خام کښېوت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قیامته[2] پوري ۳۱۸
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښېي مدام کښېوت

﴿ټ﴾

چي اشـنا کـړ پـه مـرګ مـخ را ښخـه پـټ ... ښايي اوس چي مـدام ژاړم پـه ورټ ورټ[3]
چي لـه نـازه بـه يـې سـر پـر بـالـین نـه ښـوو ... ګورسـتان لـره روان شـو پـروچ کـټ
که هر څو مي[4] افسوس کړ فايده يې نه کړه ... د لحـد پـر خـوا يـې مـخ و مـاتي[5] ښـټ
مـاتول او سـازول د فلـک کـار دئ ... زنـده سـر واړه منګـي دي د ارهـټ
نه لـه ښـه زړه ا لوتـه، نـه پـه بـد مـرګ شـته ... د اشـنا د مـرګ خبـر نـه کـړم خولـه پـټ
چـي مـي يـار قبـر تـه ولاړ او زه لا ګـرزم ... پـه سـل ځلـه تـر مـا بِـه دئ د هنـد جـټ

۴۶ په فراق يې[6] زه "حنان" سترِي ستومان شوم ۳۲۵
بیلتانـه هـر ځـای را ونبـود د غـم کـټ[7]

﴿ث﴾

يـار مـي يـار شـو لـه رقیبـه الغیـاث ... آه لـه دا تـوره نصـیبه الغیـاث
چي لـه رنځـه مي خبـر دوا مي نـه کـه[8] ... لـه دې بـې پـروا طبیبـه الغیـاث
پـه هـیڅ نفعـه سـود يـې نـه یـم پوهـېدلئ ... زړه مـي بـایلود بـې موجبـه[9] الغیـاث
هـر سـهار د ګـل ګرېـوان پـاره پـاره کـه ... د آزار لـه عندلیبـه الغیـاث
چي دي سِر پاشي سبا پـه عـامو خلکو ... لـه هغـه يـار قریبـه[10] الغیـاث
چا په زده کړه خونریزي دا ستا په سترګو[11] ... لـه دا هسـي رنـګ ادیبـه الغیـاث

۴۷ د "حنـان" پـه حـال خبـر غمخـوري نـه کـه ۳۳۲
لـه دې هسـي رنـګ حبیبـه الغیـاث[12]

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قیامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته. (7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځای راونبوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجیبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقیبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو". (12) په اصل کي "له دې بې پرواطبیبه الفیاث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ   په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راتــه رام شــي ترهېــدلی آهــو کلــه   بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چــي وفــا را ســره کانــدي هــم وېرېــږم   تمــام نــه لــري هرګــز د جفــا کــار پېچ
پــه ژړا مــي لکــه ګــل لا هوســېږي   نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعــي د ګــل پــر بــرګ حلقــه وهلــې   که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ   او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸   شــاعران شــعر مغلــق وایــي پــوهېږم   ۳۳۹
"حنــان" نــه لــري د ژبــې د ګفتــار پېچ

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج   لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشــه پــه زور د حســن بتــان اخلــي(3)   د ارم لــه شــاپېرو څخــه خــراج
شیریني مي د وصلت کړه هجر هېره   آموخته مي شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم   چي طبیب مي درمانده شو(4) په علاج
چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي   ستا خندا غــوارې د پــاره د عــلاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5)   څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹   د بــل عیــب پوشــېده لــره "حنانــه"   ۳۴۲
کــه خبــر یــې لــه احوالــه د حــلاج

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج   که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟   مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي   په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ   مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چي یار یار شو له رقیبه، صبر بویه   ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي   ګیله هلته کړې نوکر چي شي بادار کج
چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو   خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰   چي مزرى یې(10) د هجران راغئ ناګاهه   ۳۵۴
له هیبته ورته شو د "حنان" وار کج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان: چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې   مخ په پورته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

﴿ح﴾

راشه پرېږده د دنیا روزګار قبیح — په لاس واخله د نبي(ص) د دین تسبیح
له غیبته له بُهتانه ځان نګاه کړه — کلمه وایه په ښه زبان فصیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې — هلته نه شي چي اجل دي که (1) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه — له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
د غفلت له خوبه ویښ شه صبحګاه ته — د فیاض باران اورېږي په ترشیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) په غوږ کړې
در ته وکړه "حنان" څه ویل ملیح — ۳۶۱

﴿خ﴾

چي دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ — دا په دا چي بل یو نهویني ترڅان شوخ
د مژګانو له سایې یې الف لوېږي — د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
له حلقو یې زلفي سر ترپایه سترګي — چي لاس ورنه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمان پر موتې زاغ د تصویر کښلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب یم — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
دا زما سر افرازي ده په جهان کښي — په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — په خم قد، په سپینه ږیره حُب د تُرکو
بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ — ۳۶۸

نظر ژغوره له کاکله د نګار شوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
له خجلته ګلان مخ په وینو وینځي — چي و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمي ترمي زړه مي جمع د یار مخ که — د کباب کترې پخېږي په انګار شوخ
په تش دید وړي زړه د زُهد له رستمه — چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قدم تې د کوهسار زرکه حیرانه — چي له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
فواره په زړه کښي سازه کړم له وینو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانه" بلبل کوچ و کړ له ګله
چي یې وارویده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ — ۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ — لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
نو خطان که(5) د عاشق له ژړا بد وړي — پر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کي، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(5) چاپي دېوان: چي.

پـه وصـلت کـي لـه رقیبـه نـه خلاصـېږم — پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ
می حرام دي په مجلس کي چي یار نه وي — بي لـه ګلـه و بلبـل تـه شي بوسـتان تـریخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخیست — لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان[1] تـریخ
دا سـتا غـم مـي زړه بتـر سـره خفـه کـړ — شي لـه سپې مېرمني عیش د مهمـان تـریخ[2]

۵۴ — کـه فرهـاد تـه و[3] شـېرین غـم د شـېریني — ۳۸۲
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تـریخ

﴿ خ ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـیڅ — پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـیڅ[4]
چـي دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم — سـتا دیـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـیڅ
چي په می دي د مخمورو سترګو مست یم — نســـته کیـــف د انګـــورو د شـــراب هـــیڅ
خط آیات، مخ دي کاغذ، شونډي دي وقف — سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیڅ
چـي دي و ویشـتم پـه غشـو د مژګـانو — اوس که کړي راته د زلفو پیچ و تاب هیڅ
د ارم[5] نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو — و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیڅ

۵۵ — پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګوري — ۳۸۹
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیڅ

﴿ د ﴾

خـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد — پـه وصـلت مـي کـړه دا تللـئ زړګـی ښـاد
بـي مـدده یـي د زلفـو سـترګو بنـد کـړم — ښـکار بـي دامـه نیـوه کـار دئ د صـیاد[6]
چـي لیـده نـه شـي سـمند لـه چابکیـه[7] — بنـــدي شـــوئ یـــم د هغــــه پریــــزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګیلـه کېـږي — رحـم نـه لـو ېږي[8] پـه زړه کښـي د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پادشـاه کېـږي — تـه پـاد شـاه یـي لـه تـا و کـړم پـه چـا داد
د آخـري تېشـي کـار یـي پـر ځـای وکـه[9] — پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه[10] د فرهـــاد

۵۶ — پـه مکتـب کښـي یـي "حنانـه" لـه اولـه — ۳۹۲
د وفـا حـرف یـې ور و نـه ښـود[11] اسـتاد

(١) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښښ او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

چي پيرى مي ږيره سپينه کړه خم قد — را ته ښايي اوس عصا د سرو قد [1]

د عشق درس چي په مکتب کي وايه نه شي — نا خوانده د الف بې وايي ابجد

ناصح وايي په پيرى کي مينه پرېږده — په پيرى حرص زياتېږي، وايي بد

مزرى نه وي خلاص له تبي په هيڅ وخت کي — تندرستي پر عاشق نه لري آمد

هيڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي — مگر خلاص شي په مدد د يا صمد

د ريا زهد زاهد کړي په پوهېږم — چي په غاړه يې دئ حَبل من مسد [2]

۵۷ چي د ښکلو بې تعريفه بل څه وايي
په مذهب زما "حنان" يې بولم رد ۴۰۳

چي هوا کړي د گلرخو [3] د ساعد — له زړه و باسه د غه خيال [4] فاسد

دا کوتره د حرم ده ښيښه نه ده — چي و وينو ته يې تړى دئ زاهد

تر ما، دى پر يار عاشق و خبر نه وم — ما و يار ته خوشي ولېږه قاصد

د گداى رزق په غپا د سپيو نه ځي [5] — زما له بابه څه خبري کړي حاسد

قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه [6] — په هغه جهان کوم گواه دئ کوم شاهد

مستحق د رحم موږ گناهکاران يو [7] — که جنت په عبادت غواړي [8] عابد

۵۸ همېشه که پرخو بروېو په دا فخر [9]
چي "حنان" رنگه عاشق لرم حامد ۴۱۰

اې چي يې د عاشقانو د لپسند — نور بايده دي د عاشق سره پيوند [10]

چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخيست [11] — لا تر اوسه مي شيرين دئ د خولې خوند

که په خيال کي ستا د لبو مړ شم [12] ښايي — که مي خاوره د گور خوند و که د قند

دا تور خال پر گلگون مخ د دلبر نه دئ — چشم زخم تې [13] پر اور ايښئ دئ سپند

چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه — ياد مي نه کړ څکه سېب د سمر قند

چي پر غوږ يې بد لگېږي زما پندونه — نه پوهېږم بيا يې واخيست د چا پند

۵۹ د وصال ښادي يې [14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" يې يم په غم سره خور سند ۴۱۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آيت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خيال. (5) چاپي دېوان: "د گداى رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي گناهکار يو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت گټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رويه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بايده دي له پيوند ".

(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شيرينو لبو واخيست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته يې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که يې.

د نوخطو په يارۍ کې نشته سود — سترګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروريه سم نه ګوري — پښېمانی له ره بي(1) خط را ولي زود
بيا به نه راځي رقيب د يار و در ته — و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وايي — ګويا مست هوښياروي په ساز سرود
چي تفريق د دوو يارانو سره کاندي — همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو — نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰ چي د يار هجر(2) ټوک ټوک نه کړي "حنانه" ۴۲۴
حيرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادی په عيد — له ما شو هوس بعيد(3)
خط يې راکړ د خپل حُسن — زما د زړه د وړو رسيد
بې جنونه په مجاز کې — بل څه نه بولم مفيد
دئ د مينې په حکمت کې — افلاطون زما مريد
يم په سر و مال راغلئ — ستا د نيم ويښته په خريد
غزالان پراته پر قبر — ستا د سترګو د شهيد

۲۱ ستا په جور له "حنانه" ۴۳۱
ورک شو ګفت و که شنيد

﴿ ډ ﴾

رنګ د وينو کړ ستا لبو په شراب ګډ — او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي — که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په ميان خال دئ نه پوهېږم — که هلک دی حبشي شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبين نه دئ — دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه ليري کړي ګلرخه(4) — شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښيار که لېوني که مست دي واړه(5) — عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

۲۲ کل ښايست يې و ښايست ته دئ "حنانه" ۴۳۸
لکه څاڅکي د باران شي په درياب ګډ

شو په زړه مي د کا کل خيال د دلدار ګډ — همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا يې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه — که د خط د سبزي رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي سترګي يې و خط ته هسي ګوري — لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: د يار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: ليری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پورې دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي   له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهید خپل   چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳ صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ ۴۴۵

(ذ)

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ   زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله   دا په دا را څخه(1) سترئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته   چې هرڅو مې چا وروړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ   ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو   هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم وویني له درده   هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴ که روح ورکه(2) په دا زېري "حنان" ښایي
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ ۴۵۲

(ر)

دا کاکل پر رخسار(3) نه دئ د دلدار   دئ د مخ و کنج ته پروت د طلسم مار
کې(4) خبرې کړي دوې سترګې خود بخوده   عجب نه ده پر ته تل وایي بیمار(5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې(6)   شوخ کاته یې بیا ملهم دي پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته   بانوګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کبابېږم   چې هردم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که   د هندوانو وي له اوره سر و کار

۲۵ پېچوتاب یې(7) شو کاکل په دا "حنانه"
چې یې تاب د کمر ولیده د یار ۴۵۹

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار   که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په(8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري   د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې   زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار(9)

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه سترئ دئ کاغذ". (2) چاپي دېوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړې طلبګار".

چي تشبيه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه   په دغه وينا مدام يم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي   پښې يې زخم شي د خيال د ګل په خار
د ملا خيال دي لکه موی هسي باريک کړم(2)   چي جواب دئ د مېړي راته د شوار

٦٦ تور زلفي پر رخسار وينم "حنانه" ۴٦٦
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر خو اخلې د خوږو زړو آزار   بيم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه يې کړ سر پورته   تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځير کي   لکه وګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وايم   په تش ديد يې د حرم آهو دئ ښکار
موهوم مي د سرخي ټکی معلومېږي   نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو   دا سبب نه شو نفقه د دي بيمار

٦٧ که يې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو ۴٧٣
"حنان" زړه په وينو ډک لکه انار

تر څو پروت يې پورته شه وقت دئ د کار   ولوله مستغفرين بالاسحار
چي پايان يې د رحمت د درياب نشته   ګل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم   که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دي به ګناه ډېر کوم کريمه   د سخي کېږي له لړ بخښنه عار(4)
چي رحمت مي ترې وليد و عصيان ته   خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي   ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

٦٨ د احمد په روی مي و بخښې احده ۴٨٠
زه "حنان" يې مدام سپی يم(6) د دربار

خو لا نه يې له مرده و سره شمار   غفلت مه کوه په ليل و په نهار
اوږد اميد دئ اغزي توی کړه په لمن کښي   ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وينو   چي هوري به يې سرخرويه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې   نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهي خلک   سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښي د محشر به پښه پر ګل ږدي   چي دلې له لاري واخلې د چا خار

٦٩ وايه ربَنا ظلمنا ډېر "حنانه" ۴٨٧
چي توبه دي که قبوله کردګار

(١) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه". (2) چاپي دېوان: هسي ضعيف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ (5) ب: "نور رحمت به يې پر څه وو معلومدار". (6) ب: پمن سپی يم (7) ب: په شعله

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار — د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک — دغه اور نه که له دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پټه خوله غونچه بلبل په نارو سرکه — مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه — په دوو ژبو دوې خبرې نه کړي مار(2)

۷۰ که له ورځې د جزا بیم کړې "حنانه"
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار ۴۹۴

نن په مهر راغئ یار — کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه — په خانه کښې د بېمار
توري زلفي پر مخ پروتي — د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي ترې وکړ — وې ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5) — هسې نه چې شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه — او کا کل لکه تور مار(6)

۷۱ تر دا هسې مهرباني
همېشه شه "حنان" جار ۵۰۱

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر — ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ — له غروره په قرآن نه یې خبر
د دنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود — چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړه — له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ — هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي — چي په دین او په ایمان نه یې خبر

۷۲ لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه"
ته له قهره د یزدان نه یې خبر ۵۰۸

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

چي له بويه محروم کړئ و دلبر — په کار مه لره دا سي ببکاره سر[1]
هر چي و وايم له جوره د مهرويو — کله سم ګوري په دا وکړه باور
يار به داد د بوسي کله پر ما وکه — چي له جوره جبري[2] ګډېم پر هردر
های و هوی کړم د دلبر له بي رحميه — دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له ياره سوال جواب کوم اميد مي — کړي پيدا په ببهوده ويل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا يي — بيا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳

چي بې اسمه مي دا و وايه په دا دئ
چي له اسمه سره عيب و يکسر
515

هومره بخت ښايي له کومه زما د سر — چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خيله زړه ګيله کړم ډېره ډېره — چي د يار کو څې ته تئ[3] نې کړم خبر
که عاشق له خلکو ليري ګرزي ښايي — زخمي نه شي تلای له سپله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر — که پر سر باندي تېرې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخيلي ګوره — په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر[4]
زړه مي[5] وور هډوني[6] و سبځل له مخه[7] — او ر نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴

چي د حُسن بحر يې موج واهه "حنانه"
تويي کړه پر کناره د خط عنبر
522

ښايسته کړه د نېکۍ په افسر سر — نه شي خوب د ببغمۍ پر بستر تر
پيروي هره ګړۍ د هغو بويه — چي يې خاوري د ببديا وي په ګذر زر
چي دلي د عوايق له پاره خلاص شي — د هغو وته آسانه دئ د محشر شر
پر کبليو باندي رحم د سپو نه شي[8] — د رقيب لاسونه مه شه په دلبر بر
چي تشبيه يې[9] کړله قده د ګلرخو — ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه له زلفو سره يوور[10] — د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵

حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي[11] دا وَر خلاص پر سمندر در
529

څو به کړي پر آس د عشق جولان د شعر — نه طې کېږي په رفتن ميدان د شعر
چي يې و وهي بربښنا د يار د هجر — تل اوربږي پر هغو باران د شعر
د يار جور چي حواس متفرق که[12] — د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) جبرې= جبر يې.(3) تئ= تلئ (ميرفت)، نې= نه يې.(4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.(5) مې = مي يې.(6) هډونې= هډونه يې.(7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سبځلو ".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "يې" په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د يار جور".

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي   په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ   څوک چي کاندي په تکليف سامان د شعر
د انسان سينه[1] ګاه بحر ګاهي برشي   مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

٧۶ بکر[2] خيال د يار له خولي وايه "حنانه"
چي شيرين دي وي مدام دېوان د شعر ۵۳۶

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور   خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن يې ول ول نه دي پروتي[3] زلفي   پر چنډن دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل يې څه کماله استادي ده[4]   چي يې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو[5]   ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ[6] دئ په زړه ايښئ   و غمزو ته[7] ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپين چنډن دئ ګرزېدلئ[8]   که يې ايښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

٧٧ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم
لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور ۵۴۳

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور   کوم شوخ چشم کړ بساط[9] را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر يم   چي ګاه ژړ شم، ګاهي شين شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د ميو په آرزو کي   چي تناکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي   د ژړا سيلاب اخيستئ وي مهجور
همېشه د آتشين رخسار له شوقه   ډک ورم سينه په اور لکه تنور
احتياج که د رقيب کوم ښايېږي   ناروا پر ځای روا شي د ضرور[10]

٧٨ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور ۵۵٠

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور   بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مري باسي   پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتياج د زماني هسي بلا ده   و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هيڅ سړی د عشق په خوږو   چي دوا يې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان يې نه وي   کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني   کله وي چي شي د خيال[11] پر براق سپور

٧٩ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سيند کي[12]
خدای دې[13] و ساتي[14] له دې ګردابه نور ۵۵٧

(١) چاپي دېوان: مينه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپين صندل دئ جار وتلئ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي يې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

خيال د زلفو يې له ما شو په ارمان تېر — لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مي يووړه ډېرو اوښو — لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مي له لمره سره تول کړ — په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده — و سره اور ته چي پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې — لکه چيرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار يې د خط نه دئ چي ښکارېږي — ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

80 — د آشنای د قدم خاوري يې[3] رانجه دي[4]
کـه لـه نـازه شي پـر سترګو د ”حنـان“ تېر — ۵۲۴

چي يې خوله وروړه نزدې غوږ لره تير — ور ته وا يي حال احوال د کوم نخجير[5]
خم د زلفو يې زه هسي پر ملا خم کړم — چي مدام لکه حلقه يم د ځنځير
موی قلم يې له بانو د پېري بويه — مصور چي کاږي ستا د خولې تصوير
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم — چي کولای نه شم زه د ځان تقدير
په ګلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر — بې خندا لکه غونچه يم د تصوير
عزرائيل مي د نفس د وړو سَت غواړي — چي خالي شي ستا له خياله زما ضمير

81 — ستا د خط اندوه په هسي شان ضعيف کړ
چي تنا ده پر ”حنان“ بانګ د صرير — ۵۷۱

څه ويلي دي رقيب قليل کثير — چي دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغير
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم — چي په خوله مي[7] د رقيب لري زهير
که د زړه له درده چا و ته فرياد کړم — ډېر معذور يم را ته تېر شه تر تقصير
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بويه — ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثير
چي دي خيال د زلفو کړم هومره پوهېږم — چي و غاړي ته مي[8] ژر لوېږي ځنځير[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بيايي — که مي نه شي دا د عشق پير دستګير

82 — ظلم جور قبلوه د يار ”حنانه“
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګير — ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحرير — که مصحف دئ چي پر[11] کښلئ دئ تفسير
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر — چي کهنه شي دوا نه لري تأثير

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خيال د وروځو يې له ما شو په ارمان تېر — لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "يې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري يې توتيا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي يې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځير". (10) چاپي دېوان: د خپل يار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته.

دا د چا د زلفو خيال مي په زړه ګرزي — چي کړي شوي راته ستركي د ځنځير
چي بې فهمه يې شانه له زلفو مبتلي — زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه وير
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم — كاري نه مبتلي د سُستي ليندۍ تير
هلته شي بتان نامينده[2] چي خط راشي — په بغل كي ماښام لاس نيسي فقير[3]

٨٣ هيڅ تعريف يې د خولې نه كېږي[4] "حنانه" ٥٨٥
په څه شان يې تر خوله و باسم تقرير

(ړ)

ښه ګلان له دې دنيا سره وو، كه سپين ولاړ — كه رعنا وو كه زيبا كه يا سمين ولاړ
د استوګي ځای دنيا نه ده خبر شه — پيغمبر زمونږ خاتم المرسلين ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چنبلي — نازولي خلفاء الراشدين ولاړ
نور به څوک شي پر دا مينه باندي پاته — چي لوی پير د بغداد شاه محی الدين ولاړ
ګلرخسار خوبان چي قد يې لكه سروي[5] — هم يې زلفي وې له نازه چين پر چين ولاړ
چي يې ملا په عبادت لكه دال خم وي — د سكوت مهر يې پر خوله مزري د دين ولاړ

٨۴ د قيامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحيم دئ ٥٩٢
له دې ځا "حنان" له ياره په زړه شين ولاړ

و جوار ته د مولی سردار قرين ولاړ — چي مرغوب د كل عالم و په تحسين ولاړ
د هنر د علم كان د حيا بحر — په خلعت د نېكنامۍ څه ښه رنګين ولاړ
په جيفه يې د دنيا ځان آلود نه كړ — د عمل په صابون پاكه جامه سپين ولاړ
و سخا ته يې حيران حاتم طی و — تكيه ګاه د هر فقير و د مسكين ولاړ
فيض رسانه لكه لمر و كل جهان ته — مستقيم پر شريعت حامي د دين ولاړ
هر مشكل به حل كېده د سائلانو — سردار نه و د حضرت سليمان نګين ولاړ
په حكمت يې افلاطون شاګرد د عصر — چي تقرير يې و شيرين تر انګبين ولاړ[7]

٨۵ اعتماد باندي د كړو نه دئ "حنانه" ٦٠٠
چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ[8]

بد خوی يار پر تندي چين و واهه ولاړ — په هر چين كي[9] ملک د چين و واهه ولاړ
داد به څوک کړم د بې رحم يار له جوره — پر سينه مي[10] تېغ د كين و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] كړي — چي پر زړه يې زما[12] حزين و واهه ولاړ

(١) چاپي دیوان: شل شګافه. (٢) چاپي دیوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دیوان: "لاس په تخرګ كي نمانبام و نیسي فقیر". (4) چاپي دیوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دیوان: لكه سرو. (6) چاپي دیوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي یې. (10) مې= مي یې. (11) چاپي دیوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم — چي یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چي سیالي کړه بنفشه د یار له خطه — ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو — چي یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲ پر قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي ۲۰۷
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ — په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چي دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو — مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره — تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو — په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه خخه ورک پر بیابان نبه یم — چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه — په افسوس مي لړمون قی لکه رباب کړ

۸۷ په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره ۲۱۴
چي "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ — د جفا په تېغ یې غوخ د دین مزري ولاړ(3)
چي تاله یې له یوسف سره ستا حسن — ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه — چي مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو — چي آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چي جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4) — په ظاهره ګرزېده د ښاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه — که مي آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸ د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه ۲۲۱
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ

چي قلم مي ستا د مخ په تعریف سر کړ — بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چي مي ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ — دا نسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره — چي د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکي سِحر — دا ستا سترګي چي عالم یې مسخر کړ
چي پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده — موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسي سرخي ده — چي په کان کي د یاقوت ویني ځګر کړ

۸۹ له مانه شي حال د زړه چي درته وایم ۲۲۸
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوخ د دېِ مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی بې جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ   هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم   چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم   محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي   زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال و خط سره لښکر شو   چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]   د انار په دود مي زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰ "حنان" کله غړاوه سر له فرمانه ۲۳۵
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ   همګي واړه ببځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9]   د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله   پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]   چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي   چي نخجير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱ چي د زلفو خيال دي څوک که لېوني شي ۲۴۲
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره   څو بيا بهار راځي دي بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه   جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲ قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو ۲۴۹
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ

سترګو بيا راباندي پو د سحر دم کړ   چي ببرون مي له خاطره ګُلي غم کړ[16]
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ   که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "ځرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفې — دا نوروز دي پر ما ولې محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته — هر عاشق چې سهار توی د سترګو نم کړ
هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه — چې په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳ په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ ۲۵۲
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ — منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست — تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ
صفا یې دي مخ له لمره څخه(1) یو وره — پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چې یې نه مونده وصلت ستا د لبانو — دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه(2) نه پوهېږم — په آئینه کې یې تصویر هسې حیران کړ(3)
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي — په رخسار دي(4) ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴ د ګلرخو عشق کیمیا نه ده نو څه ده؟ ۲۲۳
چې یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ

د یار غم را باندې هسې رنګ شبخون کړ — چې له درده مې پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به واچوې په پښو کې — کې په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کې دوه سلطانه نه وي — دا ستا عشق مې له بدنه روح بېرون کړ
چې په فکر یې د خط د سبزې ولاړم — لکه مغز د پستې هډ مې زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځې لبان د زخم — لګېده(5) د دوو مصرع مې ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی تري ځې حیران یم — چې مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګلګون کړ

۹۵ چې د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه" ۲۷۰
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ(6)

زما امید و چې دلبر مې کړي فردا مړ — هجران وکړه پېشدستي کړم یې پخوا مړ
و دیدن ته یې(7) دئ تش رمق را پاته — انتظار د راتلو کړمه(8) بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري — وصل و هجر یې کړمه(9) زه جدا جدا مړ
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم(10) — چې یې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه — لکه شاه چې خوار سړی که بې پروا مړ
هسې نه چې زه تنها مقتول د ده یم — ډېر عالم(11) یې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶ وفا کړي له رقیبانو تر حد زیاته ۲۷۷
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مړ

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چې تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

اوس باید چي قلم کړم له وبښته جوړ — چي په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کي يې د حُسن نا امید یم — چي د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ
چي پرواز مي د هوس پر مځکه وکړ — له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر په ژر لښکر د خط وربانديو وخوت — ساده رويو[2] چي ميدان په خپل مخ خوړ
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي[3] — بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوخ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره[4] — چي رقيب لري له ما سره اروړ

۹۷ نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ ۲۸۴
نا خبر عالم يې ولي بولي زوړ

په پوهېږم[5] زړه مي بيا دلربا يووړ — په اسانه يې رضا بې رضا يووړ
جبين غوته، وروځي غوته، زلفي غوته — هري غوټي زړه له ځايه جدا يووړ
نه يې وېره، نه يې ترس او نه يې بيم و — له سينې مي خراب زړه بې پروا يووړ
آفرين دي وي پر هسې نظر باندي — د ديدن تر ملا قات يې پخوا يووړ
ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم — ګلرخانو له ما زړه په رښتيا يووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښې[7] — هغه زړه مي خپل اشنا په خندا يووړ

۹۸ پر عُذار يې بنفشه د خط ښکارېږي[8] ۲۹۱
او که زړه د "حنان" خط د ترسا يووړ

ستا کاکل د چين له مشکو ميدان يووړ — سرو لبانو دي هم آب د مرجان يووړ
حيرانېږم دي د سترګو و تاراج ته — له زاهده يې جلب د ايمان يووړ
د چا قتل يې په زړه کي مدعا ده — چي و غوږ تې[9] د ابرويو کمان يووړ
کوم صياد و ښکار ته ځي په خبر نه يم — چي ارام يې د آهو د دامان يووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو — زړه مي کوم يوه حيران يم تر ميان يووړ
نزاکت ته يې د مخ په تعجب يم — چي له ګله يې دوام په څه شان يووړ

۹۹ دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم ۲۹۸
که "حنان" د خپلو اوښو باران يووړ

---

(۱) چاپي ديوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي ديوان: ساده رويه. (3) چاپي ديوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي ديوان: "خدايه غوځ يې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه.
(7) ب: په بوخچو کښې. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته يې.

﴿ز﴾

چي داستان مي ستا د میني کړ آغاز ‌ ‌ ‌ زه هاله شوم[1] په عالم کي سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم ‌ ‌ ‌ چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزیه[2] په طلب کي ‌ ‌ ‌ پټهي سترګي مدام ناست یيې لکه باز[3]
د رقیب د پند پومبه دي دي[4] په غوږ کي ‌ ‌ ‌ ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یيې ثوک مومي ‌ ‌ ‌ په پیری کي نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسي و عاشق ته ‌ ‌ ‌ لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز[5]

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بې دردان کله خبر دي په دا راز[6] ۷۰۵

ثوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز ‌ ‌ ‌ له حیرته سترګي پټهي کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي ‌ ‌ ‌ بد خویيې به څه رنګ ښېله کړي له ناز
خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته ‌ ‌ ‌ د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کي که وای[7] ‌ ‌ ‌ د محمود مینه به نه وه له ایاز[8]
د زړه حال و یار ته مه وایه بې درېغه[9] ‌ ‌ ‌ دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی[10] مه غلطېږه ‌ ‌ ‌ د تصویر د مرغه څه دي له آواز[11]

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد یيې سکښتې ده غماز ۷۱۲

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز ‌ ‌ ‌ پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز[12]
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني ‌ ‌ ‌ مستمع د دې ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی[13] ‌ ‌ ‌ له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه[14] ‌ ‌ ‌ منتظره د سهار[15] نه یم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم[16] ‌ ‌ ‌ خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یيې تر حد تېرشو[17] ‌ ‌ ‌ چي یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز[18] ۷۱۹

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یيې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه. (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښي سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته یوور. (13) چاپي دېوان: مار چیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان کي مقطع نسته.

د یار عشق راکښې(1) پیدا کړ هسي سوز ـــ سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي(2) نشته په هیڅ فصل ـــ لکه ښېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ ـــ نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم ـــ نا پیدا دئ په دا شهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ ـــ کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو ـــ په جنت کي را ته شین شو دغه څوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که(3)
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز 826

څو به زه له شیرین لبو کړم پرهېز ـــ چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون يې په ستون کړ کوهکن خو شي ـــ د شیریني لب نصیب شوه(4) د پرویز
هسي قتل کړم بې دربغه تورو سترګو ـــ چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو بانو ګانو ـــ ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ ـــ د پادشاه پر در څڅیر دئ(5) د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي ـــ کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ
چي "حنان" شو په دا دور شکرریز 833

﴿ړ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوړ ـــ بیا له لاري شا و خوا څي لکه مار کوړ
و کوهي ته ډېر لوبدلي دي نادانه(6) ـــ چي له کبره سم نه ګوري څي پر لار کوړ
چي هرزه هرزه ویل وایي(7) بد مومي ـــ غوږ يې و مروړي ویل چي کوي تار کوړ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي ـــ چي اول خښتي(8) کېږه شي(9) وي دېوار کوړ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کي ـــ د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوړ(10)
و منزل ته(11) نه رسېږي که پوهېږي ـــ هغو خلکو چي تړلئ يې وي بار کوړ

105 پر بوتلي تر غرو سم شي اي "حنانه"
نه سمبږي هغه څوک چي کړي آزار کوړ 840

---

(١) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوبدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتي: خښته يې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوړ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

﴿س﴾

په حلقو د زلفو مه وهه د يار لاس — دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخو اشنا يې په اختيار نه شي — په رضا څوک نتباسي په انګار لاس
حذر بويه د زخمي زړونو له آهه — مه شه پورته و هيچا ته د آزار لاس[1]
رنګارنګ ګلان به زما له قبره زېږي[2] — که پر خاک باندي مي کښېښوو[3] ګلعذار لاس
ستا د مخ تماشې[4] نه ښايي رقيب ته — په ګلشن کي ايله مه شه د اغيار لاس
له رګو[5] مي اواز خېژي چي ځان کورم — لکه چيري[6] چي مطرب وهي په تار لاس

106 ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي 847
چي دي ورکړه[7] و "حنان" ته د اقرار لاس

که هر څو زاهد را اچوي وسواس — وابه نخلم ستا له ميني څخه لاس
ستا تعريف په کوم زبان[8] کوم دلبره — چي ښايست دي بالا تر دئ تر قياس
ستا تر نازو تر غمزه بې[9] صدقه کړم — که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]
چي ساقي شي يار په بزم کي[11] مى نوش کړه — له قاضي او له مفتي مه کړه حراس
تمام عمر يې له وصله بې نصيب يم — لکه زخم د ناسور حاصل مي يأس
اخلاص نه لري هرګز ترکان له خلکو — عالمونه يې غرق کړي[12] په لباس

107 ورځ و شپه، [13] مياشت و هفته په هر ساعت کي 854
له اسمانه دي بلا د "حنان" راس[14]

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس — که انسان دئ که مېږی دئ که مګس
په چا سر د زمکي غواړي پښې تنها کي — څوک پر ښو آسو سپاره کړي په هوس
چا ته نه رسي کرباس و شړۍ لځ دي — څوک بازي[15] که په کمخواب و په اطلس[16]
چا ته ور کړي رنګارنګ نعمت بې سعیَ — څوک خواري که شپه و ورځ په وږي نس
څوک بلبل رنګه مشغوله کړي په ګلو — چا ته خپل اواز کړي اور لکه ققنس[17]
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر يې — نشته څوک چي در ته و وهي[18] نفس

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي" له "ب" څخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی که. (16) دا بيت په "ب: کي ځلرم بيت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

108 تـې پـه غـور[19] ورسـپره ذُالجلالـه
بـې تـا نشـته د "حنـان"[20] فریـاد رس 861

109

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زمـا تـر شـورو تـر فغـان دي بلـبلان پـس
دا يي خط پر رخسار نه دئ چي ښکاربږي — پورتـه شـوئ ګـرز د حُسـن د کـاروان پـس
ژړا نـه کـوي اثـر د خـط پـه وخـت کـي — لکـه بـې وختـه چـي و اوري بـاران پـس
پـر تېـر شـوي کـاريـې نـه رسي لاسونه — نوخطـان واړه ببخـا[1] کـوي ارمـان پـس
نوخطـان پـه عاشـق هسـي زهيرېږي — لکـه پـېښ شـي د مفلس کـره مهمـان پـس
نتيجـه د سـخي څـه ده بـې نيسـتيه — لـه پاشـلو شـي خـالي لاس د دهقـان پـس

109 دا پـر لبـو يـې[2] سـياهي د برېتـو نـه ده
پـر آئينـه د مـخ يـې آه دئ د "حنـان" پـس 868

110

اي پـه كبـر كـي محبـوس — د بـل عيـب لـره جاسـوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — تـه ببکـاره تشـه بـوس[4]
تـر نصيب بـه زيـات رانـه وړي — کـه څـه ولاړ شـي تـر قنـدوس[5]
دنيـا څـای د آرام نـه دئ — څـه شـوه پاتـه لـه کـاووس
د عرفـان څـراغ نـه وينـي — څـه ګيلـه کـړي لـه فـانوس
چـي نقصـان د دنيـا درشـي — هغـه دم لـه خـدای بـروس

110 پـه لاتقنطـوا "حنانـه"
اميـد وار شـه لـه قـدوس 875

چـي د نفس پـه مقتضـا تلـم پـه هـوس — لـه مطلبـه خـالي ولاړم لکـه خـس[6]
د ښـادۍ رخ مـي و نـه ليـد پـردا غـولي — چيـه ځغلـم ببهـوده لکـه فـرس
پـه لـويي د زمـاني خوشـي غلـط شـوم — لکـه دود پـر سـر د اور درومـي عـبس[7]
قافلـه د عمـر درومـي خبـر نـه يـم — ببهـوده وهـم نـاري لکـه جـرس
خبـر نـه يـم هـيڅ لـه ځانـه هسـي ولاړم — لکـه بـوی د ګـل چـي ځـي پـه نـيم نفـس
چـي پـه هجـر كـي فريـاد و فغـان ډېـر كـړم — خپـل مقـام شـو راتـه اور لكـه ققـنس

---

(۱) چاپي دېوان: نوخطان که کړي ببځا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو يې.(3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) کذا. عبس=عبث.

111 چي اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوي، نور بس 882

﴿ش﴾

چي یې سر د تور کاکل شو دام فروش په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چي یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم راله ښایي چي قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کي مخ توري ده د نګین په شان چي څوک شي نام فروش
چي د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چي یې و لیده خمار د یار د سترګو ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کي چي یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسي شوم مدهوش چي ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم په حال پوه وي میخواره(2) د می فروش
په رخسار دي خط و خال هسي نمایېږي لکه شاه چي شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي چي یو ځله دې(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چي را وخیژي ستوري نه وي ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چي "حنان" مي دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چي زه افګار ساتم همېش هسي په سینه کي ګویا مار ساتم همېش
زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګي نرګس دي زه باندي باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چي په رقیب مي پېرزو نه شي ځکه په ځګر کي ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چي مجلس لره ور دروم پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چي دي زما په زړه کي ګرزي زه پټ په ځګر کي(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مي ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8) ګوره(9) په وجود کي دا بېمار ساتم همېش

114 سترګي مي ځلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي یې. (4) چاپي دېوان: "چي یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ — له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف — په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي ربز مربز زما صورت کړ — پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کي — ته پرځه شوي(2) د رقیب په حمایت خوښ
د یارډېر هجر کړم موړ له خواږه عمره(3) — شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم — بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ

115 — ځه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو — 910
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ — که هیبت د افعي مار شو راته پېښ
په نګاه سرې(6) زخمي کړم مړاویو سترګو — له بېماره دا آزار شو راته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم — د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ
چي غوخ کړئ یم په څوکو د ابرویو — دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي — جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي — دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ

116 — بې اغیاره، یار تنها را لره راغئ — 917
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ — تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي — که کاتب د قضا تکی کړ د نون خوښ
دا عجبه ده، هغه چي مسلمان وي — چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو — د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که — د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو — چي په مرګ اشنا شي ، نه لري ژوندون خوښ

117 — نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که — 924
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ

---

(۱) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته پرځه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موړ له خوږه عمره ".(4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړې (6) ب: په نګاه سره.(7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(ص)

اشـنايي سـره رسـېږي پـه اخـلاص
د دريـاب کښتـی چلېـږي پـه اخـلاص

پـه لبـاس مريـد لـه پيـره برخـه نـه وړي
د ايمـان څـراغ بلېـږي پـه اخـلاص

چي لـه سره غـواص تېـر شـي دُر وکـاږي(1)
لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص(2)

چي خپل سر پـه صدق لاندي کـه(3) تر خاورو
دا نـه ګـوره زرغـونېږي پـه اخـلاص

د بلبـل سـوي ژړا پـه لبـاس نـه ده
پـه خندا چي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص

مګـر تـه د ده لـه امـره مخـالف يـې
کـه نـه هـر حاجت قبلېـږي پـه اخـلاص(4)

د اسـتاد شـفقت کـم لـه پـلاره نـه دئ
چي شـاګرد و تـه قهرېـږي پـه اخـلاص(5)

118 د سـکوت مهـر پـر خولـه کښېږ ده(6) "حنانـه" 932
مـراد د پټـي خـولي حاصـلېږي پـه اخـلاص

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض
هغـه شاه د حُسن نـه اروي د خوار عـرض

آه فغـان د يـار لـه جـوره بـې فايـدي دئ
نـه قبلېـږي د ګلرخـو پـه دربـار عـرض

بېهـوده څـه نصـيحت کـوې ناصـحه
عاشق نـه مني پـه مينـه کي د پلار عرض

زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7)
هـر سـړی پـه مِهـر اخلـي د بېمـار عـرض

سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي
مګر کړي يې(8) سِتا پر غوږ د زلفو تار عرض

سـتا د عمـر د دولـت پـه مـراد دلبـره
همېشـه کـړم د پيرانـو پـه دربار(9) عـرض

119 نـه پرنيسـي غـوږ لـه ډېـري مغروريـه 939
کـه هـر څوکـوي "حنـان" پـه انتظـار عـرض

(ط)

هسـي راغـئ پـه شـتاب پـر مـخ د يـار خـط
چي مـي نـه ليـده(10) راتلـه د دي غبـار خـط

هـيڅ کـا فـر هسـي شبخون پـر اسلام نـه کـه
لکـه وکـړ د ګلرخـو پـه رخسـار خـط

مورچـه ګـانو ځـای پـر پـاڼي د ګـل ونيـو
کـه پـر مـخ د صـنم ونيـوه قـرار خـط

د ميګـونـو شـونډو قـدر يـې ډېـر کـم کـړ
څـه بېحـده ظلـم وکـړ د نګـار خـط

د ګـل پـاڼي پـه سـبزه کـي شـوه پايمالـه
کـه عـذار د دلبـر ونيـو وار پـه وار خـط

د خاشـاک شـعله(11) تـر يـو سـاعته نـه وي
اعتمـاد مـه کـړه پـر دا نـا پايـدار خـط

120 چـي يـې قـدر د شـېرينو لبـو کـم کـړ 946
زه "حنـان" يـې کـړم پـه دا سـبب پـه دار خـط

(۱) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: "پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ(1) په عنبر خط
پر ساده رخسار يې هسي عرق زېب کي(2) — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حيرته يې قلم له لاسه لوېږي — چي د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چي افعي(3) يې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له بېرې(4) پاړوګر خط
ستا په خيال پسي مي زړه هسي بېرون شو — لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط

953 سرخرويي د "حنان" هله شي و يار ته 121
که له وينو يې د زړه شي پر ځګر خط

(ظ)

وا مي نه خيست له جهانه څخه حظ — نه له ياره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان(5) مي په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي(6) له بارانه څخه حظ
خنک زړه مي په سينه کي لاخفه شي(7) — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ يې هيڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا يې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د يار خيال چي راشي اوښي په عذاب که(8) — سپي مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

960 لکه طعم د رنځور د خولي خراب وي 122
هسي ورک شو له "حنانه" څخه حظ

(ع)

چي مي وليده دا ستا د سپين رخسار شمع — را ته هيڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دي مه پنهانوه له ما ضعيفه — تر سبا پوري لګېږي د بيمار شمع
ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع
غم ليدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که(9) — چي يې دود لاوي بيا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مي په تن کي اور پيدا شو — لکه بل کي(10) د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ(11) پر طالع ډېره کينه راشي — بې حجابه ورته بلهوي د يار شمع

967 چي شهيد په تېغ د سترګو شي "حنانه" 123
پس له مرګه بې(12) لګېږي پر مزار شمع

---

(١) چاپي ديوان: د ګل کنبلئ. (2) کي = کړي، چاپي ديوان: کا. (3) چاپي ديوان: که افعي يې. (4) اصل او چاپي ديوان: له وېري.(5) چاپي ديوان: نوی خط. (6) چاپي ديوان: وابنه اخلي. (7) چاپي ديوان: په سينه کي خفه کېږي.
(8) چاپي ديوان: په عذاب کا.(9) چاپي ديوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي ديوان: د پتڼ. (12) بې = به يې.

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع
د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع

کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ
د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع

مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که(1)
چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع

چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه
ولي هسي پراور وکړېږي شمع

صفايي د مخ(2) دي زما په اوښو کېږي
څو يې تېل وي(3) تر هغو بلېږي شمع

د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي
په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124
که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع
974

﴿غ﴾

دا چي ایښئ پرسینه زما صنم داغ
رب دي(۴) نه ایږدي پر بل بني آدم داغ(۵)

په کوڅه کي چي يې کله رقیب وینم
تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ

چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ
چي چشمانو يې پر زړه راکړ محکم داغ

چي و باغ ته خرامان ځي کله کله
ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ

سر يې پورته شي له فخره و آسمان ته
پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ

خو برويان په هنر زړه له خلکو یوسي
د ملهم په بانه(۶) کښېږدي د الم داغ

125
لا تر کومه يې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" څخه واخله دا دغم داغ
981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ
زړه مي شين، خاطر مي مات، سوئ دماغ

پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و(۷)
ستا په زلفو کي يې چا راکړ سُراغ

پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره(۸)
د لاله په شان(۹) بې وي پرسینه داغ

بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو(۱۰)
یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ(۱۱)

د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ
بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ(۱۲)

ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه
و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126
له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ
988

(۱) چاپي دیوان: نه کا. (2) چاپي دیوان: صفايي يې د مخ. (3) چاپي دیوان: چي يې تېل وي. (4) دې = دي يې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دیوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و".
(8) چاپي دیوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره". (9) چاپي دیوان: د لاله په دود. (10) چاپي دیوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه". (11) چاپي دیوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دیوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(ف)

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي(1) — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر ګرانبها دي — که يې وزن په کنډه(2) کړې د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي — دا قلب زر به بېرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر(3) د شعر قدر نشته — په کشمير کي قدر نه لري شال باف
١٢٧ چي رقيب و تاته ځان په لباس تېر کړ — د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف — ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف(4)
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني — فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره — کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف
١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه — ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف — له عاشقه سره بويه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه — چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف
که مي وژني که مي بولي(5) رضا ستا ده — و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يې په ماکښه دا ستا له ميني — په يوه ديدن دي ولي شو(6) چف چف
اند ښنه چي زما(7) د قتل شي درپېښه — هيڅ په کار نه دئ په دا کي(8) توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم(9) — که پر مخ باندي دي پروت دئ(10) د خط خُف
١٢٩ چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته — زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولي. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(ق)

هسي تللئ یم په فکر د خپل یار غرق ‌ ‌ ‌ لکه سنګ د ښیښې که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ(1) بیا نن په سیل د ګلشن ځي ‌ ‌ ‌ چې ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو ‌ ‌ ‌ چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ ‌ ‌ ‌ په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي ‌ ‌ ‌ د ناقص طبیب له لاسه وي بېمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو(3) ‌ ‌ ‌ د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

١٣٠ مړ یې کړ "حنان" له ډېره انتظاره
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق 1016

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق ‌ ‌ ‌ د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي ‌ ‌ ‌ له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بېمار یم ‌ ‌ ‌ چي په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه ‌ ‌ ‌ په شکوه مي یار ته نه رسي نطق(4)
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ ‌ ‌ ‌ لمر چي وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم ‌ ‌ ‌ هسي یم د یار په خیال کي مستغرق

١٣١ ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه(5)
چي د حُسن د زکْوة دی مستحق 1023

هو مره توان را څخه نشته نه توفیق ‌ ‌ ‌ چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو ‌ ‌ ‌ هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته دي رقیب بوجهل مایوس دئ ‌ ‌ ‌ د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق(6)
د کم عمر رسن کله ور رسېږي ‌ ‌ ‌ د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم ‌ ‌ ‌ چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم(7) له خماره ‌ ‌ ‌ که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

١٣٢ شعر تل په اندازه وایه "حنانه"
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق(8) 1030

---

(١) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:

ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ ‌ ‌ ‌ ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک — کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي — باري تا رنګه(1) یو نه وینم چالاک
رحم بویه(2) چي له دې غمه بېغم شم — ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)
چي یو ښکلی چیري(4) و ویني بندي شي — خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک(5)
که دې مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ — زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)
د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟ — د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښیږي — په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک(7)

١٣٣ — که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک — 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک — نوی خط دي کړله ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي — لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه — شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه — لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای — شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسې کاندې(9) عیب نه دئ — په وصلت کښې له عاشقه شي آداب ورک

١٣۴ — ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښې(10) څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک — 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک — ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)
د غم سنګ(12) چي پر خوله وخوري زړه خبر شي — په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده(13) — بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم — پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی — خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع — نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

١٣۵ — له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور(14) پر لور خلک — 1052

---

(١) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښې.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

عاشقان ولي له کاڼي دا فلک — هر آهن کله مښود شي پر محک
زېبايي د خوبرويانو ستا په مخ ده — طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرگردانه هسي رېږدم(1) — شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کي يې خال نه دئ — په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته — د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي — و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ — زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک — 1059

د وفا طمع به نه کوي له تا ثوک — چي خبر وي ستا په ناز و په ادا ثوک
يو ښه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده(۳) — فرصت نه کاندي چي وکه تماشا ثوک
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که — د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا ثوک
ډېر نازک د گلو ښاخ دئ پر ببرېږم(۴) — چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا ثوک
بې ملگري سر انجام د کار و نه شي — بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها ثوک
له کرمه يې پر حال(۶) پوښتنه بويه — چي دا ستا کوځه له ضعفه کړي ماءوا ثوک

۱۳۷ — دا محاله ده(۷) چي خوار سړی پادشاه شي
زه "حنان" ثوک، ستا د لبو تمنا ثوک(۸) — 1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي ثوک — دا توبه په دا سفر څه کوي ثوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي — بې له وينو لېمه تر څه کوي ثوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰) — ملگري د پرده در څه کوي ثوک
وخت د گل قيمت د ميو جهان نه دئ — سرمايه د شور و شر څه کوي ثوک
زما و مرگ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه — د مېږي په مرگ حشر څه کوي ثوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه — په مجلس کي نوحه گر څه کوي ثوک

۱۳۸ — که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳)
گلاب عطر مشک عنبر څه کوي ثوک — 1073

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وېرېږم. (5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا ثوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که ثوک ساتي. (10) اوښي = اوښي يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرگ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(گ)

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ   لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي یې د عشق یم هسي محوه   چي آئینه شوه راته ټکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ یم   کړم له دې میو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که   لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الٰهي ده بل څه نه دي   نه په زور میسر کېږي نه په جنګ
دا یې لب په پانو سره نه دي خبر شئ   وایې خیست زما د زړه له وینو رنګ

١٣٩ شیرین شعر دي صیقل د زړو که نه وای د "حنان"
شعر به نه وو د زړو زنګ 1080

(ل)

ستا د وروځو خیال کړم خم لکه هلال   لا د ناز تصویر دي نه راځي په خیال
چي جدا له ګلرخانو یو ساعت شم   اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خیال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي   الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سیاه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴)   تمام عمر مي و نه لیده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېوني شي(٦)   کې په خوب کي ولیده دا ستا جمال(٧)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه   ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠ چي د خط تعریف یې تل وایې "حنانه"
دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال 1087

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل   څه پروا لري په قتل د بیمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه   که قیمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقیبانو پرهېز نه که   ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د یار کوڅه ده   هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" ردیف بېخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بیا شو په زړه باغ د جهان تنګ   نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج

(2) د دې بیت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بیت راغلی دئ:

دا د چا د مخ د شمع خیال را پېښ شو   چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي یې خیال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه ولید ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېوني شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چیرته ولید ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بیتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پري ایښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم — تکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته — له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل — ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته — آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو — ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته — په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوي ګلرخساره — ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي — د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل — ورېم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ — چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو — معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم — چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه — تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقي مي هسي صافه آئینه کړه — چي خندا پر صفا یې که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل — زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غبرګ کښي ونیسم په شپه کښي — له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي — که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال ورو ځي سترګي توري زلفي — سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه — د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ — و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم د بې صبر و تحمل 1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته.... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل / آشفته به کاندي زلفي د سنبل (1)
تن یې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا / لکه واچوي باد یو پر بله ګل
څه تاراج یې کړې د سترګو په وهلو / قافلې د دل و دین د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست / زورور سېل مدام وړي له ځایه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه / تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي / که پر پاڼي د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵ چي یې خیال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" 1122
ځکه شوه دا ستا سینه روضه د ګل

یو بلبل نه دئ تنها ګریان د ګل(2) / په فراق یې(3) دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو / دا په دا وي(4) مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي / ګوره څیري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خیال کي مي د زړه ویني څڅېږي / زما له ځا د یار تر ځا خیابان د ګل
نا امیدي له خلکو کړه که راحت غواړې / په خزان وي(5) آسوده باغوان د ګل
پرېښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ / د ګلچین وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶ بیا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه" 1129
چي یې واغوستې جامې په شان د ګل

(م)

خو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام / هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ویني یو ځای خوري / که څه نه خوري دوه هندوان یو ځای طعام
له کرام الکاتبینه سیاهي توی شوه / که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما یوه غمزه کافي ده / په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي ولیده حیران شوم / په جنت کي دي کافر اېښئ دئ ګام(6)
خیال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر(7) / بې له تا مي د زړه کله شي آرام

۱۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پیدا کړ 1136
چي یې خپل ځان کړ په دا لار کي ګمنام(8)

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دیوان کي هم همدا راز شپږبیته ده. خو شپږم بیت ما له بلي نسخي را نقل کړ.
(2) چاپي دیوان: ګویان د ګل (3) په اصل کي "یې" نسته (4) چاپي دیوان: دا په دا چي. (5) چاپي دیوان: په خزان شي.
(6) چاپي دیوان:
چي یې خال په مخ کي وینم حیرانېږم / په جنت کي ولي ږدي دا سي یو ګام

(7) چاپي دیوان: قار و صبر. (8) چاپي دیوان: "چي خپل ځان یې کړ په دا لار کښي ګمنام".

سـم ایـــږده د شـــریعت پـــر لار قـــدم   قـدم مـه ږده کـوږ چـي شـې هلتـه سـم[1]
نم د زړه تـر سـترګو تـوی پـه لـوی سـهار کـه   د عصــیان نامــه پــاکېږي پــه دا نــم
صـبحدم توبــه زاري کـــړه و قـــادر تـــه   حـرام کـړه پـر سـترګو خـوب د صـبحدم
رم کـوه لـه معصـیته څـو دي تـوان شـي   نفـــع وړې ده عــــالم پــــه دغــــه رم[2]
دم د بـد ویلـو مــه وهــه مظلــوم تــه   د مظلـــوم د آه تیـــر ګـــرزي دم پـــه دم[3]
کـرم کـړه پـر زېـر دسـتانو پـه ډېـر لطـف   کــه لــه خدایــه امیــد واریـــې د کـــرم
زیـم د اوښـکو د مظلـوم نـه اجتنـاب کـړه   چـي د عمـر دېـوال زود وهـي دا زیـم[4]
غــم کــوه د لــوی سـفر د توښـې دلتــه   کـل غمونـه بـه دي هېـر کـه دغـه غـم[5]

۱۴۸ سـتا قلـم شـعر پـه نـوې طـرح کـاږي[6] 1145
د موسۍ عصـا "حنانـه" سـتا قلـم

د عاشـق بـې یـاره کلـه شـي تـوان یـو دم   پتنـګ کلـه لـه ډېـوې سـاتي ځـان یـو دم[7]
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ   لـه مېړیـه فـارغ نـه و سـلیمان یـو دم
د یـار خیـال مـي لـه سـینې ځخـه ژر وزي   پـه خفـه ځـای کـي آزار شـي مهمـان یـو دم
نتیجــه د ســخاوت آخــر نیســتي ده   لاس خـالي شـي پـه پاشـل د دهقـان یـو دم
ډېرو اوښـو مـي صـورت لـه واکـه ویوسـت   نــړوي عمارتونــه بــاران یــو دم
یـو سـاعت مـي آرام نـه شـي بـې ګلرخـو   بـاغ کـي نـه وي بـې ګلانـو بـاغوان یـو دم

۱۴۹ د صـــورت زنـــدګاني واړه بـــې روح ده 1152
د خپـل یـار بـې خیالـه مـړ دئ "حنـان" یـو دم

چـي پـه آرزو د ښـکلي مـخ د خپـل دلبـر ودرم   د بـاغ د ګلـو لـه ګلشـنه لاس پـر سـر ودرم[8]
چي د جزا پـه ورځ حسـاب کتـاب کـاوه شـي زه بـه   سـتا د جفـا نامـه پـه لاس کـي پـر محشـر ودرم
ور بـه یـې نـه کـړم دا نعمـت پـر پـاد شـاهي د دارا   د عشـق پـه تـور کـه و دوهـی تـه قلنـدر ودرم
سـتا د رخسـار د ګـل پـه خیـال کـي همېشـه دلبـره   لکـه غونچـه د زړه لـه وینـو سـور ځګـر ودرم
پـروا بـه نـه وکـړم هرګـز پـه چـپ وراسـت د دهـر   کـه زه یـو ځلـه سـتا و مـخ تـه برابـر ودرم
دا سـتا د زنـي د کـوهي تنـده مـي نـه ماتېږي   کـه پـر چشـمه بانـدي سـربېره د کـوثر ودرم

۱۵۰ جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پیرمحمـد 1159
کـه پـه قیامـت کـي پـه پنـاه د پیغمبـر ودرم

---

(۱) "هلته" باید درې ځپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم　　تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه　　سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ　　کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي　　سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دِلو　　ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د دانې چي مي د نس په رضا وکړه　　ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

۱۵۱　زاد و راحله د لوی سفر واخیسته خلکو
زه "حنان" چي پر زړمه د نس ولاړم[3]　　1166

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم　　نور به څه لره ګیله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو　　زه به ولي له تا طمع د وفا کړم[4]
ستا له غمه راته هسي معلومېږي　　چي به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو　　غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یووړه خوشالي له ماغریبه　　نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو　　بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

۱۵۲　ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع
اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم　　1173

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم　　چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسي وېښته د اور و تاب ته　　پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي[5] د ګُلګون رخسار له شوقه　　تماشې د نسترن او د ګلاب کړم[6]
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم　　حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره[7] شراب لکه اوبه شي　　سره لبان چي مقابل د مې و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه موندہ حیران یم　　چي پر څه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳　د هجران په اور دي[9] سوی زه "حنان" یم
له سوختنه تل ژړا لکه کباب کړم　　1180

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم　　چي مېږی پر لاري ځي ځني حذر کړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم　　کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت ورې حیرانېږم　　چي نظر دي و وېښته ته د کمر کړم

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمبدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پا ته زه حنان یم چي پر زړمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دیوان: همېشه یې. (6) چاپي دیوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دیوان: له خجلت. (8) چاپي دیوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دیوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دیوان کي نسته.

و خندا ته دي دلبو يم بې هوښه — که ياقوت يې مقابل که يې ګوهر کړم
ستا له وصله مې دلبره يأس حاصل دئ — و دا زړه ته که هرڅو تسلی ورکړم
لمر ځان پټ که له خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چې له مهرويو ګيله سر کړم

١۵۴ زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري
د نوخطو په تعريف چې قلم سر کړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسې سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
که زړه يو دئ خو ستا مهر ځای نيولئ — مګر غم لره دي بل زړه له چا پور کړم
طاقت نه لرم بې تا نه ستا د وصل — عاشقۍ پر بد قدمه فرس سپور کړم
دا ستا جور، زما صبرو دلبره — عاقبت چې دي د کم د لوی پېغور کړم
چې د ستا جفا تل وينم لاس نه اخلم — دغه واړه ناچاري ده په زړه زور کړم
زما ناري به آرام يو سي له عالمه — که دا ستا د هجر دږغ پر جهان خپور کړم

١۵۵ جفا خوی وي د خوبانو، نه دا هسې
زه "حنان" دي په ژوندوني سر په ګور کړم 1194

چې دا ستا پري د زلفو خيال هر دم کړم — د ماغ تر، زه له سنبلو د ارم کړم(2)
پېچ و خم شم لکه مار پر ملا وهلئ — را په ياد چې ستا د زلفو پېچ و خم کړم
کږې توري مې پر زړه باندي ځرخېږي — چې را ياد کله دا ستا د وروځو خم کړم
درک دي نه کېږي د تن په نزاکت کې — د تعريف شرحه دي کښل په کم قلم(3) کړم
فرق يې نه کېږي يو موی په زيات و کم کي — زما صبر ستا جفا چې سره ضم کړم
د خط مشق دي د ازل کاتب وهلئ — نور بې زه(4) صفت په کم قلم رقم کړم(5)
له شوخ چشمو مې جفا ډېري ليدلي — چې دا هسې د نرګس له ګله رم کړم(6)

١۵٦ زه "حنان" زلفو و کفر ته ځکه لم
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم — لب دي زړه له وينو ډک لکه مرجان کړم
په بازار کي د عشق څه د سود سودا ده(7) — نقد د زړه بې تر نسيه ديدن قربان کړم
پادشاهان آبادوي خراب ملکونه — خيال دي ولې زه ويران پسې ويران کړم
پروبښته تکيه کوم له ډېره فکره — چې و ملا ته دي نظر په هر زمان کړم
که مې زړه له وينو ډک دئ زه په خوښ يم — دا په دا چې دي خونخور خيال مهمان کړم
له پردو د سترګو ځای ورلره بويه — هغه دم چې(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

١۵٧ چې يار هسې ظلم و جور کړي په پوهېږم
زه "حنان" به په ژړا جهان طوفان کړم 1209

---

(١) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم(1)   ته شېرين خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مړشم ښايي   چې دا ستا له بدخويي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لرې زما پر زړه داغ دئ   ماتوې ته زلفې، زه د زړه شکن کړم
بوی د ميو مې له زخمه د سينې ځي   د مخمورو سترګو خيال چې زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور يأس مې حاصل شو   تسلی مې د زړه نه کېږي شېون کړم
بې رحمي چې را په ياد کړم د ګلرخو   مې بايد چې ترک د ګلو د ګلشن کړم(2)
پر سبزه که ګل پيدا شي عجب نه ده   دا عجب، د سبزې ديد پر نسترن کړم(3)

۱۵۸   له حسرته ستا د زلفو معلومېږي
زه "حنان" به خپل ځان(4) خاوري د خُتن کړم   1217

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم   بل دي هجر ريز مريز په زړه زبون کړم
جدا ګرزم له عالمه ستا له مينې   چې په روغ عالم به پوري دغه پون کړم(5)
په قيامت مې دي مخ تور او شرمنده شم(6)   چې بې تا به په بل چا د زړه تړون کړم
دا ستا خيال چې راولم د زړه تر کوره   خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بيمار يم   امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چې له خولې مې شپه و ورځ د سوز نالې ځي   دا ستا هجر لکه نی خالي لړمون کړم

۱۵۹   مرګ مې سل ځله قبول دئ کله کېږي
چې "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم   1224

بيا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم   چې را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن يم   ګل به حُسن ځني پور کاندي پوهېږم
که هر څو يې د حيا په حجاب(7) نغاړم   عاشقي به مې سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حُسن ته چې ګورم   ما به هم د مجنون وړور کاندي پوهېږم
چې رقيب دا ستا و زلفو ته ډېر ګوري(8)   دا کاته به يې شبکور کاندي پوهېږم
چې مدام و يار ته ګډ وي په د روغو(9)   دا ويل به يې مختور کاندي پوهېږم

۱۶۰   که يې دا د خولې پياله، د شونډو مې وي
خوار "حنان"(10) به پر نسکور کاندي پوهېږم   1231

(۱) چاپي ديوان: "چې نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي ديوان کې نسته. (3) دا بيت په اصل کې نسته. (4) چاپي ديوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کې "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي ديوان: په ستر. (8) چاپي ديوان: وګوري.
(9) چاپي ديوان: "چې مدام و يار ته سروي به دروا غو". (10) چاپي ديوان: دا حنان.

په راستۍ لکه الف وم په قد سم   پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم(1)
یو راسته وېښته دي نشته په ابرو کي   کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي   کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي   چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي   د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه   باڼوګان دي د زړو بار وړي په هر دم

۱۲۱ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم   1238
چي هر څو کږې کوې زه بې(2) زغمم

په جنت نه یم خوښ هرګز په درد یار مي قسم   خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده   په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه   په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(۳)   په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو   په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر   په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

۱۲۲ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو   ۱۲۴۵
ګلان کرمه هر ګړۍ په لاله زار مي قسم

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم   مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله   که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو   بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې(۶) چین له قهره راشي   هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره   چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لورته(۷)   نزد یکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

۱۲۳ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته   ۱۲۵۲
زه "حنان" به په عالم کي ښه پېسم(۸)

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم   په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي ببېتا باغ له ورشم سروقده   قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د " زلفو بوی را واخلي(۹)   منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښي   مستغني نور له دوا د مسیحا شم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟.(۶) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، یسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ — چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم

چې دې ګرزم[1] په کوڅه کښې ګلرخسار — د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ — د قیامت علامې و وینم په سترګو
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم — ۱۲۵۹

ستا له مینې به زه کله دست بردار شم — د منصور په دود که سل ځله په دار شم[۲]

که د زلفو بوی دې راغئ تر مشامه[۳] — و رقیب ته به په سهم لکه مار شم[۴]

له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ[۵] — هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم

چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ[۶] — هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم

یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم[۷] — چې یو ښکلی چیري وینې[۸] ګرفتار شم

چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې — هغه دم د ده له لارې[۹] توبه ګار شم

۱۲۵ — زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کې[۱۰]
نه په دا چې بې دیدنه دي[۱۱] هوښیار شم — ۱۲۶۶

د کږو وروځو په خیال چې یې خم شم — په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم[۱۲]

جـزء لا یتجـزا یـې تنګـه خولـه ده — چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم

په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي — سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم

چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو — هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ — ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې
په جادو د تورو سترګو د آدم شم — ۱۲۷۱

قد دې دئ تر سروي سم — مخ دې ګل، عرق شبنم[۱۳]

وازه خوله غونچه په باغ کې — کوي ستا د خولې ماتم

د چمن ګلان وي واړه — ستا د مخ په خیال خُرم

هر طرف آفتاب ځلېږي — ستا د زلفو تر هر خم

مر جان خپل صورت سوری کړ — ستا د سرو شونډو په غم

باج را نیسه له خوبانو — نازنین یې د عالم

۱۲۷ — په کاغذ دې "حنان" یاد کړ
اوکه شوې سهو القلم — 1278

---

(1) چې دې ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دې بوی د زلفو راشي تر دماغه". (۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چې راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دې له دې لارې. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. په چاپي دېوان کې پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم   نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي   مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم   چي له سترګو سرېږ[1] نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مڅکه اسمان ژاړي   له هغو څخه[2] چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ   و مي نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي   که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

١٢٨   دا طالع سکندري بوله "حنانه"
1285   څوک چي واخلي د خپل يار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم   عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله[3] امداد له کردګاره   هم الهام ورله و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ[4]   هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و   هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل   له واړو هر دم مدد او سه همدم
درود حمد کلهم له هر دم کړم   هم سلام له ما دوام او سه هر دم

١٢٩   معما مي ده د اسم[5] دوه سمکه
1292   حا و دوو سمکو ورکړه دا علم[6]

چي ترلئ وي کمر لکه قلم   وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې[7] غواص د عقل کاږي   ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال درومي   چي سر پري که[8] په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي   چي سم درومي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري   چي و پېښو تې[9] وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي   چي يې غشي وي بې پر لکه قلم[10]

١٧٠   که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
1299   شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا يې د خپل دلبر شوم   دا په دا په سترګو روند په غوبو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر   ښه چي اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه يار بېلتون دوزخ باله نور خلق   تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که   چي د يار ملګری نه، په دا سفر شوم

(١) سرې = سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... "دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ورواچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

خدا ځوک مه سوځي په داغ د جدائیه[1]   لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره څخه نه ځي   په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2] 1306
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم   خندنی د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرځېدو نه په مخ تلای شم   زه غریب د پاڼو پرانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم   د اشنای له هجره هسي سرګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي   سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه   کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم   چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي یوور تورو زلفو سپین رخسار هم   قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4]   نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه   که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي   که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي   که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ   کړې وروځي مي د یار وژني، دستار هم[6]

۱۷۳ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه 1320
جوړ کاروته تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب یم   چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو   نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلي   د نرګس له ګله څکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي   چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم   چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم   چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]

۱۷۴ زه "حنان" یې[12] د ګلګون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم

---

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم   بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـي   همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چي هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کـي   بېهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـي دي د هجـر زمـا دلبـره   زبـون صـید پـه پنجـه کـي د عقـاب یـم
چي قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه   کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ   چي مـدام لکـه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

١٧٥   چي یو ښکلی چیر ته ویني باندي چورو ي   1335
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم   چي مـدام د یـار لـه خیالـه هم صحبت یـم
پـه وصـلت کـي یـې لـه هجـره آرام نـه یـم   همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چي تـل زه رخسـار سـتا یمـه لـه شـوقه(2)   و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر سـاعت مـي د خپـل زړه کباب غذا ده(3)   آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبـین لـه نوشـتې مـي حـال معلـوم دئ   لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
ستا جفـا شـوه تـر حـد تېـره(4) زه نـاتوان یـم   ظلـم مـه را بانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

١٧٦   زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـزور څخـه وکـړم   1342
چـي ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم   نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم   هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي   واړه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چي تشـبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي   پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم   هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـي وژلـی دئ عـالم پـه تېـغ د وروځـو(7)   زې د سـترګو پـه نګـاه سـره بېمـار یـم

١٧٧   زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي   1349
پـه دا جمـع کښـي "حنـان" کلـه شـمار یـم

هسـي مسـت د اسـتا د سـترګو پـه خمار یـم   چي خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځـي   سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم   عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه تـولېږي څـه شـو   بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ. ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ. (2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم". (3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (٦) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده　　چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پریشانیه نه خلاصیږم　　دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره　　همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم[3]

۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ 1357
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم　　نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم[5]
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه　　لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حورو قصورو جنت غواړم　　په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته　　همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم　　سرګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پاڼو ونه یم باغوان بې مهره　　عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

۱۷۹ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم 1364
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم　　په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم[6]
چي له مخه یې شم ببرته توان مي نه شي　　په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه　　په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي　　د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دي به نور کنار له خلکو اوسم　　د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور　　همېشه سپاه سالار د دي لښکر یم

۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره ۱۳۷۱
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم　　هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع　　چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي[7] ځای نیولئ　　سر تر پایه فیروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره　　د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم[8]
دا اثر دي(۹) د بیمارو سترګو نه دئ؟　　چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دیوان: د دار حلقه (2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (3) دا بیت په اصل کي نسته (4) چاپي دیوان: "زه حنان یې ډېر دعفو امید وار یم (5) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته
(7) چاپي دیوان: د خط خیال چي مي په زړه کي (8) چاپي دیوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره　　د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه وینې، مشهور یم متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دیوان: دا اثر یې.

تسلي مي د زړه نه شي[1] په هیڅ طور　　نا امیده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱　زه "حنان" دي[۲] د دنیا له کاره خلاص کړم　　۱۳۷۸
چي په فکر همېشه ستا د غرور یم[۳]

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم　　چي تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه　　دواړه زلفي دي کړبې دي لکه جیم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه　　د بوسي خواست دي له خولې څخه که میم
غتېه سترګه صاد نیولي ستا و لورته　　شین له غمه سکاره قي کړه د جحیم[۴]
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو　　پر صفحه دي د رخسار و کېښ حامیم[۵]
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه　　جمع کېږي مي په تا عظم رمیم
چي خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي　　په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم[۲]

۱۸۲　"حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ　　۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم[۷]

د اشنای له غمه[۸] تل مخ پر بیابان یم　　لکه سېل ځنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مي نه را معلومېږي د استوګي　　لکه کاڼی د مچلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم　　په خدمت مي ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنده[۹] پر تندي وړم　　د هجران له تابه تل سوئ زبان یم
چي یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کي　　سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر[۱۰] لکه ګل خاندم په دا څه شو　　د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم[۱۱]

۱۸۳　ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم　　۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي[۱۲] روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم　　تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کي سفر کړم　　همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چي تعریف یې کړم د زلفو ویني قی کړم　　د قلم په دود پر سر باندي روان یم
چي پر ځای د ګیاه غشی د خدنګ خورم　　زه هغه صید د میني د بیابان یم
لکه ګوی چي آرام نه وي په میدان کي　　ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خیال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي　　"حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم　　د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

د اشنا د جفا درده هسي دروند يې — چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم[1]

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه"
لکه و وړکی پر بخنبل باندي[۲] پښېمان يم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم — دا په دا د هري جمعي افسانه يم[۳]
ببره[۴] نه کړم له قاضي له محتسبه — ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل — چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه درېغوه تش نظر د ستركو — چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته — زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده — چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم[۵]

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم ۱۴۰۷

د خپل يار له غمه[۶] هسي دېوانه يم — چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې نارې، [۷] بې ږغه سوځم — پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم — د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ — د مېږي په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره — په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي — دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه"[۸]
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم ۱۴۱۴

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم — که اميد د وصل نه وي نور مرده يم[۹]
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي بېرېږي — په وصال کي[۱۰] له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه[۱۱] — په دغه وينا تر اوسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي — نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له ستركو[۱۲] — په خدمت د دوو بيمارو درمانده يم
له جملة كاره وتلئ يم دلبره — څو اخته دا ستا د ستركو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو
زه "حنان" دي[۱۳] په کړو کتو بنده يم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشناى د هجر درد يې هسي نه دئ — چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده يم — په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر ستركو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

﴿ن﴾

په دا عصر کې پیدا شوه کاتبان — چې فرق نه کا د بتان او د بیان(1)
مرید وکاږي مرتد پرې خبر نه وي — نه صنم له ضم وېش کړلای شي عیان
خاص محرم کاږي مجرم له خپله فکره — جم او خم کاږي قلم سره یکسان
توبه وکاږي ثوبه، ثوبه توبه کا — پر عم خال د غم ایږدي هسې کوران
قبل، قتل په رقم کې نوشته کا — خشم، چشم، ستم سیم کاږي آسان
د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا — هم د بت د تب په میان کې وي حیران

۱۸۸ صداقت مې صد آفت نه کړي قادره
په نصیب زما "حنان" کړي ستا جنان ۱۴۲۸

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن — لا زیاتېږي لکه تاک په برېدن
تکلم چې یې له لعلو جلوه گر شي — مخ تې(2) ځي زما له غوږو شنیدن
زړه ترل په دنیا کار د پخو نه دئ — جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن
د یار دید په اندازه درلره بویه — دغه گل پژمرده کېږي په لیدن
ماتوي تونده سرکه همېشه کانۍ — نرم کړي ترخه ویل زړه د دښمن(3)
د زړه وړو د پاره کوم دلبر را درومي — چې مې زړه که په سینه کې طپیدن
دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو یې — لېمه کاندي لکه ستوري پریدن(4)

۱۸۹ رم ذاتي خوی د سیاه چشمو(5) دئ "حنانه"
څه ښیي و دا آهو ته رمیدن ۱۴۳۶

بې له تا مې احوال هسې دئ خراب نن — چې مجلس مې شو له لاسه په عذاب نن(6)
د زړه سوخت مې کړ په اوښو عشق روښانه — لا تازه کړ ژړا اور د دې کباب نن
انتقام دا ستا له مخه خط زر وکېښ — پرې یې نښود دغه تندري دا آفتاب نن
زړه خط یووړ، عقل سترگو، صبر زلفو — لا یې عشق لري له ما سره حساب نن
دا د چا د خط په خیال کې مستغرق یم — چې یې یووړ له ما شغل د کتاب نن
په گلشن کې دي د مخ مچمچې گرزي — چې اوربږي د باران پر ځای گلاب نن

۱۹۰ پر لبانو یې خط ښه ابسې "حنانه"
دا د بنگو نشه بِه ده تر شراب نن ۱۴۴۳

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته (2) تې = ته یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (4) دا بیت په اصل کې نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن — دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګمان شو د پري[2] سترګي — چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوځ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3] — چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي — په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ — چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده — لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده — عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

191 — د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي — 1451
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن — خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي — که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید — شاپېرۍ د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8] — که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول — څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟ — د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

192 — نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه" — 1458
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون — له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي — چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده — عریانۍ سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11] — له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12] — د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13] — خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

193 — دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه" — 1425
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن — دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

چي مي وليده د يار چين د جبين   په هر چين کي د جبين يې(1) هزار چين
دا يې چين(2) د جبين نه دئ د زړو چين دئ   په دا چين کوي د چين د مشکو چين
په هر چين کي د جبين يې چين معلوم دئ   له غيرته يې د چين پر جبين چين
د جبين په چين يې زړونه واړه چين کړه   وايي خيست په دغه چين له چينه چين
چي چين خلاص که د جبين د زړه چين وا شي   چي چين چين کاندي جبين زړونه که چين(3)
د غضب چين چي ماهروی پر جبين راوړي   لمر په چين د اورو پټ که خپل جبين(4)

١٩۴   د جبين په چين يې چين د خلکو وکړ(5)   ١۴٧٢
زه "حنان" يې کړم په چين د جبين چين

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپين   دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپين
په اميد د مېلمانه مي زړه کباب کړ   انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپين
هيڅ خبر مي بيا د ورک يوسف را نه غئ   که يعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپين
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6)   د هندو په لاس مي وليده قرآن سپين
مرتبه به د اوو شهيدو مومي   که چا ځان مرکړ د يار پر زنخدان سپين
دا ګوهر دئ په حقه کي د عقيقو   که په لبو کي يې(7) زېب کوي دندان سپين

١٩۵   رقيبان چي پر خوله ورشي هغه وايي   ١۴٧٩
ځو به کړي(8) "حنان" له دي تهمته ځان سپين

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن   په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن(9)
توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځي   چي پوره يې وي دا تول دئ د چا حُسن
چي د خدای عطا پر وشي ښايست ورکه   ګڼه نه شي رانيوه په بها حُسن
ستا ښايست له ره حاجت د زېور نشته   نه زياتېږي د هيچا په حنا حُسن
ځو دولت د حُسن شته دلبري بويه   زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن
د بوسي مهرباني که کوې وقت دئ   دا چي نن دئ، بيا به نه وي فردا حُسن

١٩٦   خوار "حنان" نامېنده مه شه له دره   ١۴٨٢
چي خدای درکړ نن و تا ته يکتا حُسن

که اَمين وکه پر دا روح الامين   د رقيب ځای شه اسفل السافلين
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو   خيال د زلفو يې کړم تبر تر چين ماچين
که فلک مي سنګين زړه تر موم کړ نرم   دی مي هم د زړه په دود سره کړ شين
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم   چي جلوه يې د قيامت د لمر که زين
په خِرام رفتار يې زه تر موی باريک کړم   چي ملا وتړي د ناز پر کمر چين
خاموَش ناست د زړو وښکار ته دئ پوهېږم(10)   پټي سترګي مشق د وينو کړي شاهين

١٩٧   د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي   ١۴٩٣
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين

---

(١) يې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چين. (3) چاپي دېوان: "چي چين کاندي جبين زړونه که چين".
(4) چاپي دېوان: لمر په چين د اوراد پټ که خپل جبين. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخيست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ يې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د يار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: ځو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست يې زما د زړه و ښکار ته".

﴿ و ﴾

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو ... چې خدنګ تې[1] امید نشته د ختو
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته ... نازک تن یې زخم کېږي په کتو
څه ګیله[2] له خال و خطه کړم له زلفو ... کښېږې ایستلئ یم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي ... ازمو یې مي په هزار ازمویښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم ... د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ویل نه ګرزم له عشقه[4] ... چې مي غوښتئ و له خدا په خیراتو

١٩٨ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه" ١٥٠٠
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

یو دي کړم مین د سترګو په جادو ... په ځنځیر دي بیا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي ... نه نیو کېږي په ځنځیر رم د آهو[6]
د زړه زخم مي ناسور شو[7] نه رغېږي ... دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو
د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم ... نګهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده ... د قُمري په شان[9] مي زړه وایي کوکو
دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي[10] ... که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي ... چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

١٩٩ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه ١٥٠٨
د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو ... رم کاته دربده زده کړه په آهو[12]
په محراب کي د کعبې یې قبر بویه ... چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کي ... دي ګلان په وینو سره لکه سالو
د یار زلفي له رقیبه نه خلاصېږي ... ولي مشک اسانه نه ښندي هندو
له غیرته مي پر سر ډبري اوري ... چې رقیب دي کله وینم پر پهلو[13]
بېهوده ضایع کوې دوا طبیبه ... زه مریض یم د عشق[14] نه مي شي دارو

٢٠٠ که یې ځای پر استانه غواړې "حنانه" ١٥١٥
په بانو یې کړه د درخاوري جارو

---

(١) تې = ته یې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښېږې ایستم. (4) چاپي دېوان: له میني. (5) چاپي دېوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپین مخ کي معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چې رقیب وینم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: یم نا جوړ د عشق.

په کار نه دئ سیم و زرد دنیا دارو — حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حِرص کیکه یې ګرزي په شلوار کښي — ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چي غوړ شي — نصیحت نه که[1] اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چي په تلوار له غره را لوېږي — په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چي پر ګنج پروت وي برخي نه وي — دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښ[2] د ډول په ږغ نه بیدارېږي — غفلت زیات په شور و شر د دنیا دارو

٢٠١ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم — چي په حال نه شوم[3] خبر د دنیا دارو ١٥٢٢

زړه تپېږي یاره ستا له سوړېدو — چي ځي بیا په قصد د چا په خوارېدو[4]
په تاراج د کومو زړو ځي نه پوهېږم[5] — چي فرصت نه کړي هرګز د درېدو
پر هر چا باندي چي ورشي هغه سوځي — مګر خوښ یې د دي اور په لګېدو
په ګلشن کي چي قامت ستا جلوه ګر شي — صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره[6] — شېرازه د دي اوراق شي په لېدو
چي په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي — اجتناب کوه[7] د زړه له نړېدو

٢٠٢ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره — زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ١٥٢٩

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو — که ځای غواړې په درګاه کي د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که — چي ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده[8] — صفا یې مومي آئینه[9] له خاکسترو
چي تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره — صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چي له تارنګه سنګدله آشنایي که — د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دي زلفي هسي معلومېږي — لکه پروت مفلس هندو[10] پر سپینو زرو

٢٠٣ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي — له غریبه بالښت څه غواړې د پَرو ١٥٣٦

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو — که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي[11] — په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه — بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(١) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چي ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نځا بوزي.

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته　　هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1]　　تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لا رطی په یوه ورځ کړي　　چي ګام اخلي ځوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴　　په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه"　　۱۵۴۳
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو　　لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوې د یار زلفي　　لکه و نبلي په غوبنو ماران ورو ورو[2]
نمدې ستر ګي[3]، ګونه زړه، وچ هډونه　　ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5]　　لکه تبر پر مېرتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي　　لا ترا وسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه　　ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو
بیا مجلس کړې له رقیبه در پوهېږم　　چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]

۲۰۵　　یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8]　　۱۵۵۱
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9]　　چي کوي هغه حساب دي په سړو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده　　مات چیني نه پیوند بېږي په اوړو
قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي　　دا مېخونه چي ښکاربږي د ښو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي　　آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي　　نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که　　ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶　　رنګ تغیره، ګونه ژیړه، وچ هډونه　　۱۵۵۸
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو　　دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14]　　لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال　　نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت　　کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده " وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک " په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سگان را قلاده می بندد　　چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

چي تعریف د شکرلبو تل په کاږم — له خامې خخه مې توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب دمه د بیمار شي — ستا په دید سره مې روغ زخم[1] بتر شو

۲۰۷ نصیبه ازلي ده را رسېږي[2] ۱۵۷۵
چي "حنان" او د یار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چي ستا له بویه پور شو — هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سینې له زخمه بوی راځي د میو — چي مې زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کې نرګس ګوره — زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو[3]
چي شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي[4] — تر هغو چي دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فیض له نارو خلاص دئ — دنیا دار محروم له حورو له قصور شو[5]
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي — اسرحت[6] په کوتاه ورځ کې د مزدور شو

۲۰۸ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو[7] ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مې بوستان هېر شو — په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو[8]
توري زلفې دي ناز کاندي پر سنبلو — په سبزه د استا د خط مې ریحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسې محوه — چي په باغ کښې مې د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطیف يې په زړه کانې — ستا تر زړه پوري مې یاره سندان هېر شو
غم دي هسې رېز مرېز کړم زړه کوتلۍ — چي له ما خخه د مینې بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګې نرګس دي — د دي مخ په ننداره ګلستان هېر شو

۲۰۹ عاشقان يې و نمانځل په د شنامونو ۱۵۷۹
بدبختي ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو

تر غوږو چي مې یو ځله د عشق ساز شو — د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کې — چي ګل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور وسوم چي مې ولید — په چمن کې چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا يې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله — د قلم چي د ست کوتاه زبان دراز شو
چي د زړه طلبه مې تل ورته نیوله — دا په دا يې راماٸل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولې بې نیازي کړې — سرو مال مې صدقه دا ستا د ناز شو

۲۱۰ د ښایست محموده رحم[9] باندي وکړه ۱۵۸۲
دا "حنان" دي خاص غلام لکه ایاز شو

---

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

بهار راغئ شير د غره په ګلو رنګ شو　　له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدله شوه هوا د جنت مثل　　برف و باد د ژمي يخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو　　زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو　　له غيرتې د آئينې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې　　د کېميا معدن د هري شېلې سنګ شو
سايه بان د اورو ګرزي پر سر باندي　　تنابونې(2) د باران څاڅکي خوشرنګ شو

۲۱۱　د لاله په شان يې داغ دئ پر زړه باندي　　۱۵۹۳
و "حنان" ته بې له ياره جهان تنګ شو

په لېمه مې عکس ستا د رخسار ګل شو　　چې مژګان مې اشيانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت　　که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسير ترل دي بل څه نه دي　　چې کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي. خط مژګان او توري زلفي　　په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وايي په صبر مراد حصلېږي　　زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړه و وېرېږه　　تر حد تېر چې دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲　که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)　　۱۲۰۰
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو

بيا دي جوړ پر سپين رخسار د زلفو دام شو　　چې د زړه مرغه مې هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کې اثر وکړ　　چې پر تن مې پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که　　په سبزه کې دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د يار د خط د زلزلې دئ(6)　　چې دا هسې مې د زړه آرام حرام شو
چې مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر　　نبه چې هجر مې نصيب على الدوام شو
ډک د ترکو په تعريف نه دئ نور څه دئ　　چې دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳　لېونتوب چې په کوڅه د عشق داخل کړ　　۱۲۰۷
له "حنانه" څخه پاته ننګ و نام شو

بنفشه چې دي پيدا پر نسترين شو　　له غوسې دي غم مېلمه زما حزين شو
و تصوير ته د رخسار دي حيران کښېناست(7)　　چې ناظر ورته نقاش د چين ما چين شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر يم　　د زړګي مرات مې هسې رنګ دوربين شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي　　چې اشنا مې له رقيبه همنشين شو

(١) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه يې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو يې. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حيران کښېناست و تصوير ته د رخسار ستا".

ستاله غمه نه یم خه یم چي دا هسي — لا د دېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1) ۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو (2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو — چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچي له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم — چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سړه شي ۱۲۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استانه شو — رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر — غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله (3) — ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ږغ که (4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که (5) — د لمر مخ مدام ځکه په ویرانه شو
سرکشان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم ځراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري ۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و — چي بې (6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او نښي نمک زما په دا وي — چي بې (7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چي را (8) به به دا ناتوان شي (9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم — ماوي مفت (10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه — چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو — دا په دا مي په رقيب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي(1) — د بادام په دود مي تن سورى سورى شو
چي يې لافي ستا له خولې سره وهلې — د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مي له تېزيه سهي نه کړ — نه پوهېږم برق و ، باد و که پېرى شو
ما به څوک له ياره واړوي ناصحه — تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازۍ د يار هسي رنګ ضعيف کړم — چي مي سپى باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ — ۱۷۴۲
چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو

نيک بدا د ازل و قتويش و — ځنو ته لړو چاته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف — روانه يخ سخن کاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د — بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د — اپکوم ال وصف رتا پيش و
کل شرم خ په انو کښي ه و نغښت — اب ستا د بدن درلوريش و
چي مي دا را پياد شي ارقيب هم — اته رساعت رمرک بتر اپيش و

۲۱۹ څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه" — ۱۷۴۹
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و

د تقوا مالونه چور کړه بيا نوخطو — هوا عيش را پوري سور کړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره کړې وروځي — مار لړم راته حضور کړه بيا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده — ګډ په شرو په فتور کړه بيا نوخطو
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات کړ — جوړ داغونه مي ناسور کړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوی(3) له جوره — اخترونه مي عاشور کړه بيا نوخطو
خالي شوي مي جامونه وه له ميو — له دا بنګو څخه(4) پور کړه بيا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي — ۱۷۵۲
رقيبان يې په معمور کړه بيا نوخطو

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو — بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ — را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په خُتن کي يې د مشکو قدر کم کړ — څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه — راشه وګوره وفا د تورو زلفو

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

کړې ناستې دي په خیال پهلو و لمر ته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شا وخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره روڼا د تورو زلفو

۲۲۱ — د جنون مار ورته غاښ چیچي له درده — ۱۲۶۳
چې "حنان" کوي[1] انشاء د تورو زلفو

هسې ډوب یم همېشه په خیال د ترکو — چې خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مې د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګلې احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار دوړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمر ته ویلې شي له تابه — هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پانې د ګل ناست دئ خبر نه یم[2] — که پر سپین مخ باندي ایښئ[3] خال د ترکو

۲۲۲ — په ویشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي[4] — ۱۲۷۰
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — څکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له ختن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — څکه توره شوه شانه په شان د مشکو[5]
دا یې[6] زلفې په رخسار باندي ځړېږي — کې[7] د حسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفې پر مخ نه دي غوړولي — اوربدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې لیدلي یې[8] جفا ده له نو خطو — زړه مې نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ — د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه — ۱۲۷۷
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو[9] — په بلا که زړه اخته[10]، کاته، د سترګو
په ګلشن کې یې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه[11] د سترګو
په قیامت بې[12] شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځنې ساتم[13] نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو[14]
په بانو بې پښې مجروحې شي ببرېږم — پر قدم به مې وي ایښې خوله د سترګو[15]
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو[16]

۲۲۴ — که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" — ۱۲۸۴
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(۱) چاپي دېوان: کاږي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وایي. (7) کې = که یې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړ ده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو ". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

ښه رخسار يې آبداري يووړه له ګلو — په چمن کې چې شور کړ شو په بلبلو(1)
له نرګس څخه يې خوب په سترګو يووړ — توري زلفې يې باج اخلي له سنبلو
چې يې لب بار د خندا اخيستئ نه شو — په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کې د کعبې يې قبر بويه — چې شهيد يې شو(2) د سترګو په ويشتلو
چې يو زخم مې روغ نه وي بل پر و شي — د سينې زخم مې تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنيا کې — عادت و نيسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ — ۱۲۹۱
چې دې نه رانيسي دُر خوک په کودري
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ويلو

په رضا مې را وستلئ ځان ته غم و — چې نظر مې دي و مخ ته په هردم و(3)
و عرق ته د رخسار دي حيرانېږم — چې و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چې دي زه په تېغ د سترګو — دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلک ماران بولي ستا زلفې — که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچوتاب کړئ — له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خيال کې — د هغو چې ستا په مينه کې کار سم و

۲۲۶ — ۱۲۹۸
لاله زار چې مخ د مځکې شو دلبره
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و

چې قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو — بل يې(4) هيڅ نه و په خوله کې بې مرجانو
د بيمارو سترګو خواست دي هر زمان که — دا چې لاس پورته نيولئ دئ مژګانو
حريفي يې ستا د سترګو کړلای نه شوه — بيابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چې کښېني ور سره شرح د دوزخ که — هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو(5)
شکرخند دلبر که قبر له راشي — مقبره به سيل ګاه شي د طوطيانو
ږغ د وينو مې بلند نه شو دلبره — چې دي مړکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په درياب غرق شو ګوهر ځکه — چې يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ — ۱۷۰۲
پاړوګر "حنان" به ستا زلفې پرې نه ږدي
د مارګيرو ګذران وي(7) له مارانو

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کې نسته. (2) په اصل کې "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زيات کړ.
(3) دا غزله په چاپي ديوان کې نسته. (4) چاپي ديوان: نورې هيڅ. (5) دا بيت په چاپي ديوان کې نسته. (6) دا بيت په اصل کې نسته. (7) چاپي ديوان سروکاروي.

چي مي و ليده مستي ستا د چشمانو ... توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو يو نظر ما لره بس دئ ... په چله يو بادام قُوت وي د صوفيانو
دا پر لبو دي سياهي د برېتو نه ده ... زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده ... خط ريحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پايه ... ګاهي ګاهي احوال نسه(1) له مژګانو
د ديدن طاقت د چا د هغه مخ دئ ... چي باج اخلي د ارم له شاپېريانو

۲۲۸ د خال خيال ضعيف "حنان" ګور لره يو ور(2) ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږيانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و ... هغه درد مي د دې خوږ زړګي درمان و(3)
چي په عشق کي يو وار وسوم پس له دغه ... په دقيق نظر مي کوت دارالامان و
ژړ يې مړکړم ښه يې وکړه زما ګله ... له هغه ياره سنګدله دا ګمان و
که په تن کي مي نيم روح پاته شو څه شو؟ ... له سُستۍ د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده ... چي مي يار را څخه پاته په ارمان و
چي په خيال کي يې د مخ د ګلشن ولاړم ... چي ليده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹ چي يې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۱۷۲۰
اضحيه مګر "حنان" د دې قربان و

چي موسم دي د ښايست د سلطانۍ و ... هغه وخت د رقيب خوی د شيطانۍ و
د دې عصر مغروران نوخطان واړه ... چي ليده مي پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي(4) ... دا اسباب د يار د خيال د مهمانۍ و
په تش خيال(5) د مهمانۍ مي واړه صرف کړه ... چي په سترګو کي مي دُر(6) د ګريانۍ و
که هرڅو ميخانې غواړم نه يې مومم ... هغه مې چي په پياله کي د ځوانۍ و
په يوه ديد آئينې را څخه پور کړه ... دا کُلي دولت چي زما د حيرانۍ و

۲۳۰ چي يې زلفي په رخسار باندي خورې کړې(7) ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما(8) د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې يې ځای په رخسار ونيو ... زما د زړه آئينې ځکه زنګار ونيو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو ... زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونيو
زه بندي يم د هغه صياد په دام کي ... چي يې يو جهان د زلفو په تار ونيو
دا يې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي ... تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونيو

(۱) ب: احوال نيسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخيستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښې، آه وربې". (5) چاپي دېوان: تش په خيال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

مړاوو سترګو یې زړه یوور حیرانېږم … چي دا هسي وحشي ښکار دي بېمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ … که په ظلم سره ترکو بازار و نیو

۲۳۱ پادشاهان که په زور نیسي اقلیمونه
د پښتو اقلیم ”حنان“ په ګفتار ونیو ۱۷۳۴

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو … دي صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو (1)
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاري … که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي … دغه اور د دي ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي … د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته … چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي … د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید
”حنان“ ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو … یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته … په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیڅ په میان که حائله زموږه نشته (2) … لکه مخ و استر دواړه ښه (3) دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي … په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم … ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله … یو د بل په رفاقت سره پخته یو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه ”حنان“ او غم د ډېر عمر شناخته یو (4) ۱۷۴۸

چه سان دلرا نګهدارم زچشم فتنه جوی او … که میګیرد به مژګان صید دلها باز خوی او (5)
اګر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری … تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او ګر لحظۀ ګردد فراموشم … رخم را زین ګناه بادا سیه ما نند موی او
چو برګیرم قلم از ګریه ام تر میشود نامه … ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت … اګر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم … نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه ”حنان“ اګر ریزد شکر شاید
که عمر خویش را کرده است صرف ګفتګوی او ۱۷۵۵

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هیڅ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1) — ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي — پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړي — په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه — لکه تېر چي له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته — په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله — چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵ — د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې — ۱۷۷۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه — لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته — لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم — د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي — پېچه کېږي(5) تل وښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ — چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو — په آواز کله وینښېږي پښ له خوابه

۲۳۶ — د حنان تر قلم وڅښېږي شهد — ۱۷۷۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب به — په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب به(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي — او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب به
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي — تر دا هسي انتظار دئ یو جواب به
زما د زړه په غوښو سترګي اوموخته کړه — چي مستانو لره نشته تر کباب به
دا نازکي پښي ایږده زما په لیمو کي — دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب به
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه — وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب به

۲۳۷ — شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري بېرېږم — ۱۷۷۲
دي تر سپین وښته "حنان" لره خضاب به

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه — ته به شي له دي(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي — ته به شي د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي يې د درمانده وو تکیه ګاه ".(2) چاپي دېوان: له دي. (3) بې = به يې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

کـه راواړوې پـه مهـر تـوري سـترګي   تـه بـه شـي پـه دوو لېمـو لچـن رقیبـه
کـه مـا و وینـې لـه یـاره سـره وصـل   زړه نـا سـور بـه شـي بېمـار پـه تـن رقیبـه
کـه یـار داد د بوسـې و کانـدي و ماتـه(1)   لـه دغـه غمـه دي دئ مـردن رقیبـه
کـه یار، یار شي تـه بـه درومې لـه وطنه   لکـه سـپی چـي و شـړي ځښـتن رقیبـه

٢٣٨ نـور بـه نـه وکـړې(2) د یـار د رخسـار سـیل ١٧٨٣
شـو "حنـان" بـاغوان د دې ګلشـن رقیبـه

زمـا زړه دي لـه مـا یـوړ د لفریبـه(3)   ګلرخسـاره بـې طلبـه بـې موجیبـه(4)
سـتا د سـترګو و شـوخۍ تـه حیرانېـږم   چـي د آب د سـتار یـې واخیسـت لـه غریبـه
ته په اصل کښي خدای نېک وې پیدا کړئ   دا بـدخوی دي نـوی زده کـړ لـه رقیبـه
مـؤدب چـي د چـا بـد شـي پنـاه غـواړه   دا مثـل، ادب زده کېـږي لـه ادیبـه
د هـر درد عـلاج کـاوه شـي بې لـه میني   د عشـق درد چـي مسـتغني دئ لـه طبیبـه
هـرزه ګـوی عاشـق پـرده د معشـوق اخلي   شـو پـاره د ګـل ګرېـوان لـه عندلیبـه

٢٣٩ سـتا د حُسـن پـه دولـت کښـي خپلي بخـري ١٧٩٠
هـر چـا وکـړې "حنـان" راغـئ بـې نصـیبه

دا د چـا زلفـي تـاوېږي پـه دا نـن شـپه   چـي تمـام مشـک و عنبـر او رېږي نـن شـپه
آرزو منـده د کـوم مـخ ده(5) نـه پـوهېږم   دا چـي شـمع پـه تلـوار ویلېږي نـن شـپه
د سـپوږمۍ پـه سـیل څـوک دئ راوتلـئ   چـي مهتـاب لکـه آفتـاب ځلېږي نـن شـپه
کـوم صـنم د مجلـس شـمع شـوه حیـران یـم   پروانـه چـي پـه سـره اور کړېږي نـن شـپه
صـراحي د کـوم ګلـرخ لـه غمـه شـنه شـوه   چي د زړه وینې(6) تـر خولـه تویېږي نن شـپه
تـوري زلفـي د دلبـر پـه رخسـار زانګـي   کـه مـاران دي پـر چنـدڼ تـاوېږي نـن شـپه(7)
پـه تـاراج د ګلوکـوم ګلـرخ را درومـي   پـه ګلشـن کـي چـي بلبـل ویـېږي نـن شـپه(8)

٢۴٠ دا د یـار د راتلـو زېـری دئ(9) پـوهېږم ١٧٩٨
دا چـي سـترګي د "حنـان" پرېـږي نـن شـپه

کـه د زلفـو بـوی دي بـاد یوسـي ځُطاتـه   د خُـتن مشـک پـه بیانـه وړي و سـودا تـه
د دیـدن طاقـت یـې نـه لـرم حیـران یـم   زړه مـي ولـي ډېـر شـتاب کـه(10) سـتا و خـوا تـه
سـتا لبـان مـي پـه خنـدا وژنـي دلبـره   بخـت مـي خـوی د اجـل وښـوو مسـیحا تـه
چي بانومات شي په سترګو کي دید کم که(11)   د مـلا خیـال دي ځکـه جـوړ کـړم و ژړا تـه

---

(١) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړې. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) وینې=وینې یې. (7) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېری کړې. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښي دید کم شي".

سپلنی رنګه تر پښو لاندې مې اوردئ   ستا د خال په خيال کې و سوم(1) وايم چاته
توکلت على الله چې شوه را پېښه   سر مې واچاوه د مينې و آسيا ته

۲۴۱
چې دې خوبښ د عشق غمونه کړه "حنانه"
دانسته دې ځان ور وسپاره بلا ته
۱۸۰۵

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته   که مېږيان دي سرګردان دي و مهتاب ته(2)
خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته   لکه ګرم سړی چې بيا يې و حساب ته
چې له مخه زلفې واخلي عاشق سوځي   طاقت نه شي د وريځې و آفتاب ته
د بالښت پر يې بانو د پري بويه   چې د ناز ستر ګې مائلې شي و خواب ته
خيال د لبو يې زما له دله نه ځي   د ميخورو ميل زيات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفې هسې دې حيرانې   لکه ګورې په حسرت شيخ و شاب ته(4)

۲۴۲
لاس و پښې وهي ببځا "حنان" په عشق کې
ختای نه شي خوک چې ولوېږي ګرداب ته
۱۸۱۲

د نو خطو مينې هسې کړم بې پته   چې وهي مې هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو يم   مينې کړم تر هسې حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقيب زيان دئ   پاڼي ربړدي(6) د ساړه باد له هيبته
چې مې واخيست د ګلرخو داغ پو هېږم(7)   چې لاله به مې زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته يم دوا راکړه   روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدميت مې ستا د در له سپيو وليد   ازمويه(10) نه شي خو نه وي هم صحبته

۲۴۳
چې مې ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم
زه "حنان" د خوبرويانو له قربته
۱۸۱۹

چا چې ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11)   بې اختياره يې ځان وسپاره و مار ته
د يار زلفې د هغو دي چې مجنون شي   دا ځنځير نه اچوي(12) خوک و هوښيار ته
مخ و زلفې يې تغير و تبديل نه که(13)   حيرانېږم زه و دې ليل و نهار ته
لاس مې رنګ شي لکه ګل پخپلو وينو   اشارت که چيرته(14) و کړم و رخسار ته

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مې شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمويل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چې چيرته.

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل څله[1] صیاد له ما ضعیفه التفات یې لړ و نه کړ[2] زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3] ۱۸۳۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته

چي نامه مي وه لېږلي وخپل یار ته هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که[4] له سیني په خبر نه یم مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کي اوښي هم را څخه څغلي که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6] هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7] سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لو ېږي[8] و نار ته

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته[9] د لاله په زړه کي داغ شوله غیرته[10]
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته
چي یې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه پستې وازه خوله نیولي له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلي لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12] چي ګلاب ګرېوان کړ خیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي[13] غونچې واچاوه پوړنی له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي ازمویلي څو کرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه دا په دې دستي یې وینم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسي چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته".
(6) چاپي دېوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم". (8) چاپي دېوان: وانښه لو ېږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښي". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه
قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ
له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷
دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یووړ
که روان یم که ولاړ که نشسته
۱۸۴۷

که بیده یم، که ولاړ که نشسته
له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي
سزا واریم چي مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لَن تَرَا وایي
مایې مثل غونچه ولې راوسته
چي یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي[1]
له غیرته پر میان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې
عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته[2]
همېشه چي درکوي تعلیم د جور
دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته[3]

۲۴۸
"حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه
په ځنځیر چي دي د زلفو کړ بسته
۱۸۵۴

که له زړ سره مي ستا[4] د سترګو جنګ شته
له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه
د غونچې په دود چي زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کي
چي پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بیمار لکه ستا سترګي
چي کاته راباندي بار لکه د سنګ شته[5]
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چي هسي[6]
بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته[7]
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ
هسي شان کامراني کله د اورنګ شته[8]
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو
چي په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته[9]

۲۴۹
په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته[10]
۱۸۲۲

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته
په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي
په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو
ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سیالي ګوېې وه دا هسي".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۲) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه"
چي په سرکي دي تر او سه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته

لکه خوند چي ستا د زني دئ دلبره — سمرقند کي کله سبب هسي(1) شېرين شته
په ګلشن کي ګل تر تا خوشاله نشته — نه په مینه کي بلبل تر ما حزین شته
یار بې رحمه، زه بې بخته، طالع شوم دئ — لا هنوز د کج فلک را سره کین شته

۲۵۰ د ملا خیال دي زه "حنان" لکه وبنته کړم
نه غلط شوم کله موی هسي میین شته ۱۸۶۹

نه پوهېږم یم بېخوده چي یار نشته — ځوک یم، څه یم، زه حیران چي نګار نشته(2)
اوښکي دُر، رنګ کهربا، زړه لکه لعل — جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته
چي طبیب شو په علاج را پوري سترې — هسي درد په هیڅ ایام د بیمار نشته
واړه زړونه یې په خیال دي هسي محوه — چي پر سر د مځکي یو زړه هوښیار نشته
جدايي مو تر میان مه کوه رقیبه — چي طاقت د نه لیدو د دلدار نشته
که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو — رښتیا وایي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱ د زړه ویني خوري "حنان" له دغه غمه
چي په درست عالم کي یار و فادار نشته ۱۸۷۲

دا ښایست لکه چي ستا دئ د لمر نشته — ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — د حبشو، د چین هسي لښکر نشته
شیریني چي ستا د لبو ده دلبره — په چشمه کي د زمزم(3) د کوثر نشته
کام د زړه دلته حاصل که له نو خطو — په جنت کي د ریحان معطر نشته
لار به نه وکړي په زړه کي(4) څو سم نه شي — د حلقي مقام د ننه تر در نشته
په مجلس کي د ګلرخو نه ځایېږي(5) — چي یې شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲ چي تور د بو رقیب یې رام نه کړ(7) پوهېږم
چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته ۱۸۸۳

ستا په طفیل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته — له تامي نه کړ مراد حاصل هیڅ ماحیران و ځان ته(8)
دا ستا د زلفو له ځنځیره ځخه نه خلاصېږم — که وایم ورد و اورادونه هر زمان و ځان ته
ځوک چي دا ستا د زلفو خیال په زړه کي نقش کاندي — حواله کړي یې په لاس دي ښاماران و ځان ته
که مي سینه شوه مشبکه، بادام رنګه څه شو — چي مي را پرېښو دغه ستا د خیال مژګان و ځان ته
فارغ له ګلو له ګلزاره له چمن هردم یم — چي خیال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي — هغه کسان په اختیار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ که دا د کوې د بوسې و یې کړه نن ورځ دلبره
د ژوند امید نشته هرګز د دې "حنان" و ځان ته ۱۸۹۰

---

(۱) چاپي دیوان: سمر قند کښي هسي سبب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دیوان: د حیات.
(4) چاپي دیوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دیوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دیوان: ځو يې شمع رنګه. (7) چاپي دیوان: چي تور د بو رقیب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته ... منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته(1)
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه ... چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نادانیه(2) رقیب خپل کړ ... د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده ... عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي ... له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه ... په کتو دي خلل اچوي و دین ته(3)

۲۵۴ ... ورکېده د "حنان" وینم له وطنه ... ۱۸۹۷
چي اشنا یې(4) ملا تړلې ده وکین ته

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته ... نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته ... لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي ... چي د لمر شغلي کوي له هره وته
نه درېږي په هیڅ طور زما اوښي ... که لاس نیسم که لستونی و لپمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهده ته ... نصیحت کله وایه شي و بیده ته(5)
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو ... سپین و تور به څه ورو بېي ړانده ته(6)

۲۵۵ ... چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته ... ۱۹۰۴
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته(7)

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه ... چي د بل برخه وړه کړي خپله غټه(8)
ازار ورسوي بل ته خبر نه یې ... د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ ... لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري ... په خزان کښې اوبه پاکي شي له متّه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ ... چي حلال مي کړای فلانا سړی له ځته
تمام عمر د دنیا په بده و رخ یې ... یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ ... دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښې ... ۱۹۱۱
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانی نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم ... منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت(1) جنت دئ — د هجران اورې(2) تېرى كه له دوزخه
كه خپل عمر تمام ور كړم باندي ښايي(3) — پر بوسه د خو بروېانو(4) له زنخه
روح او زړه زما قبول په يوه ديد كړه(5) — د مېړي كمه(6) هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ — كه پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقيب آه ستا رخسار له آفت دئ(7) — چې د لمر چشمه يخېږي له دې يخه

۲۵۷ د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم ۱۹۱۸
كه بلا را غله "حنانه" ستا له مخه

كاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له ستركو تل باران بې ستا له مخه(8)
نه يم فارغ شوئ ستا له ذكر و فكره ياره — نه راځي پر شونډو هيڅ بيان بې ستا له مخه
نه كړم تماشې د ګل چي ته را سره نه يې — دئ را ته ګلشن لكه زندان بې ستا له مخه
ستركې مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د ستركو بل مكان بې ستا له مخه
څه جستجوى وكړم ستا له غمه و تاى نه شم — يم پر سمه لار ستړى ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ څه ښادي به كاندي چي له وصله دي محروم شي ۱۹۲۴
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چې په فكر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ ستركې چي روښانه ستا په ديد شوې — په دغه زېري يې سر وه كړه آزاده
شكوه مه كوه د يار له شوخو ستركو — رحم عيب دئ چي وشي(9) له جلاده
لكه دام هر چي پيدا كړم بل يې يوسي — پر هر ځاى كم طالعي په بخره زما ده(10)
كه مي زړه په اور د هجر سوځي ښايي(11) — چې پر تامين كېدم دا مې سزاده
و منزل ته دي(12) د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مې كار دئ له فرياده(13)
په افسون به مي زړه خوله ياره پرې كړي — سپلني ته د اور د بېره تمنا ده(14)

۲۵۹ كه "حنان" له جوره ژاړي عيب نه دئ(15) ۱۹۳۲
د كمزوري د زړه سوده په ژړا ده

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور يې. (3) چاپي دېوان: "كه تمام عمر قيمت ور كړم ښايېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه كونه په نثار له ما قبول كړه". (6) كمه = كومه. (7) چاپي دېوان: "د رقيب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عيب دئ دا چي كېږي. (10) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (11) چاپي دېوان: "كه مي زړه په اور سيځي عجبه نه ده".
(12) چاپي دېوان: و منزل ته يې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زيست دئ له فرياده". (14) دا بيت په اصل كي نسته. (15) چاپي دېوان: عيب يې نشته.

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده
و خنجر ته د غمزې دې سينه څه ده(1)

لب ياقوت دې د زړه قوت، غاښ مرغلري
ستا و مخ ته د سکندر خزينه څه ده

که د غاښو منفعل دُر يتيم کړه
ستا د لبو و حيات ته چينه څه ده

زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره
په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتينه څه ده

څه تعريف کوې د ميو و زاهد ته
و ړانده ته د بلور آئينه څه ده

زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي
دا په دا چي و ښيښې ته پينه څه ده

۲۲۰
ستا په تش ماني کي دئ قتل "حنان"
نور يې مرګ ته ستا په زړه کي کينه څه ده
۱۹۳۹

د ياری يې هسې ګرانه ما شوره ده
چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده

د مجاز سمند يې ژر ميدان ته رسي
چي خوړلي يې د صبر کروړه ده

د خپل يار هجر(2) خوړلئ هسې شان يم
چي تر اوسه مې پر زړه باندي موره ده

ظلم کړه پر ما په خوښ يم، نه پر نورو
ستا جفا زما خواري سره جوړه ده

له هيبته ور ته هيڅ ويلای نه شم
ګنه کله زما ژبه ګانګوره ده

زما له مخه و رقيب ته قهر کاندي
په دا څه شو، پوهېدلئ يم دوره ده

۲۲۱
دا جواب د عليخان د غزل و شو(3)
د "حنان" زيار حبطه، تشه لوره ده
۱۹۴۲

چي غونچه وي(4) غوړېدلي هومره ښه ده
يار تر خوله خبر يستلي هومره ښه ده

معامله د عشق سری له پردې باسي
چي په زړه کي وي(5) ساتلي هومره ښه ده

د مخ حُسن دې د خط په راتلو زيات شو
صحيفه چي وي ليکلي هومره ښه ده

توري زلفي سراسر مضمون د کفر
دا نامه چي وي پېچلي هومره ښه ده

سترګي مه بيداروئ د ناز له خوبه
دا فتنه چي وي څملي(6) هومره ښه ده

سبب د زني يې خط لاندي کړ ډېر ښه شو(7)
دا مېوه چي وي پوښلي هومره ښه ده

۲۲۲
په تعريف د خپل اشنای د حُسن هسي(8)
دا انشاء "حنان" ويلي هومره ښه ده
۱۹۵۳

چي اغوستي يې بيا هسې سره جامه ده
په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده

د کړو کتو طاقت يې د چا نه و
اوس ابرو، مژګان و زلفي(10) عمامه ده

هيڅ جواب يې بيا قاصد بيرته را نهووړ
چي لېږلي مې و يار و ته نامه ده

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي ديوان: دا شنای هجر. (3) چاپي ديوان: اصل: "دياری زراعت هيڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي ديوان: چي غونچه شي (5) چاپي ديوان: کي دي. (6) چاپي ديوان: چي وي نيولې. (7) چاپي ديوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼي کړه لاندي". (8) چاپي ديوان: "په تعريف کي د خپل يار د وصفه هسي". (9) چاپي ديوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفي يې.

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ(1)   له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد   او تمام عمر(2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3)   چي مي طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳   چي یې ملا تینګه تړلې ده "حنانه"   ۱۹۷۰
پـه تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهده   دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده(6)
حرمونی اولاد کله په نبه کېږي   د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي   سجده کاندي و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوی خرقه اغوستي   په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایي عمل نه کړي   تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یي   درپوهېږم ګرزوي مي له شاهده

۲۲۴   چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه   ۱۹۷۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایي د دې دنیا څه په کار نه ده   روښنایي د دي برېښنا څه په کار نه ده(7)
چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي   دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په ستړګو ننوزي چي مخ ورکړي   له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منته   و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي له په کار دئ   نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره   و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵   د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه"   ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني(9) مي سینه کله خالي ده   چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به ربز مربز کړم   ماتېده د زنګ وهلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو   تل نصیب د صحرا شینو(10) جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست   چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي   د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ   چي پر تن ببرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶   هره چار له خپله وخته سره زیب که   ۱۹۸۱
"حنان" لاس له میني(11) واخیست نوفلي ده

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

د مهرویو د مخ هسي صفایي ده — چي یې وړي له آفتابه روښنایي ده[1]
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو — د تور بخت له تورو زلفو آشنایي ده
له هر ښکلي نن خیرات د حُسن غواړم — چي اخیستي مي کاسه د ګدایي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هیڅ ته — نه یوازي یې له ما بې پروایي ده
که له نازه چا ته سم نه ګوري څه شو — ولي خوی د دلبرانو خود رایي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي — د ګلرخو د مخ هسي زېبایي ده

۲۲۷ — ده سختي د زکندن ور ته اسانه / و "حنان" ته د اشنا تر جدایي ده — ۱۹۸۸

زړه عیش څه که چي په هجر شي میده — و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي — سر پرېکړئ ښه دئ نه پز بریده
له صحبته د خسیس حذر بایده دئ — نیم وېښته له دیده منع کړي دیده
تعلق چي کُلي پرې که خدای ته رسي — کالي روغ که چي[2] اول شي بریده
ډېر زخمونه دي چي خاوري یې ملهم دئ — نه رغېږي په تارو خوله دریده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه — چي یې زړه در څخه واخیست[3] نادیده

۲۲۸ — د "حنان" اوښي که دروميي عیب نه دئ / زلیخا د عشق له درده څڅېده — ۱۹۹۵

چي د لمر په شان دي مخ و ځلیده — د زرې په دود مي زړه و لړزېده[4]
د شفق لبان سهیل په غاښو ونیو — مګر ستا د زني سېب یې ولیده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ — غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خیال د قامت وکړ — په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا که — لکه ګل چي په باران هوسېده

۲۲۹ — د ازل په ورځ روحانو ګټي وکړي / پر "حنان" دا ستا غمونه اورېده — ۲۰۰۲

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه[5] — ما به کله مینه کړه په هسي منډه
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه — چي میده دي کړم د هجر په کرکنډه
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه — پر هر دربانډي ویېرم لکه کونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدایه غواړم[6] — چي مي ساه شوه ستا له غمه را ته لنډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بیته ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه یوور. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته".

تـن پـرور کلـه خبـر د عشـق پـه درد دئ   لــه دبــرو وي فارغــه ونــه شــنډه
چـي اوږده وعـده د زلفـو پـه خـاطر کـړم   پـه دا غـم مـي شـي د عمـر رسـی لنـډه

۲۷۰   پـه ازل چـي يـې تقسـيم د برخـو وکـړ   ۲۰۰۹
پـه نصيب زمـا "حنـان" شـوه د عشـق ونـډه

زړه مـي بنـد هسـي پـه زلفـو شـو يکبـاره   چـي هرګـز نـه شـي و تـای(۱) لـه يـوه تـاره(۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه   د پسـرلي پـر موسـم(۳) بېـره کـړه لـه مـاره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه   طفـل نـه وزي پـه تـش لاس لـه ګلـزاره
سـتا د قـد نهـال د سـترګو بـادام وکـړه   ګنـه چـا ليـدلي سـروه ده بـار داره
د عقيـق د آب پـه رنګ يې تـن معلوم دئ   هـره ورځ چـي جامـه وا غونـدي ګلنـاره
خطـــا بخـــره ازلـــي د آدمـــي ده   دا ميـراث ور رسـېدلئ دي لـه پـلاره

۲۷۱   چي دي نـه رانيسـي دُر څـوک پـه کـودري   ۲۰۱۲
ژبـــه و تـــږه "حنانـــه" لـــه ګفتـــاره

الــف، قــده، لالــه خــده، ګلرخســاره   سـنبل مويـه، عنبـر بويـه کـج رفتـاره(۴)
شـکر لبـه، سـيم غبغبـه، خـوش ادبـه   سيم اندامـه، غونچـه فامـه، جفـا کـاره
آهـو چشـمه، انـدام يشـمه، ډک لـه خشـمه   مـوی کمـره، خـوش ظفـره(۵)، ګلعـذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله   پـه قـد سـمه(۲)، د زړه دمـه، وفـاداره
مـاه جبينـه، تـن سـيمينه، ډک لـه کينـه(۷)   پـه زړه سـخته، زمـا بخـت د لالـه زاره
زنـخ سـېبه، ډک لـه فرېبـه، د ښـار زيبـه(۸)   خـوش لقبـه پُـر غضبـه، خـوش روز ګـاره

۲۷۲   مـوی ميانـه، کـج مژګانـه، مـيم دهانـه   ۲۰۲۳
دُر دندانــه لــه "حنانــه" شــوي بېــزاره(۹)

اي مــدام د بــل پــه کمــه روا داره   نېکـي نـه کـوې بـدی لـره تيـاره
قـدم مـه ږده پـر عـاجز مېږي پـه ظلـم   نـه چـي دغـه پښـه دي و منبـلي لـه مـاره
هر چي وړي سبا بې راوړي لړ که ډېر دي   دا چـي نـن يـې پـه سـتم اخلـې لـه خـواره
کبـر مـه کـوه چـي کبـر پـر خـدای ښـايي   چـي رانـده شـيطان پـه دا شـو(۱۰) لـه دربـاره
تکيـه مـه کـوه پـر مـال، فرزنـد بـې بختـه   کـه دي مـال کـه فرزنـدان دي نـا بـه کـاره
د اجـل صـياد طلـب دا سـتا د روح کـه   تـه طلـب د مـال اسـباب کـوې نـا کـاره(۱۱)

۲۷۳   کـه دا پنـد د "حنـان" و نيسـې پـه غـوږ کـي   ۲۰۳۰
دئ بهتـــر تـــر هغـــه ګـــنج(۱۲) بـــې شـــماره

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "هـ" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۲) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سېمين. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

د صورت نهال ربېبي د مرګ اره
لا ترخو یې د دنیا په مال غره[1]
مل دښمن، غل درپسې بار دئ لوبدلئ
پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولې زړه په مال فرزند تړې بې بخته
بې له خدایه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي
دا نفس لکه ارۀ دوسره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړي
دا چي نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر راخېژولئ
ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ — ۲۰۳۷

له حمیده سره آس د شعر نه ځي
که "حنان" په حرص مځکه کړي پره

که مي سترګي شوې[2] د وینو فواره
خونخور خیال یې بیا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کي د مهرویو هسې زېب که
لکه برېښي په سحر کي سِتاره
تل مي دئ د زړه آرام په اضطراب کي
د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالي اثر پر وکړ[3]
چي له سنګه څخه وزي[4] شراره
چي لاس و خیژي له ځانه آرام مومي
دریاب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته لیري نه ځم
که مي روح او دا زړه یوسي یکباره[5]

۲۷۵ — ۲۰۴۴

چي له خیاله خالي نه شوه د بتانو
د "حنان" سینه به خود کېده[6] پاره

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره
آئینه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرویانو، د دې عصر له ترکانو
چي په دا زمان کي[7] واړه ستا رعیت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د یار ولي هسي خوی دئ[8]
چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره[9]
قتلوه رقیبان واړه، خون یې نه دئ در په غاړه
د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو
په دا هسي ښامارانو ویسا مه کړه پاړوګره
زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم
چي چشمه د وینو ولي زما له سترګو ځي یکسره

۲۷۶ — ۲۰۵۱

پر مرګي دئ ستا له غمه، یووار ورشه عیسٰی دمه
د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره

چي ګېسو دي په رخسار کړه را خواره
پر خاطر باندي مي پرېوته تیاره
د امید کښت به مي کله را پخېږي
چي دي ورېبه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ
پر جهان چې[10] د بېلتون تخم کاره

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي یووړه یکباره ". (۶) چاپي دېوان: به ځوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه ". (۱۰) چې = چي یې.

اراده چې یې د زړو د ښکار کوله
سترگو(1) زړه زما اوله وځاره

که یې و ویني دوزخ ورته حیران شي
ستا د غم په لمبو سوي تور سکاره

دغه ستا لـه ډېره جوره گلرخساره
تل مې(۲) ځي لـه خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندې به څه رنگه تاخت نه که
رقیبان دي کړه د عیش پر آس سواره ۲.۵۸

اوري لـه گفتاره(۳).................
هر طرف......................

په گلشن کښې یې نرگس ستر.....
هر سحر یې گل سبق وړي له رخساره

چې کفر ته عالم څکوي پوهېږم
تار د زلفو یې کم نه دئ له زناره

بوی د زلفو چې صباح پر ملکو...
مشک یې وياسته بالفوره له تاره

په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که
د مخ حُسن یې په خط شي نمکداره

شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که
دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نگاه کړم
عقل وړي په مړاويو سترگو له هوښیاره ۲.۶۵

توري زلفې دي پر مخ نمایي دلبره
که نوروز دئ(۴) شپه و ورځ شوه برابره

مړ ژوندی دا ستا د سترگو په کاته شي
د بادام شگوفه زېب لري تر بره

د وفا ترک دي لـه ډېره نازه وکړ
د ساپي ونه خالي وي لـه ثمره

ستا د مخ حُسن لـه زلفو مستغني دئ
و مسلم ته کومک نه شي لـه کافره

پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم
دا بلا راغله پر ځای لـه کومه دره

په تش خیال یې روح لـه تنه څخه وزي
دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره(۵)

۲۷۹ چې پتنگ په شپه(۲) ناحق وژني "حنانه"
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲.۷۲

له کمزوري چې څوک شی اخلي په زوره
ارمان دا دئ چې پیدا نه وای لـه موره

چې د مار په شان ازار کاندي د خلقو
د افعي په دود به سر باسي لـه گوره(۷)

چې یې باد د مغرورۍ گرزي په سر کښې
د حُباب په شان کاسه یې شي نسکوره

ایمان دُر دئ امانت او شیطان غل دئ
له دې غلو(۸) څخه خپل دُر همېشه گوره

مدد مه غواړه لـه چا، که جبرائیل وي
چې خلیل رنگه سالم ووزې لـه اوره

ولې نه اخلې عبرت په سترگو څیر شه
چې تر تا کشران مړه شوه(۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره(۱۰) ۲.۷۹

(۱) چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چې مې ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۲) ب: چې په شپه پتنگ. (۷) ب له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

څه به وایم ستا د خط له شرو شوره — پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بې(1) زه دواړه لیمه ږدم — د یار خیال چي را ولمه د زړه تر کوره
د غمزي غشی یې(۲) تېر تر سینه وزي — امان غواړه د پېژۍ لیندۍ له زوره
له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه — سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم — لېوني کله بېرېږي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي(۳) — بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱ — که یار غواړي ما سوا له یاره پرېږده — ۲۰۸۲
اي "حنانه" د خپل یار په رضا شوره

ستا په غم کي(۵) ژبه لال شوه له تقریره — پس له دي مي ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو — اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدوار یې کړم و وصل ته ستا زلفو — چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثیره
چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه کړه(۶) — آه فریاد که خوشي کاندي بې تدبیره(۷)
چي هر دم مزری د هجر ورته ګوري — لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخجیران د زړونو(۸) پرېواته له شوقه — چي یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره(۹)

۲۸۲ — په دولت کي د ځوانۍ یې رحم بویه — ۲۰۹۳
مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره — زر په زر به لکه نمر شي جهان ګیره(۱۰)
د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړي — حذر نه کوي له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه — صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره
د بوسي خواست دي د خط په وقت کي بویه — چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښي له عالمه جدا ناست یم — مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ بېنخ شوئ — نه خلاصېږي هیڅ نخجیر له دغه تیره

۲۸۳ — پس له دي "حنان" مجنون بولئ یارانو — ۲۱۰۰
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره

بې تا څه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه — په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم(۱۲) — عشق دي یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم — چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو — چي لري په لاس کي تیر و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښي نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وي له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

کړېږ وروځي توري سترګي سره ګوره — بل څه نه دي بلکي قوس و مېزان دواړه[1]
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کي — چي ګل څیري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کي[2] حق غواړه "حنانه" ۲۱۰۷
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه

له جادو د تورو سترګو[3] امان غواړه — آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري[4] — په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کي[5] — په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چي هر دم یې زړه ګنډم دا پاره کېږي — دا سینه مې[6] له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که[7] — د آهو چي کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي — مرغلري بې دریابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست[8] ۲۱۱۴
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه

دا دنیا و مافیها چي وینې واړه — ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اذَا حَکَمتُم بَینَ النَاسِ) واروه — حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مداماً[9] چي لکه باز غوښې د قام خوري — عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوي نوي قصرونه خبر نه یې — نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږي — د دنیا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزیز په هیچا دي بنه نشته — لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه" ۲۱۲۱
د همزولو قافله در څخه ولاړه

وایه نه شي و بېغم ته غم د زړه — څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه[10]
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه — چي مې خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مې پښې زخمي د عشق په لار کي — چي ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ — په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي — و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندي سم نه شي — چي[11] و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چي جفا له ترکو وینې پسې ځغلي ۲۱۲۸
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه

---

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ". (۲) چاپي دېوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي یې.

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه — ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مي توري ويني قې کړې — هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جارېدم و پېژاند نه شو — چي راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل — اوس هغه پخوا کړده فلک را بيا کړه
بې عرضې د هجران هسي رنګ(۲) ضعيف کړم — چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زکوة د حُسن زه حقدار(۳) — ستا د حُسن دروېزه کوم څه را کړه

۲۸۸ — د رقيب د پند پومبه دي وه په غوږ کي / چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه — ۲۱۳۵

نقاب وا خله يو وار مخ لکه آفتاب کړه — باغ ته ورشه په ديدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سياه چشمه — په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غواړم — د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللي ده بدنام يو — اي ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر يم موړ شوئ — د غضب(۴) تېغ مي په وينو کي خضاب کړه
په مجلس کي چي زاهده يار ساقي وي — د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ — په مجلس کي چي د يار مى خوري "حنانه" / که شي پېښ(۵) د فرشتي وزر کباب کړه — ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه — ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نژدي شو وخت د پيالي راغئ — خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سيل د مى تر نشه زيات دئ(۶) — د زړه جام دي پور په ميو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال له يې دروه — عيش مېلمه دئ يو څو ورځي يې عزت کړه
وخت د ګل و د پيالي د صراحي دئ — ته هم و نيسه پياله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه — دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ — بلبل موړ د ګل په ديد شو اي ګلرخه / "حنان" هم او به د لبو په شربت کړه — ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه — ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)
تمام عمر به شيرين در باندي تېر شي — د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم — ته هم توى د ندامت اوښي سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غواړې — دلته ځان خلاص د دنيا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تې = و تا ته يې، و ما تې = و ما ته يې. (۲) اصل: هسي ضعيف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر مى تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

د قیامت د ترازو کاني کم نه دئ — ملامتو له دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې — توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کې ۲۱۵۲
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سرورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو ۲۱۶۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړې(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دې مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولې د زړه تر کوره — په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس ووړکې — له اوله دغه زړه(3) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واره پرېږده — بې له دې چې د ګلرخو(4) ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" ۲۱۷۰
لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه

که دې زلفې اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(5)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چې له تارې(6) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو — زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېوني دئ — په صحرا کې نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري ۲۱۷۷
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چې له معشوقه (5) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (6) له تارې = له تاره یې.

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه　　مـه لـه دوي سـره د بحـث آس تېـزه(۱)
لمرچي ګرزي کورپه کور کچکول پهلاس کي　　دا کـوي د دوی د حُسـن دروېـزه
و کتـو تـه يـې د سـترګو حيرانېـږم　　چـي مـې(۲) کـل هډونـه کـړه رېـزه رېـزه
د خط زغره، د ناز آس، د وروځو تُوره　　جنګ تـې(۳) واخسته پـه کـين د قد نېزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع　　پـر دفتـر د جمـال کـړي جـائزه
پـه ديـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي　　زخـم لا خرابـوي المـاس رېـزه

۲۹۵　　سـخندان چـي واروي سـتا شـعر"حنانـه"
بـې تکليفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آوېـزه　　۲۱۸۴

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه　　مـه لـه دوی سـره د بحـث آس تېـزه(۵)
خوبرويان کهناز کوي بې ځايه نه دئ　　بـې نمکـه طعـام نـه لـري مـزه
چي وفا غـوارې پـه عشق مجازي کي　　د بادرنـګ لـه بـوتي غـوارې خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر　　چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه　　کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لـه خيالـه د ګلرخـو نـه دئ څـه دئ　　چي لېمه مي شوه پـه وينـو کـي بـوزه

۲۹۲　　څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه　　۲۱۹۱

تنهـا نـه يـم زه بـې آب د زړه لـه لاسـه　　عالمونـه دي خـراب د زړه لـه لاسـه
په دفتر کي به ځای نه شي(۶) که يې کارېږي　　چـي ګيلـي کـړم درحسـاب د زړه لـه لاسـه
چيرتـه و وينـي يـو مـخ پسـي مـي بيـايي　　پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پـه اميـد د نمکـين دلبـر مـدام يـم　　د هجـران پـه اور کبـاب د زړه لـه لاسـه
پـه کوڅـه د بدنامی کـي چـي يـې ګډ کـړم　　راتـه شـوئ دا خطـاب د زړه لـه لاسـه
زه دلـې دی پـه کوڅـه کـي د يـار ګـرزي　　يـم هرګـوره پـه عـذاب د زړه لـه لاسـه

۲۹۷　　بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم
د هجـران د اور پـه تـاب د زړه لـه لاسـه　　۲۱۹۸

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه　　دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه
پـه مـاتم د خـط يـې زلفـي نـه دي سکښـتي　　پـر سـپين مـخ يـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه را نقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

د مخ لمر يې لا خط نه دئ تاريک کړئ   دا تياره پر دا روڼا نشته تراوسه
مشق د قيد يې(1) په مکتب کې د خط کم دئ   پر کاغذ يې دا انشاء نشته تراوسه
هر رنگ سترگي يې و مخ ته دي حيراني   پر آئينه يې لا هوا نشته تراوسه(۲)
دا د مخ گلشن يې هسې رنگ تازه دئ   د ريحان د گل گياه نشته تراوسه(۳)
پر مهتاب يې لا هاله له خطه نشته   احاطه پر قمر ستا نشته تراوسه(۴)
باد د خط ځراغ د خط نه دئ گل کړئ   له دې شپې يې لا پروا نشته تراوسه(۵)

۲۹۸   زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي   ۲۲۰۷
پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تراوسه(۶)

د يار د زلفو نسيمه راشه   مشک عنبر دي را باندي پاشه(۷)
خاوري د يار د قدم را واخله   زما په سترگو کي توتيا شه(۸)
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي   بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه   موميايي د ماتو اعضا شه
د هجر درد يم رېزمرېز کړئ   د دغه درد مې ته مسيحا شه
رقيبه راشه چې سوله وکړو   جنت دي ستا وي، کوځه يې زما شه

۲۹۹   پر وخت د بوس يې حيا مانع شوه(۹)   ۲۲۱۴
"حنان" يې جار تر نازو ادا شه

سرو قده موى ميانه راشه(۱۰)   د رنځورو زړو درمانه راشه
چې طوطيان دي منتظر دي و گفتار ته   تر طوطي شيرين زبانه راشه
چې دي زلفي لکه جيم پر ملاکړې دي   خوش اندامه ميم دهانه راشه
چې مخموره له شرابو برايي شوي(۱۱)   هيڅ خبر نه يې له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنگ د بانو ولي   شَست دي صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سيال د حُسن نشته   له کشميره تر ايرانه راشه

---

(۱) چاپي ديوان: مشق د کيد. (۲) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۳) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بيته بيا په اصل کي نسته. (۶) د چاپي ديوان مقطع د وزن په لحاظ بابيزوه ځکه مي حاشيې ته را نقل کړه:

لا رد رحم لا خط نه دئ تر سر ببولي   له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي ديوان:

د يار د خواوی نسيمه راشه   مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي ديوان:

د قدم خاوري دي بولم ياره   زما په بستر کي ژر توتيا شه

(۹) چاپي ديوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائي ئي.

۳۰۰ بلـبلان د ګـل پـر مـخ بانـدي چغـېـږي ۲۲۲۱
بي تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه

په ژوندون یو وار له عقله بېګانه شه — نـور ورځـه لـه هغـه یاره هم خانه شـه(1)
بارګاه يي د دويي له نقشه خلاص دئ — غـواړې هلتـه ورسـېږې يګانــه شــه
د عشـق لار رهبري نه غـواړي لـه عقله — کـه عاشـق يـې هنـر پرېـږده دېوانـه شـه
رنـد عاشـق لـره بهتـر تر عاشـق نشـته — عشـق کـوه لـه خپـل ځانـه بېګانـه شـه
هسي نه وايم چي تل په دغه رنګ شه — ګاه بلبـل شـه د چمـن، ګـاه پروانـه شـه
د دنيـا طالـب انثـی عقبـا خنثـی دئ — تـه طلـب د دواړو پرېـږده مردانــه شــه

۳۰۱ د دنيـا حـب سـر د کـل خطـا "حنانـه" ۲۲۲۸
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه

خيال دي يو وئ(۲) په تاراج له ما دلرېشه — دا د صـبر متــاع کمــه وه کــه بېشــه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فرياد کړم — د تقــوا خرقــه يــې وکښــه لــه درويشــه
زما په باب د عشق خواري ده اي ناصحه — دا د پند خرخې دي بس که(۳) مه يې وريشه
لـه رقيبـه څخـه نيـک خلقت محـال دئ — لـه زنبـوره څـه فايـده ده بـې لـه نېشـه
مـخ دي و ياسـته د خـط پـه محصـلانو — صـد سـاله شـيخان يـوه ګـړۍ لـه کېشـه
خبر نه يم چي په عشق کي وړاندي څه دي — نـرۍ لار کـړه ناليـدلي خـدای را پېښـه

۳۰۲ اي "حنانـه" صـبر وکـړه مـراد بـه مـومې ۲۲۳۵
د فلـک ژرنـده پـه وار ده پـس و پېشـه

د مـخ ګـل لـره دئ تـل خـزان لـه خطـه — دي کښـتـۍ تـه رسـي دا توپـان لـه خطـه(۴)
پـر تېـر شـوي کـار لاس نـه رسـېږي ځکـه — نوخطـان دي(۵) همېشـه پښـېمان لـه خطه
د ګـل پـاني پـه خـار کلـه خرابـېږي — لکـه مـخ د هـر ګلـرخ ويـران لـه خطـه
په سل جوره يي د حُسن ملک خراب کړ — نـه مـي و پـه زړه کـي دا ګُمـان لـه خطـه
لکه بد خـط چي پـر ښـه کاغذ رقـم کـه — و ښـه مـخ تـه هسـي رسـي(۶) زيـان لـه خطه
چــي شــکرو د بوســي ارزانــي وکــړه — د مـخ ښـهر تـه راځـي کـاروان لـه خطـه

۳۰۳ که يي سل خاره د خط په صورت خرخ شي(۷) ۲۲۴۲
ګـرزولای نـه شـي مـخ "حنـان" لــه خطــه

يو دي نه وړه شم له ځانه دريغه دريغه(۸) — هـيڅ توښـه لـه دې جهانـه دريغـه دريغـه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: يوور. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په رديف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرويان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دريغَ.

له بازاره د دنیا دي څه یو نه وړه   هیر له زیانه له نقصانه دریغه دریغه
وادي نه خیسته دوا له دې بازاره   هسې ولاړې بې درمانه دریغه دریغه
د سفر د توښې زېرمه یو څو ورځې   وکړه وخت دې دئ نادانه دریغه دریغه
چې فردا دې[1] نامه در کاندې په لاس کښې   ستا کاغذ ډک له عصیانه دریغه دریغه
چې پله دې د ګناه هورې درنه شي   فکر نه کړې له مېزانه دریغه دریغه

۳۰۴   په دنیا کښې دې عمل د ښو و نه کړ
خالي لاس ولاړې "حنانه" دریغه دریغه   ۲۲۴۹

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا که   توري سترګي یې په کښه[2] د زړو بلا که
توري زلفي په درازي د خضر عمر   او لبان دي[3] د مسیح د درد دوا که
باریکی ته یې د ملا وښته حیران دي   تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
یو کاږه کاته یې دواړه ګونه ارزي   چې نظر د سترګو یو وار تر قفا که
مرجان زړه له وینو ډک دئ[4] ستا له لبو   خجالت دي له غاښو دُر یکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو[5] صحت غواړي   چې نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵   نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو
دغه ستا د مخ لیدو[6] "حنان" ګویا که   ۲۲۵۲

هیڅوک نه که هغه کار چې خدای رضا که[7]   د قرآن تعظیم د پاره د طلا که
دا اطلس چې پر مکه دئ غوړولئ[8]   که په دبر کښې وي هلته اقتدا که
د جبریل له سره وړي بګړې د عقل   له غروره و کلام الله ته شا که
هر عالم چې له امیره سره کښېني   ناروا له خوشامده ورروا که
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي   و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چې زه څه کړم   شي ببغمه چې د بل عیب رسوا که

۳۰۶   د قرآن سماع واجب ده "حنانه"
غوږ پرې نه نیسي، غزلو ته هوا که   ۲۲۶۳

ببلتانه دي هسې و یستم له واکه   چې وهي مي هرمېږی و مچ ببباکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره   چې وصلت غواړې مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده   شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چې یې ستا په جدایي و ازمویلم   د فلک به[9] اوس چاودلي وي تناکه
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي   که مي یو وار یار[10] ګُذر وکړ له خاکه

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

کې (۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي — هسي شان مي زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته ۲۲۷۰
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه

سپړېدو و ته چي قصد دا دلفرېب که — له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو (۱) — بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده (۲) مرم خدای را خبر دئ — چي د یار د زني خوند څه لره (۳) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه — آینې لره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ — له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بیماری یې زړونه یووړه — دا ستا سترګي (۴) عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چي د وخت بتان ښایست په زرو پلوري ۲۲۷۷
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه — ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه (۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولي — تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چي خاکي جسم فاني که وصلت مومي — خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور — که د ژوند کوته دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چي جام تش وي سعیَ څه ده — په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ... (۲) نشته د بد بختو — په دریاب نه شوه کاسه د ... (۷) ډکه

۳۰۹ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندي و نه کړه ۲۲۸۴
چي سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه

په هر زړه کښې چي د عشق خوبونه (۸) لار که — هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې — ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي (۹) — طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مي یوو سترګو د زلفو بې مدده — هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګي نه خبږي هرګز له خپله خطه — لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مي د نمر ګلان را زېږي — چي په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې ۲۲۹۱
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که

چي مي زړه کباب د مخ په اور دلبر که — د عشق شور مي نمکدان کاسه د سر که

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: ځرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به يې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

چي له رمه د آهو يې ګهواره ده — هغه طفل څه آرام زما په بستر که
ما وي حال بي(۱۰) د بېمارو سترګو کارېږم — د بېمار د رګ طپش تار د مسطر که
هنرمند ته له هنره خطر(۱۱) رسي — د صدف کښتۍ توپان آب د ګوهر که
څه حاجت ستا باڼوګان(۱) لري په زړه کي — چي محراب ته د ابرويو تل نظر که
که د مات لښکر اميد د ظفر نشته — مات مژګان يې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

۳۱۱ په صندلو سر درد وايي ورکېږي
صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر که ۲۲۹۸

د ګلرخو له قربته څوک پرهېز که — له څراغه پروانه کله ګرېز که
د ديدن طاقت يې هيچا څخه نشته(۳) — چي په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا يې سترګي د صياد نه وي ليدلي — د هجران قصاب يې غوښي رېز مرېز که
چي په سِر د جهان پوه شو هغه ژړولاړ — له مکتبه طفل ځي(۴) چي سبق تېز که
ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر — ښيښه ګوره چي له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخو په ديدن عاشق ګويا شي — د ګلانو په موسم کي بلبل رېز که

۳۱۲ کې(۵) د لبو و بوسې ته نه رسېږي
اې "حنانه" تور کاکل يې دستاويز که ۲۳۰۵

کوم ګلرخ دئ چي بيا سيل د چمن که — چي بلبل په ذوق و شوق هسي ګفتن که
کې(۶) د لبو د شهيد خاوره مار وخوري — د حيات اوبه به تويي له دهن که
خپلي سترګي يې و خط ته دي حيراني — که آهو دئ په سبزه کي چريدن که
توري زلفي(۷) يې باج اخلي له سنبلو — دغه سپين رخسار يې ناز پر نسترن که
کوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي — چي آهو تر پخوا مشق د رميدن که
که شاهان تاراجوي په زور ملکونه — خوبرويان د زړو تاراج(۸) په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعريف(۹) د هغو غاښو کړي "حنانه"
مسخري مدام په دُرو د عدن که ۲۳۱۲

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که — هغه څوک دئ چي جلب د آه نګاه که
د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره — د زړه ويني چي غذا سبا ببګاه که
نصيحت د چا په کار نه دئ په عشق کي — جاهل پير مريد يوه ګړۍ ګمراه که
چي دښمن شي(۱۰) ملايم احتياط بويه — په نرمۍ اوبه د لاندي، کار د کاه که
خپله غېږ چي خالي وينم ژړا راشي — په هغه دم چي هاله په غېږ کي ماه که

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که يې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو ګانو   د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه" ۲۳۱۹
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چې و لوړه(1) ته خاته که   عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ   پتنګ پته خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دې خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم   روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مي زړه پاره پاره کړې(۵)   د تېرو تورو ګوزار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي   چې دې خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له وني مېوه وخوري   هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري ۲۳۳۲
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که   مخ دې کور(۷) د آئینې پرې خانه که
چې دې خیال د خط وخال ساتم په زړه کې   عاقبت به مې له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو   مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته   ژربې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه ووړ   په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګي خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)   ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه" ۲۳۳۳
یو ساعت به یې فلک درویرانه که

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که   د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه   په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هر دم کېږي له عاشقه هسې چاري   چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو   چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي   په پیرۍ د ندامت اوښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سرې به   قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي ۲۳۴۰
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که

---

(۱) چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چې د عاشق. (۷) اصل: مخ دې اور. (۸) ژربې=ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چې پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته (۱۱) چاپي دېوان: چې کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

هغه ځوک چې د ګلرخ هواداري کړه — له چشمانو دې د وینو رود جاري که
و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم — چې کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولې — له غلافه کښه(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د بانړو خنجر د قد نېزه خط زغره — سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم — چې د زړونو لوټول په بیماري که
په اول قدم دې سر ورته پېشکش که — هر سړی چې د ښه مخ خریداري که

۳۱۸ — چې د عصر بتان حُسن په زر پلوري — ۲۳۴۷
دا "حنان" دې اول خوښه بېزاري کړه(۲)

ځوک چې مینه په راستي که — زړ په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي — چې عاشق یې په نېستي که
د عشق ځای معین نه دئ — مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چې په د ماغ شي — تر بارلاندې اوښ مستي که
چې د عشق سواره پر را شي — نور(۳) د عقل آس سُستي که
ځوک د عشق بې هستی مه کړې(۴) — د مېړه کار تنګدستي که

۳۱۹ — "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست — ۲۳۵۴
چې رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه — برې ځوک وړي ستا له جنګه(۶)
تر اورنګ یې دماغ لوړ شي — چې یې کښېني ته له څنګه
په مزاج دې نه پوهېږم — له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې — چې نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلې تا ته ښایي — باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولې شوه — غوټچه هسې په زړه تنګه

۳۲۰ — د عشق خوی "حنانه" زده کړه — ۲۳۶۱
په سکوت کې له پتنګه

برې ځوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه — هر بانړو دې تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه — کې(۸) ساتې کې په عتاب ولې له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ — چې مې مخکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مې هومره پروت د غم غبار دئ — چې آئینه مې شي په دید د که له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کې — له دا غمه چې غوټچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو څه حیراني ورکړه — چې آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دې اول خوښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: زړ د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستی شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۲) - (۷) دا دواړه غزلې په چاپي دېوان کې نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله
چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله[1]
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ
لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي
غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسي مه کړه
هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سیني یې زړه معلوم په نزاکت دئ
لکه کاڼی جلوه که له آب زلاله[۲]
که هر څومي در ته کړې زاري جګِیّه[۳]
خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له[۴] جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله
ماتوم توبه د میو په پیاله[۵]
صبحدم د ګل ګریبان پاره پاره که
راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سرې یوسي
خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کښي ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسي په سرو لبو کښي ښکارېږي
په پیاله کښي د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه
دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښي حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واورم ستا له مخه خخه کله[۶]
د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي
سودایي به شي په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي[۷]
د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوي سترګي همسایه یو
یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کرې له کاږه بخته را رسېږي
چي مدام زما یوه ده ستا پر بله[۸]
لکه خس د سېلاب[۹] خلاص له ګمراهۍ یم
پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي[۱۰] ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي[۱۱] "حنان" رنګه بلبله

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به تول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پر سرو لبو[۱۲] د خط لیکه ربنتیا راغله   که له چینه بدخشان ته[۱۳] سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و[۱۴]   ژر ولاړ شو چي د هجر تنا راغله
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي   چي د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله[1] درته کوله له رقیبه   نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ   کړئ آمین[۲] پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ   ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵   د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو   ۲۳۹۶
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله[۳]

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله[۴]   بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که   لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښي سرو قده   و نشتر ته چي رعشه باد واچوله
چي غوښته مي تل رشته د اشنایۍ   د جفا مقراض دي یو وار وشلوله[۵]
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي   که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم   خپله رېږه که زاهد نه و شکوله

۳۲۶   ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ   ۲۴۰۳
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله   ما پخپله بلا ځان له ره بلله[۶]
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي   دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ   آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو   ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ   د قرآن زېبایي کېږي له جدوله
مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم   د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷   چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم   ۲۴۱۰
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه   امید نشته د دې دور له دوامه[۷]
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم   په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي   د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چي سیالي دي کړه[۸] د یار له شوخو سترګو   ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه[۹]
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه   دوې بوسې اخلې لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې   نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

۳۲۸ ۲۴۱۷

هسي دُر پېيي "حنان" د يار د وصف
چي په شعر کي د غلو نه ښوري زامه

عشق دي بيا راته زانګو کړه غر و سمه
که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه

چي پخپله عشق ته ځغاستي(1) ګيله مه کړه
دا متل دئ خود کړده دارو له کمه(2)

تن مي هسي کړ ضعيف د فراق اوښو
چي ګيله راته د شواره شوه صنمه

ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي
آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه

بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ
چي پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)

غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ
ډک له ګرومه زړه به قبر له ورمه

۳۲۹ ۲۴۲۴

باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴)
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي
ږغوې دا د کاروان جرس تر کومه

روح بندي دئ يو څو ورځي په جسد کښي
دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه

يو څو ورځي د توښې زېرمه په کار ده
بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه

چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو
ته غوره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه

عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه
په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ۲۴۳۱

ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه
مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه

خيال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸)
لکه دروميي لښکر وروسته له سلطانه

له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹)
تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه

که راحت غواړي پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱)
سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه

په ښيښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته
د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)

معشوق طفل چي په قيد د ضبط کښېوزي
چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ ۲۴۳۸

څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنی کړې
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"

د يار جبين دئ تر لمر روښانه
خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۶)

غابنونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷)
لبان يې باج وړي له بدخشانه

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه = له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ور پسي ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کا ته لري. (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري. (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کي د اسمان. (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۶) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

د لېندۍ پر موتي زاغ د تصویر دئ   که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي یې بِه(1) د نرګس تر ګل دي   عُـذار یـې زیـات دئ لـه ارغوانـه
باڼو یې غشی وروځي لېندۍ دي   خطـا یـې نـه ځي تیـر لـه نښـانه
زمـا پـه ژړا یـې مخ تـازه تـر شـو(2)   ولـي تـازه شـي ګـل لـه بارانـه

۳۳۲ د یـار جفـا وي تـر حـد تېـرى کـه(3)
لـه عشـقه لاس واخلـه میـرزا ”حنانـه“ ۲۴۴۵

عشـق دي کـړم لـه عقلـه هوښـه بېګانـه   بـد نامي مـي شـوه عـالَم تـه افسـانه
د عاشق پـه مانې ډېر معشـوق نرمېږي   شـمع ژاړي پـه سـوختن د پروانـه
ځو یې غم زړه اوبه نه که(4) نه رسېږي   و صـدف تـه د ګـوهر یـوه دانـه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ویني   عُنقـا نـه کـه پـه ګلشـن کـي آشـیانه
زلفي نه دي پر مخ پروتـي بې موجبه   دي د طلسـم د امـاران دا خزانـه
لـه غیرتـه مـي زړه سـل ځایـه اره شـي   چـي دي ګـوتي پـه وېښـتو وهـي شـانه

۳۳۳ دا د کـوم دلبـر د زلفـو و ځنځیـر تـه
”حنـان“ شـو لـه ډېـره شـوقه دېوانـه ۲۴۵۲

سـتا د مـخ پـر شـمع کـل عـالم شـو پروانـه   شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه(5)
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ   حـال د خپـل دي دا دئ آه پـر حـال د بېګانـه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه   ولـي چـي پـاتېږي پـس لـه مـوږ دا افسـانه
خیال دا ستا د زلفو له ماخواب و ارام یوور   کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ   پـروت وي مـار لـه سـره همېشـه پـر خزانـه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه   مـا وړانـدي لیـدلې وه د تـور طـالع... کانـه(6)

۳۳۴ ویښ یې ویده بخت شي د ”حنان“ زما دلبره
چرتـه کـه ځـای مـومي سـتا د در پـر آسـتانه ۲۴۵۹

ګـل لـه تـا نـازکي زده کـړه ګلبدنـه(7)   سـنبل خـم شـو سـتا د زلفـو لـه شـکنه
د انـار لړمـون لـه وینـو پـه دا ډک شـو   چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
سـتا د قـد پـه تمـا شـا لـوړه هـوا کـه   دا چـي سـروه پـور تـه کېږي لـه چمنـه
لـه وطنـه بـه مشـک و باسـي بې قـدره   سـتا د زلفـو بـوی کـه ور شـي تـر خُتنـه
سـتا لـه لبـو سـرې(8) هـیڅ مناسـب نشـته   کـه ابـداره عقیـق راشـي لـه یمنـه
د نـرګس سـترګي حیرانـي سـتا تـر سـترګو   مـخ دي یـووړه صـفا یـي لـه نسـترنه

۳۳۵ د ”حنـان“ لـه خـولې کـه واروي(9) د یـار وصـف
بلـبلان بـه واړه کـوچ شـي لـه ګلشـنه ۲۴۶۲

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي یې زیاتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د یار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: ځو یې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره یې. (9) ب: واوري.

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوي — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سيوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي — که تر زلفو دي روڼا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړي — پر دېوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲ په ديدن د ګل بلبل هر دم چغېږي ۲۴۷۳
ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5)

کښېنا سته يې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاخول يې پا څوي سل قيامتونه
چي د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم — تحويلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چي په تور و سپين(8) مي اړوي پوهېږم — چي کوي را باندي نور ازمويښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چي دي غوږ کړه(10) د رقيب حکايتونه

۳۳۷ د ګلرخو مينه تنده ره ده "حنانه" ۲۴۸۰
رېز مرېز يې کړه د تن عمارتونه

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه — چي تاراج يې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خيال د چا د زلفو لار ده په کښېي کړي — چي زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ — په هيڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غيرتي(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوي — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چي رکاب يې د پېري له سترګو جوړوي — په ميدان کي بي پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي ياده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸ د اوبو ږغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17) ۲۴۸۷
د "حنان" اوښو په خرخ کړه اسمانونه

لړيي وته له زړه څخه کينه — چي يې راکړه يو څو داغه پر سينه
چي يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کي — زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چي اوبه لړ شي ګل د رومي تر چينه

(١) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي دېوان: لېونی سوې. (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو بې روڼا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته. (6) چاپي دېوان: که يې ناسته وي. (7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپين. (9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت. (10) چاپي دېوان: چي يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي. (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې. (15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده وه. (17) چاپي دېوان: و خوا بته

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي
زړه مي خدای کړ د غمونو سفینه

په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ(1)
ستا د غم برخه زما شوه مهینه

چي زاهد و ته د عشق خبري وایي
لکه جنګ لره چي باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه ۲۴۹۴
چیرته نن ورځ خدمتګار او د برینه

ښه چي مي ولیدې په تن سیمینه(3)
مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه

دا ستا د حُسن په لاله زار کښي
آفتاب حساب دئ له خوشه چینه

حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو
زاهدان باسي له خپله دینه

زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه
ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه

وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي
څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه

خوله دي غونچه ده زنه دي سبب ده
خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم ۲۵۰۱
"حنان" دي ویوست له آن و اینه

تویوي مي په ستم بې پروا وینه
په جفا مي له ناتوانو اعضا وینه(5)

په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو
تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه

چي یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو
د نافې په دا سبب شوه غذا وینه

مقابل چي یې کړ ځان ستا له رخساره
ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه

د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ
د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه

ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کي
له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه ۲۵۰۸
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه

ستا وصل مي نصیب شو که اختر دئ نازنینه
طالع مي یاري وکړه چي مي زړه خلاص شو له کینه(6)

ستا خیال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم
قیمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه

دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که
له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه

څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا او له نه کړې
ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه

په خپله بلا را وړي یا وه ګوی له خپله ګفته
خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه

ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ
د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو ۲۵۱۵
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

ما د ځان وير په هغه ساعت کاوه — چي مې زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقيب له ډېره جوره ژړا راغله — و اشنای ته چي مې زړه خالي کاوه
عاقبت تر حيا تېر کړم بې صبريه — که هر څو مي زړه په صبر ټينګاوه
خود به هسې تر ساعته نه پاتېږي — ګل چي مخ(1) دا ستا له حُسنه جنګاوه
چي يې ستا د عشق خوارۍ وارو بدلي — که رستم و تال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښېني — چي ځنځير د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳
چي "حنان" يې خوار و زار ليده په غم کښېني
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه
۲۵۲۲

چي را پېښه د دلبر د مخ بربېښنا شوه — زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خيال کې هسي — په ګلشن کې د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه — آئينه د چا د ديد په تمنا شوه
دا د کوم صياد د شَست له ذوقه هسي — چي ملاخمه د لېندۍ هسې دوتا شوه
له کامله عشقه فيض عاشق يوسي(2) — دا ړنده زليخا څه رنګه بينا شوه
دا چي ته ورغلې باغ له ګلرخه — له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴
په طمع يې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه(3)
۲۵۲۹

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه — د تن وينه چي مې اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر يې کار و کړ په زړه کې — چي باقي څه وينه پاته وه(4) شراب شوه
جای نشينه په کښېني(5) خيال د کوم مهروی دئ — چي مې خونه په رونا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خيال دئ په کښېنې ګرزي(6) — نا آرامه مې سينه لکه سيماب شوه
را په ياد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7) — هره سترګه چي مې موج د درياب شوه(8)
دا د چا په خيال زړه هسې پروانه دئ — د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵
بېهوده لافې د زهد کړي "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه
۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربايه — چي هدو له ره مې نه راځي هُمايه
هسې نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو(9) — مادرزاد مې عشق را وړئ دئ له ځايه
تر مجلس د عشق به ولې نه جارېږم — چي هلته شاه برابر دئ له ګدايه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک يې — چي په زړه کي څه لرې را ته يې وايه(10)

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي ديوان: وړای شي. (3) چاپي ديوان: وا شوه. (4) چاپي ديوان: ماته وه. (5) چاپي ديوان: جانشين په زړه کي. (6) چاپي ديوان: "دا د چا د خدنګ خيال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي ديوان: "دُر د غاښو را په ياد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي ديوان: موج وهي درياب شوه". (9) چاپي ديوان: عاشق يم د خوبرويو. (10) چاپي ديوان: را ته و وايه

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1) — کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره — د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۳۴۶ هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولې؟
د "حنان" تل ګذران دئ له واي وايه ۲۵۴۳

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه — سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا په نه کړه — کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ — ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ — ګل يې تل اخلي د رنګ سبق له رويه(4)
په خبرو هسي رنګ شکر افشان دئ — چي طوطي يې تعليم وړي له ګفتګويه
جلوه ګر دئ، ستم ګره،(5) ناز پرور دئ — دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه ۲۵۵۰

و لېمو ته تويېده مه ورښيه — و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ — و آهو ته رمېده مه ورښيه
د بوسي په غلا کښي ډېر هوس استاد دئ — ګل او طفل تولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره — پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته څوک دربدای نه شي — و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ — يخ خوړلی لړزېده مه ورښيه

۳۴۸ د عشق اور مي په سينه کښي دئ ناصحه
و "حنان" ته ګرمېده مه ورښيه(6) ۲۵۵۷

﴿ی﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي — چي له درده دي لبان دي راته مښتي
له غير ته د شاني مي زړه اره شي — چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه — چي مدام ګرېوان پاره يم(7) خبري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي — که له قهره را ته کړه(8) خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9) — چي رينښي يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي — د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

۳۴۹ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي يې د ميني موړي نجتي(11) ۲۵۷۴

---

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښيه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: رينښي يې شوې. (11) چاپي دېوان: موړي نختي؟.

د یـار در تـه مـي نفـس ځـي و راځـي — پـه کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي

آه مـي نـه لـري اثـر(1) راتـه معلـوم شـو — کـه و لـور تـه د دا درس(2) ځي و راځي

پـه صـحرا کـي د جنـون مـي زړه بېتابـه — همېشـه لکـه جـرس ځـي و راځـي

سـتا نامـه مـي ولـي ور کـړه و قاصـد تـه — شـور د زړه مـي پـه هـوس ځي و راځي

کـه هـوا دي رقيب کـړي(3) د لبـو څـه شـو — شـېرينۍ تـه هـر مګس ځـي و راځـي

ستا مذکور دئ په کوڅه و پـه بازار کي — بـوی د ګـل پـه هـر نفـس ځـي و راځـي

۳۵۰ — پـه نـارو د "حنـان" زړه نـه سـترې کېـږي — ۲۵۷۱
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي

لـه زړه کلـه د نـو خـط د خـط هـوا ځـي — دا دود نـه دئ چـي لـه دي اوره جـدا ځـي

کـه مـي زړه د لبـو ميـل کـه شـا يېـږي — د دي ميـو اثـر کلـه لـه مينا ځـي

کـه يـې جمـع کـه څـوک دُر دي بـې قيمتـه — پـر هـر در بانـدي چـي اوښـي د ګـدا ځـي

کـه لـوړ نـوم غـواړي ور څـه ګوښـه نشين شـه — قـاف تـر قافـه پـوري تـل نـوم د عُنقا ځي

سپور د ناز پـر توسـن و، زړه تـه مـي و وې(4) — دا د چـا د خـونريزۍ پـه مـدعا ځـي

چي يوه ډوډۍ پـه درست(5) جهان قسمت کـه — لکـه لمـر تـر شـرقه غربـه پـه هـوا ځـي

۳۵۱ — طاقـت سـتا د فغـان نـه لـري "حنانـه" — ۲۵۷۸
بلـبلان چـي بيـا لـه باغـه(6) پـه غوغـا ځـي

د عاشـق و ځـای تـه کلـه بوالهـوس ځـي — و څـراغ تـه پتنـګ ځـي،(7) نـه چـي مګس ځي

پـه دريـاب کـي دي د غـم بېتـا دلبـره — د حُبـاب پـه شـان مـي سـر و نفـس ځـي

چـي د عشـق شـعله يـې بلـه شـي پـه زړه کـي — و سـره اور تـه پـه هـوس(8) لکـه قُـقنس ځـي

رخ دي هسـي خـوار عاشـق سـره ابتـر کـړ — چي پـه خپـل غـولي کـي کـوږ لکـه فـرس ځي

کـه رقيب کـړي(9) تـر مـا پورتـه عيـب نـه دئ — پـه دريـاب کي ګـوهر لانـدي پـر سـرخس ځـي

هـر عاشـق چـي شـي واصـل لـه نـارو پرېـوزي — تـر منزلـه پـه فغـان، پـه شـور(10) جـرس ځـي

۳۵۲ — چـي جفـا يـې لـه ګلرخـو ده ليـدلي — ۲۵۸۵
دا "حنـان" بـه بيـا پـه تُرکـو پسـي پـس ځـي

د پتنـګ پـه دود چـي شـمع لـره(11) خـوځي — دا پـه دا دي عاشـقان شـو بځـي بځـي

پـه تـش ديـد زړه لـه سـري ګلرخان يوسـي(12) — لـه اولـه اور لګېـږي(13) پـه پېلـو ځـي

د زړه اور بـه مـي اسـمان و کبـاب کـړئ — کـې لـه مخـه پـرده نـه وای د اوريځـي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثير. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقيب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته يې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقيب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که   ظاهري جامې څه وینځې په بروځې
چې په شان د یار د زلفو دې په خوښ یم   که فلک[1] مې کړې را توري د بخت ورځې
د مخ اور یې زما زړه،[2] هډونه وسوه   وچ که لوند وي په ځنګله کې اور یې سوځې

۳۵۳   د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3]   ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځې

د زړه وینې ترلېمو بېتا هردم ځي   له ګلابه چې لمر وخیژي شبنم ځي[4]
چې دې خیال ځي له خاطره په هغه دم   زما روح یې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسې به دې په هیڅ زمان پرې نه ږدم   که مې سر هره ګړۍ لکه قلم ځي
تر سینې به په ګل ښخ لکه قلم وي   چې په عشق کې دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چې هر دم ځم په ماتم ځم   لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چې مفلسه شې لاس مه وینځه له رحمه   برګ کشې د ه د مېړیانو چې پرنم ځي

۳۵۴   د خپل یار جور و جفا دئ زهیر کړئ   ۲۵۹۹
چې "حنان" له درده هسې پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي   کې تقریر کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعلو لبو له غیرته   د دریاب په میان کې ښاخ د مرجان سوځي
چې قدم له نازه کښېږدې په چمن کې   له هیبته یې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ لیدلئ   د ګلرخو مینه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه   همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7]   د رخسار په اور یې مځکه اسمان سوځي[8]

۳۵۵   د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقیبانو   ۲۲۰۲
د هجران په اور یوازې "حنان" سوځي

چې په زلفو کې دې ګوتې د شانې ځي   دا په دا مې له لېمو څخه چینې ځي
چې مې زړه و آشفته د مخمور چشمو   بوی د میو مې له زخمه د سینې ځي
دا چې عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10]   پریشاني کله له زړه د آئینې ځي
چې دې خیال په کښې مقیم دئ عیب نه دئ[11]   که د ګلو بوی زما له دیرونې ځي[12]

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي   کې په خوله تقریر کومه زبان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د میني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که یې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بیت او پنځم بیت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي یې. (10) چاپي دېوان: "چي یې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خیال پکښي تصمیم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

کــه یــې ولیــده ســپېدي ســتا د دنــدانو   پــه هغــه دم آبــداري لــه دردانــې ځــي
همېشــه یــې[1] پــر ســپین مــخ زلفــي پرتــې دي   ښــامار کلــه پــه تــدبیر لــه خزانــې ځــي

۳۵۶ بــاده خــوره د یــار پــه بــزم کــي "حنانــه"
بــوی د مهــرو محبــت لــه پیمــانې ځــي ۲۲۱۳

هـر چـي بـد وي هغـه بـد پـه عقبـا پـاځي   ړونـد محـال دئ چـي لـه خوبـه بینـا پـاځي
و قبلــې تــه د عشــق مــخ د کــل عــالم دئ   و دریـاب تـه ځي چـي سېل لـه هرځا پاځي
د زاهـد خـوی تبـدیل نـه مـومي لـه عشـقه   کـوم جاهـل دئ پـه دوا چـي دانـا پـاځي[2]
مشــغول مــه اوســه پــه غــم د ســیم و زرو   د دنیــا لــه ډېــره فکــره ســودا پــاځي
د لــږ عمــر خوشــالي لــه ګلــه زده کــړه   چـي و خـار تـه هـر سـهار پـه خنـدا پـاځي
دا زمــا پــه ژړا خــط د یــار زرغــون شــو[3]   چـي بـاران د پسـرلي[4] اوري ګیـا پـاځي

۳۵۷ بـې لـه خـدا چـا تـه امیـد مـه کـړه "حنانـه"
د ســائل پــه ډېــره طمــع حیــا پــاځي ۲۲۲۰

د بهــار پــر موســم ســیل د صــحرا دئ   هــر بلبــل پــه زمزمــه د مرحبــا دئ
زرغــون فــرش دئ د ســبزې پــر غــوړولئ   د هرګــل ســایه یــې چتــر د هُمــا دئ
ســره قبــا ارغــوان واغوســته لــه شــوقه   زرغونــه عصــا پــه لاس کــي هــر ګیــا دئ
مجنــون بېــد زلفــي لــه خیالــه ځړولــي   لــه هوســه ســور او ژړ رعنــا زېبــا دئ
څراغــان د شــګوفې دي پــه هــر بــاغ کــي   هــر طــرف بلبــل جدا جــدا ګویــا دئ[5]
صراحي غـونچې پـه غبرګ کي ده[6] اخیستې   لا لــه جــام پــر لاس نیــولئ مهیــا دئ

۳۵۸ د بهار سـیل لــه یــاره ســره زېــب کــه[7]
و "حنــان" و تــه زنــدان شــو چــي تنهــا دئ ۲۲۲۷

د هــر چــا چــي زړه پــه تــور کاکــل اشــنا دئ   د هغــو د پرېشــانۍ ســفر پــه خــوا دئ
څو آئینه غوندي[8] حیران نه شي په عشق کي   تــر هغــو یــې د دیــدن طاقــت د چــا دئ
چـي طاقـت یـې د دیـدن راوړي دا څـوک دئ[9]   د قیامــت تــر لمــر یــې مــخ ډېــر مصــفا دئ
لـه شـوخۍ یـې درس د نـاز پـه زړه کـي نشـته   چـي هـر چـین یـې د جبـین مـوج د خنـدا دئ
شـوخ چشـمان کـه نـه رام کېـږي عیـب نـه دئ   لــه ســایې خپلــې، آهــو تــه رم پیــدا دئ
تنګـه خولـه یـې پـه مثـال د مېـږي سـترګه[10]   نــه غلــط شــوم چــي مثــال یــې ناپیــدا دئ

۳۵۹ نــن "حنــان" هســي فنــا پــه خیــال د ده دئ
چــي کــافور د ده د مــرګ[11] صــبح فــردا دئ ۲۲۳۴

---

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي.(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(3) چاپي دېوان: زرغون شي.(4) چاپي دېوان: په پسرلي.(5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ".(6) چاپي دېوان: په غبرګ کي دئ.(7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي".(8) چاپي دېوان: آئینه رنګه.(9) چاپي دېوان: "چي د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي.(11) چاپي دېوان: چي کا فور یې د کفن.

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ — ويل عقل د دانا پـه کښې خراب دئ[1]
ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ — ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
مـاول څاه دي زنخدان را معلومېږي — ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
مـاول سترګي دي بادام کاته دي څه دي — ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
مـاول نه دي شم تعريف د خولې کولای — ويل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه — ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۶۰ — ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول[3] په عشق زما د مړو کم حساب دئ — ۲۶۴۱

چي رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ — خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسې پېچ و خم ځي خبر نه يم[4] — چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې[5] د خط حُسن شو ښهوښه — چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې کړم ضعيف[6] تر هسې حده — چي و ما ته د مېږي او ښکه درياب دئ
و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که — نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۶۱ — د "حنان" حال و هغو ته[7] معلومېږي
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ — ۲۶۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل[8] د سياه چشمو — چي تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو — عبث وايي چي شېرين د پسرلي خوب دئ
بری نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري — بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ[9]
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي — چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپی رقيب نه پرلار کېږي — همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۶۲ — تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ
چي استاد شاګرد يورنګ شي سړيتوب دئ — ۲۶۵۵

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ[10]
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو — زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي" ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "ښيله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه " کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

په قدم مي مشرف کړه کور، ښايېږي — د مېږي کره سليمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي — دم په دم لحظه لحظه يې زيادت دئ

۳۶۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه ۲۲۶۰
ستا له ديده د "حنان" مراد شهادت دئ

څه شو که يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ — لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته يې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو — او شکر خند يې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په کونج کي وينې، نه دئ — دغه هندو دئ پر کنار د حيات آب ناست دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه — چي کښلې دئ خنجر د کين او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه — دغه لړم دئ و رنا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره — چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۶۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا يې وکړه ۲۲۶۷
چي په اميد دا ستا د لبو د عناب ناست دئ

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ — ستا د جور په همت اقليم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته — د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه — دا مريی(2) به کله وتبنتي آزاد دئ
که تصوير نقاش دا ستا د رخسار وکيښ — افرين يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شانې پيدا کړه — د حيات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هيچا پيدا نه کړه — که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۶۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه" ۲۲۷۴
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ

نن مي زړه بندي د هغه پريزاد دئ — چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسي اشنايي ده — چي په عمر مي له عيشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم — پر هر مخ چي شم مين هغه جلاد دئ
چي مي نه را موجودېږي ورځ د وصل — ګذران مي د جرس په دود فرياد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان کړم — له نارو مي سنګ و کوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده — ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

۳۶۶ چي دا هسي رنګ حريف لري "حنانه" ۲۲۸۱
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته (2) چاپي ديوان: دا غلام (3) چاپي ديوان: کاميابي. (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار(1) دئ | که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې(2) مېوه ولاړه | که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو | بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي | مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ(3)
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه | که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ(4)
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه(5) ویوست | چي شراب، پیاله که می(6) دئ که خمار دئ

۳۲۷ پــه تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي ۲۷۸۸
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ | ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ(7)
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه | چي قرار و نیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم | بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د مېګونو لبو لعلو | یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم | چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بینۍ ده | ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده ۲۷۹۵
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي(8) برابر دئ | ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي | ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي(9) ببرېږي | آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته | په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي(10) هر ګوره ژر تېرېږي | د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم(11) | د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه" ۲۷۰۲
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ(12)

ستا د مخ د شغلې اور دئ | چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي(13) زلفي پر ګردن دي | که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ | پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و برېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې | د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

پـه ژړا مې هسې خاندي | لکه ګل په باران خپور(1) دئ
که رقيب له ما څه وايي | دروغ وايې مخ يې تور دئ
دا يې سترګي خط ته ګوري | که آهو يې سنبل خور دئ

۳۷۰ ستا د سترګو له تاثيره ۲۷۰۹
"حنان" هم د مجنون ورور دئ

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ | د دې باغ د ګل غونچه سر د منصور دئ
د يار خيال ته مې خالي کړ د زړه غولی | مېلمانه له ره تيار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که يو دم د زړه له نمه | په لېمو کې مې توپان دئ که ناسور دئ وينې
څه شه رسم دئ د عشق په شريعت کې | وچېني دم زدن کله دستور دئ
هيڅ پروا نه که زما له ساړه آهه(2) | د ښايست په ميو مست هسې مغرور دئ
ستا رقيب په بدو ښو خبردار نه يم | د يار خيال په هر ساعت را ته حضور دئ

۳۷۱ په خوبانو کې مدام که په دا فخر ۲۷۱۶
چې "حنان" رنګه عاشق را باندې چور دئ

ما وې زړه مې ستا په زلفو کې اسير دئ | ويلې(3) هر زمان مجنون له ره ځنځير دئ(4)
ما وې ستا مژګان مې وليده په خواب کې | ويلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبير دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر | ويلې تا رنګه هر يو مې دامنګير دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعيف يم | ويلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبير دئ
ما وې زلفې شب قدر، مخ دې څه دئ | ويلې جبين مې په ښايست بدر منير دئ
ما وې زلفې، خال و خط را ته لښکر شو | ويلې تور خال مې لا وګوره امير دئ

۳۷۲ ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر ۲۷۲۳
ويلې هر چير ته زما د قتل وير دئ

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ړدي | زما يار له مغروري فتنې تر سر ړدي(5)
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بويه | و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ړدي
د کاکل له خوشبويی يې څه تعريف کړم | چې نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ړدي
چې لذت د يار د سرو لبو پيدا که | هغه کله بيا پر جام خوله د کوثر ړدي
له دا هسې(6) درده ورک پر صحرا شه يم | چې پر کور بېمار په روغ عالم ضرر ړدي
د نه ديد ګيله له مستو سترګو مه کړه | کله مست قدم پر لارې برابر ړدي

۳۷۳ په را تله د يار د خيال د مهمانی دئ ۲۷۳۰
چې "حنان" له ژبې هسې دُر ګوهر ړدي

(۱) اصل: خور. (2) چاپي ديوان: له ساړه آه. (3) ويلې = ويل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کې نشته.
(5) چاپي ديوان: فتنې ته سر ړدي. (6) چاپي ديوان: له دې هسې.

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین پرېدي   بنفشه پر کناره د نسترین پرېدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي   څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین پرېدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو   نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین پرېدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي   چي يې هسي (۱) رنګ پر تخت د خپل جبین پرېدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي   پر بلبل باندي نو مونه د ګلچین پرېدي
له رقیبه سره دروم مي در پوهېږم(2)   چي له ما سره نن بیا بازي د کین پرېدي

۳۷۴   بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره   ۲۷۳۷
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین پرېدي

عاشقي اوردده، عاشق لکه پتنګ دئ   پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده(3)   چي له څنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ   ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځايېږي   ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي   د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ(۴) دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده   او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ(۵)

۳۷۵   له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه"   ۲۷۴۴
هر نظر يې تېر تر غشي د خدنګ دئ

زړه اخته(۶) دا ستا د مینې په جنجال دئ   چي روزګار يې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي ځوک روضه بولي بنايېږي(۷)   چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو يې خجل د یمن لعل   او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ(۸)
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم   له دا غمه(۹) مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي يې(۱۰) د مرګ وه پرون کړې   بیا پر څه يې نن سُستي(۱۱) هو مره اهمال دئ
چي کراماً الکاتبین نه په خبرېږي   د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ(۱۲)
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر   سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ(۱۳)

۳۷۶   ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ   ۲۷۵۲
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښايي نن دا زما سینه ځوک روضه بولي". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو   او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ (1) که سنبل دئ　　اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه　　درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته　　آه فغان، ناله فریاد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو　　بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي　　ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم　　ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ(5)

۳۷۷ یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه"
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ ۲۷۵۹

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ　　چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم　　چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم　　له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته　　په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه　　د رقیب کاږه ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي　　چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ ۲۷۶۶

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ　　د فقیر خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بایده ده　　د قیامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در ځخه کېږي　　د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلٰی(9) کړې　　پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایې　　لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه　　بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ(10)

۳۷۹ اعتماد وربانديِ مه کوه(11) "حنانه"
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ(12) ۲۷۷۳

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه　　نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته.(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

چي ترلئ يې د يار د در احرام دئ	پر هغو د بېغمۍ خوب حرام دئ (1)
پوخ مين د يار له جوره فرياد نه کړه	چي د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چي د زړه وينې(2) خورک وي په هجران کي	و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصيحت کله را ګرزي	له ازله چې(3) اخستئ د عشق جام دئ
چي يې ستا زلفي رخسار ګرزي په زړه کي	هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د سترګو پرما يو ده(4)	و مستانو ته يو پسته بادام دئ

٣٨٠ لکه توان چي د اور سوي يوځای نه وي ٢٧٨٠
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ

توري زلفي چي دي هسي پيچو خم دي	که دي سل زره عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترګي مي ليدلي سبب دا دئ	غزالان چي مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده	او نرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسْی
پاخي په آرزو دا ستا د لبو	دمه ګل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مي جهان اوبني توپان که	ډېري خوني وراني کړي دغه زيم دي
دا پخپله راته قهر خښم کاندي	که رقيب درته ويلي زيات و کم دي

٣٨١ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري ٢٧٨٧
په تاراج يې رقيبان ځکه خُرم دي

خو مي(5) اينبئ ستا په مينه کي قدم دئ	له هغه راهيسي مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه	دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ
ستا و سترګو ته شوخ چشم حيرانېږم	چي يې مر کړ کل عالم لا وايي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره	چي قامت مي ستا له قد له خياله خم دئ
ګل ورقې د خپل ځان ورکړې و باد ته	چې(6) ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان(7) خلاص کړه	تر سيني مي زبان شق له قلم دئ

٣٨٢ د "حنان" د سترګو تور که سپين شي نبايي(8) ٢٧٩٤
ستا رخسار لره(9) دا ديد هم نا محرم دئ

سوي ناري د بلبل وګوره پر ګل باندي	دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي(10)
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي	که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کي نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د	ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي
ګلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي	او توري زلفي يې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته(2) وينې = ويني يې.(3) چې= چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې= چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببځا ... ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس ... بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ ۲۸۰۱
شاباس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي

ستا بي مخه ګلستان راته زندان دئ ... ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو ... نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(۱) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره ... و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چي روزي مومي ځان سلیمان که ... پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ... د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چي کاني ښینښه کېږي ... څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه" ۲۸۰۸
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ

چي د عشق شور یې په سر کښې وي شادان دئ ... د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ(3)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه ... و انسان ته دا بار څرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو ... دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته ... ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله ... وینې وید دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي ... بې له عشقه چي هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵ ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه" ۲۸۱۵
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ

بیا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي(4) ... چي اواز مي تر خوله نه وزي د باندي(5)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي ... تیمم نه شي چي وي او به بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ ... هرسحر په ویره خوله چي ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مي بیا و نه لید ... که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب ... دا په دادئ عاشق هر ځای سجده کاندي
چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که ... لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه" ۲۸۲۲
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

توري زلفي دي خوري په رخسار باندي[1]   د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د يار له ستر ګو   نه کوي د مرګ خبر پر بيمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره تول دي   لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم   آفرين دي وي پر هسي ګزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي   لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ابسي   لکه زلفي د نګار پر عذار باندي

۳۸۷   زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره   ۲۸۲۹
که مي يار وکړ ګذر پر مزار باندي

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي   مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپي به تر کومه تېرومه[3]   چي مدام[4] زما زاري ده ستا تونـدي
عاشق کله د رقيب خبره وراي شي   له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يي باور مه کړه دلبره   چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عيب نه دئ   سروه نه ده چا ليدلي پيوندي[5]
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[6]   پيدا شوي ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نيازی نه دئ نو څه دئ   چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي[7]

۳۸۸   وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ   ۲۸۳۷
له "حنانه" سره مه کوه رندي

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ   څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[8]   څه لاله، څه بنفشه، څه ياسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ   څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[9]
دا څه قد دئ دا څه ستر ګي دا څه مخ دئ   دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده   دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي   دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ   څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[10]

۳۸۹   دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ[11]   ۲۸۴۵
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ   په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يي خيال د زلفو شي هغه دم   د نافي په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونده د اشنای له غمه ژاړي   که رستم د زماني که افلاطون دئ [1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي ديوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي ديوان: تېرومزه. (۴) چاپي ديوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۶) چاپي ديوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي ديوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ
جدايي د یار قیامت، بلکي افزون دئ

شپه و ورځ چي د اشنای له هجره ژاړم(2)
یوه سترګه مي دجله بله جیحون دئ

کباب کړئ جدايي د خپل اشنای یم(3)
چي له درده مي پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰
په مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه"
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ
۲۸۵۲

هسي نه چي یو عاشق تنها محزون دئ
ګُذران د درست جهان په ځګر خون دئ

چي له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي
په ځلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ

لار و زړه ته نه لري کړېږي خبري
د درګاه د حلقې ځای ځکه بیرون دئ(4)

د غفلت ګرز پاځوي د سهار اوښي(5)
د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ

چي يې کور پر اندازه د خپل بدن وي
مچمچی په دود يې تل شېرین ژوندون دئ

چي له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي
لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391
لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له میني
په دا جهل کي "حنان" هغه پښتون دئ
۲۸۵۹

بیايې لاس د چا په وینو کي رنګین دئ
دا شوخ چشم چي فتنه د اهل دین دئ

ځو به ګرزوم په مخ کي سپر د صبر
چي په لاس کي يې نیولئ تېغ د کین دئ

چي د مخ په خیال کي تل په وینو ژاړم(7)
زما له اوښو يې کوځه خلد برین دئ

چي یو ښکلی چیري ویني(8) ځغلوي مي
زړه مي نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ

په آئینه کي چي ځان ګوري په غلا ګوري
ښایسته دلبر مي هسي شرمګین دئ

ستا د زلفو په سودا کي مي زیان نشته
په تکرار مي پوښتېدلئ شانه بین دئ

392
پر "حنان" باندي د مشکو باران اوري
چي په خیال کي يې د یار خط مشکین دئ
۲۸۶۶

دايې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي
چي له ګوتو يې د وینو تویېده دي

مشق د چا د خونرېزی کړي خبر نه یم(9)
چي له سترګو يې د وینو ځځېده دي

زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم
دغه شپږ زما په قتل سره مله دي

له نو خطو(10) خواست د زني د سبب بویه
د پخي مېوي له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونړه چي ژړا کا هسي ژاړي
د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال يې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو   تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي   د زارۍ وانبه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393   و حمید ته هیڅ دئ ستا شعر "حنانه"   ٢٨٧٣
د کبلي له مستـه شپره(2) سره څه دي

ستا د مخ چې جويان نه دئ   د بويا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره   دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته   کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته   آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره   تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم   چې تا ويني حيران نه دئ

394   ستا د مخ عاشقان ډېر دي   ٢٨٨٠
له دا جمعي "حنان" نه دئ

د اشناى له لوري سلام راغلئ دئ   پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم   حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره   چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي   حال راته وايه چې دي ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېرى را باندي وکړه   زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ   سلام د يار چې مې اروېدلئ(4) دئ

395   د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم   ٢٨٨٧
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروى دئ   چې طبيب له دغه درده په وى وى دئ(5)
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي   هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو(6)   مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته   ستا د زني يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله   هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه   د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396   ستا د زلفو په ځنځير ترلئ بويه   ٢٨٩۴
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ

---

(١) چاپي دېوان: وانبه و ترکو ته(2) چاپي دېوان: د مست شپره سره. (3) ب: څه دي. (4) ب: اوربدلي.(5) دا غزل په اصل او "ب" کې نشته. (6) دا بيت دوې څپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري　　نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې　　چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږې　　چې ګداز نه که د عشق ګره ناري (1)
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو　　حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه　　څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي　　پر سرکوزو(2) باندي نه کېږي سواري

397　　چې مي(3) یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
　　له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري　　٢٩٠١

پر چمن پیدا شو خط زنګاري　　ساقي راوړه نن شراب ګلناري(4)
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه　　دا چي هسي ده د ګل چهره ناري(5)
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم(6)　　و مي نه لیده(7) خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ　　تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده(8)　　چي ور پېښ شوه(9) ستا د سترګو بېماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي　　د خیال باز مي د مضمونو(10) دئ ښکاري

398　　چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
　　صُنع وګوره "حنانه" د باري　　٢٩٠٨

چي یې(11) سترګي کړې د ناز په رنجو توري　　له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې　　په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر(12) د فرنګ دئ　　چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو　　چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابن یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي　　لکه کله(13) په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه(14) ادا کړم شوخو سترګو　　چي خوړلئ مي دئ غشی(15) پوري ووري

　　له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399　　چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري(16)　　٢٩١٥

---

(١) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړې ناري ".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري　　چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه　　په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري   هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چي سیالي کوي د یار له شوخو سترګو   همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
چي ارمان د یار د خولي لري په زړه کي   د غونچي په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چي یې شي خیال د باڼو ګانو   هغه هر ساعت(1) پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي   زهر هم(2) سړی له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي(3)   لکه زلفي د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰   ګرد اګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه"   ۲۹۲۲
مورچه ګان سره تول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري   که هزار رنګه مېوې طعام هر دم خوري(4)
سر و کار چي د دنیا په سود و زیان شي   توري ویني همېشه لکه قلم خوري
چي سفر له ځانه وکه په خپل کور کي   د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چي بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته   د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه   دا په دا چي له سیاهیه(5) آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي(6)   محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱   د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ   ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم(7) خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري   له لیندۍ که غشی ځي(8) لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکي ګل پر سترګو کښېږدي   چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري(9)
د حلیم سړي له قهره(10) ایمن مه شه   ودانۍ کړي رېز مربز چي مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم   چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یم له خطه خځه ځکه   پر خاطر چي مي(11) د مشکو باران اوري
په یوه کاته(12) یې ګونګ کړم نه پوهېږم   چي یې سترګي کړې د ناز په رنجو توري
چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع   تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري(13)

۴۰۲   په فریاد یې غافل زړه وېښ کړه "حنانه"   ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري(14)

ناچاري کړم له اشنایه ځخه لیري   چي تل اروم د رقیب سړي خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي يې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي يې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه"   چي د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

موږ په سوي يو زاهده ته پرهېز کړه   عاشقي نه ده تحقيق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي   چي مدام د يار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده   عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې ليري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي   چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
چي تعريف د شکرلب د خولې په کاږم   د قلم له ني مي تويي شي[1] شکري

۴۰۳   "حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحره[2]   ۲۹۴۴
ولي نې[3] را نيسي هيڅوک په کودري

عاشقی راته يکسان کړه نژدې ليري   لکه يو وي پر راندہ لوړي ژوري
را ښکاره يې نه شو هيڅ د لبو لعل   تويوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي[4] چيرته وصل شم له ياره   اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تويوم د ده خندا ده   وي و وړکي ته يکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه   چي يې وکړې زما د مرګ په باب خبري[5]
کاروانسرای مي شوه سينه د سلو لارو   چي مدام پر اړوي د غم ميسيري[6]

۴۰۴   د هوا مرغان يې واړه په ژړا کړه   ۲۹۵۱
چي "حنان" وايي د يار د غم سندري

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي   پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قيامت کړي[7]
په محراب کي ستا د وروځو بي له خياله   چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي   روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که   دا د خط سياهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لري څه شو   عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
ببروي چي مي مدام د عشق له اوره   دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵   که خبر شي څوک دا ستا د دلبريه   ۲۹۵۸
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې   نور به زما له پرېشانيه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تويېږي   تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
ميخانې دوې، دوه محرابه پر يوه ځای   ستا بې وروځو سترګو نشته که نظر کړې[8]

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

نیلو فر(1) به دي شي نن له ثقالته — که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي — ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي(2)

۴۰۶ چي و تنګي خولې ته لار د عقل نشته(3) ۲۹۶۵
ښايي دا غزل "حنانه" مختصر کړي

لا تر څو ببغمه خوب پرپالنګ پاس کړي — او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړي
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي — ته لا څه(4) هوا هوس د زین و آس کړي
بیا هاله که ارمان کړي فایده به نه که(5) — چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړي
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو — ته لا فکر د اسباب و د اساس کړي
د دنیا که چیر ته وران در خخه کار شي — هغه دم له خدا خفه شي کوز و پاس کړي
میخاني ته په څه ذوق و په شوق څغلې — او کعبه(6) چي د خدای کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷ باطن خورې د سرو غوښي ببره نه کړي ۲۹۷۲
و "حنان" و ته ځان خضر مهتر الیاس کړي

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړي — د جهان ښادی به واړه فراموش کړي(7)
د منصور مقام به مومې تل تر تله — که د عشق د خاکساری حلقه په ګوش کړي
همېشه به و حشت خورې له خپله ځانه — که له جام حقیقي څه باده نوش کړي
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي — که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړي
هم هغه ساعت به ورشي تر مطلبه — که له ځانه خخه لېري عقل و هوش کړي
د غونچي په دود د زړه وینې غذا که — که هوا د ګلرخانو د آغوش کړي

۴۰۸ ته به خپلې خر مهرې پربږدې حاسده ۲۹۷۹
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړي

چي(۸) رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ — له درګاهه(۹) دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه — چي دا ستا(۱۰) په عبادت کاندي ځان ستړی
په آسانه به د غم له څاه و خېژي — چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن(۱۱) پړی
د غافل دا د دنیا لو یې ببځاده — لکه باد و اخلي اسمان له خسړی

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي" نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

بېهـــوده د زرق د پــــاره ســــر گــــردان يـــو[1] تـــه رازق زمــــوږ د رزق يـــې[2] پـــــوروړی
دا ســـوږ زړه بـــه لـــه ســـينې د بانـــدي باســـم ســـاته نـــه شـــي کـــه هرڅـــو عزيـــز وي مـــړی

۴۰۹ د "حنـــان" ګنـــاه ورعفـــوه کـــړه حنانـــه ۲۹۸۲
چـــي يـــې نـــوم ســـتا د نامـــه همســـايه کـــړئ

بيـــا دي دوارې ســـترګي تـــوري پـــه جـــادو کـــړې مســـخرې ځکـــه پـــه ســـترګو د آهـــو کـــړې
ســـياه بختـــي چـــې را ولـــي زمـــا و زړه تـــه دا پـــه دا تـــه[3] شـــانه ګـــډه پـــه ګېســـو کـــړې
د جفـــا پـــه تېـــغ دي قتـــل عاشـــقان کـــړه چـــي لـــه قصـــده د رقيـــب ځـــای پـــر پهلـــو کـــړې
عاشـــق ولـــي[4] ســـتا لـــه زلفـــو ګلـــه کانـــدي قتلـــول د عاشـــقانو پـــه ابـــرو کـــړې
د هجـــران تېـــغ مـــي ســـينه پـــاره پـــاره کـــړه پـــه وصـــلت کـــه مـــي[5] زخمونـــه را رفـــو کـــړې
رنـــځ د عشـــق مـــي نـــه ورکېـــږي اې طبيبـــه کـــه هـــر څـــو را پـــوري ســـتا د پنـــد دارو کـــړې[6]

۴۱۰ چـــي تـــر ســـترګو يـــې رودونـــه ځـــي پـــوهېږم ۲۹۹۳
چـــي "حنـــان" بـــه پـــه دې اوښـــو کـــي لاهـــو کـــړې

کـــه رخســـار لـــه شـــاپېريو روبـــرو کـــړې[7] لـــه ګلشـــنه د ارم بـــه يـــې پـــه هـــو کـــړې[8]
کـــه عُـــذار ښـــکاره پـــه بـــاغ کښـــي کـــړې دلبـــره منفعـــل بـــه ځنـــي ګـــل د شـــفتالو کـــړې
د مفتـــون عاشـــق بـــه حـــال درتـــه ښـــکاره شـــي آئينـــه کـــه و رخســـار تـــه روبـــرو کـــړې
و بـــې نـــه کـــاږي تصـــوير د شـــوخو ســـترګو مـــوی قلـــم کـــه لـــه مژګـــانو د آهـــو کـــړې
کـــه و بـــاغ تـــه خرامـــان شـــي ســـرو قـــده عاشـــقان بـــه قُـــمري طـــوره پـــه کوکـــو کـــړې
د ښايســـت مثـــل يـــې کلـــه پيـــدا کېـــږي خـــو بروېـــان کـــه ســـره جمـــع د هرســـو کـــړې

۴۱۱ د عشـــق بحـــر تـــه بـــه د شـــعر جهـــاز کښـــېږدې ۳۰۰۰
اې "حنانـــه" کـــه ســـر پـــور تـــه لـــه زانـــو کـــړې

مـــا وې بيـــا دې پـــر مـــخ زلفـــې را خـــورې کـــړې ويـــل ستا پـــه خولـــه مـــي بيـــا خـــاورې ايـــرې کـــړې
مـــا وې وايـــه څـــه ارمـــان لـــرې پـــه زړه کـــي ول[9] منګـــولې کـــه مـــي ســـتا پـــه وينـــو ســـرې کـــړې
مـــا وې کلـــه بـــه مـــي وژنـــې چـــي خبـــر شـــم ول[10] چـــړې مـــي د هجـــران درتـــه تېـــرې کـــړې
مـــا وې کلـــه پـــه دا ســـتا لـــه غمـــه خـــلاص شـــم ول[11] کبـــاب کـــه مـــي دا ســـتا د زړه قطـــرې کـــړې
مـــا وې کلـــه بـــه پـــه مهـــر را تـــه ګـــورې ويـــل[12] ســـترګي چـــي د وينـــو فـــوارې کـــړې

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړي). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وي. (12) چاپي دېوان: وي يې.

ما وې ستر ګي مې د وینو فوارې دي — ول[1] له غمه چي سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۷
ول[2] هاله چي اند ېښني له غیرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملایې کړې — او په زړه کي دي پټ[3] زهد ریایي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته — په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلي بې فهمۍ وتلای نه شې[4] — افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام در باندي یو دي — غولونه[5] په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دي د شیطان جلب نیولئ — په ظاهره تسبېح واخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ځخه تښتې — له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کي دي "حنانه" ۳۰۱۴
بیا و نورو و ته څه شکر خایي کړې

را پسې دا ستا د غم کرکندي[6] رغړي — بل دي[7] زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستئ — که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه — چي و زلفو ته دي ما لاسونه وړي[8]
چي کښېني پر زړه مي کښېني سل آفته — چي پاځېږې پاځوي د لحد مړي
دا چي بیا نن مصلحت کړي له رقیبه — له دغه هیبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ را پېښ شوئ[9] — عقل و هوش شوه په دوا را پوري ستړي

۴۱۴ چي تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه ۳۰۲۱
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي

چي له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ — خود به اوړي دغه ستا د خیال بېړۍ[10]
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې — که دي ږیره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دي ځای وي — رسوې پر څه آسمان لره مانۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ — ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چاري مه کړه په پیرۍ کي — له سپین ږیرو سره نه ښایي ځړۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلي بې عقلۍ دوا کړای نه شې ". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي ولیدې دا ستا زلفي تاو کړي ". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړي　　قناعت کړه په کرباس و په شړی

۴۱۵　د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه"　۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړی

پر بتانو مینه کاندي درست وګړی　　د یوه یوه په لاس د مجاز پړی
که له لمره خخه باج غوارم ښایېږي　　ستا له مخه مې د حُسن زکوت وړی
ماهانه مې[1] ستا د حُسن په دولت کې　　دوي بوسې دي بخت مې دا برات راوړی
تن مې وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم[2]　　له سېلابه سره څه که نېزه وړی
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي　　چې یې داغ لکه لاله له ځا[3] راوړی
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم　　چې شمېرلئ یم د وینو پوروړی

۴۱۶　زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم　۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سټړی

چې مې ولیدې د ترکو سترګي غوړي　　نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي[4]
سره لبان، سره یې نوکان، سورکی یې ژبه　　په سره اور مې کړوي د صورت دړي
ګردی خوله، ګردي غاښونه، ګردی زنې[5]　　زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګي　　په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نری ملا او نری ګوتي، نری شونډي　　تر وېښته یم نری کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه　　بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷　جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي　۳۰۴۲
په پښتو کې له حمید سره جګړي

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي　　رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي[6]
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته　　د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې　　رقیبان مې نور پر څه غوږونه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم　　نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم　　رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړي
د بخت آس مې دئ په خته کې بوښت شوئ　　رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړي

۴۱۸　ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"　۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوورړ ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي
د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي

په خبرو په مانې[1] ، په ناز په جور
زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له

کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم
سترګو لوزه کوم مرجان وړي[3]

د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېرې[4]
بې تکلیفه مې زړه سبب د زنخدان وړي

چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه[5]
خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي

خیال بې[6] څه یوسي زما له خوار صورته
له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي
خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي ۳۰۵۲

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي
دا د چا د مخ په خیال در بدر ګرزي

دا د چا د تورو زلفو له پرتوه
په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي

خیال د چا د مخ د شمعي را پېښ شوئ
چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي

ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېیوست[7]
هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي

دا د چا د زني څاه مې په خوب ولید
چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي

له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه
له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سینه ونسه "حنانه"
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8] ۳۰۶۳

هر قاصد چې زما یار لره نامه وړي
له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]

زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دریغه
چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي

که په ښکار زلفي کړې که د ماهیانو
یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي

ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې
بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي

د هغه ظالم له دیده امان غواړه
چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي

حذر کړه د بوالهوس له نا ترسیه
چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتي
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي ۳۰۷۰

عاشقان دي د خپل یار د وصال[10] ترږي
رقیبان یې لا زیاتي وهي پر پرږي

نه مړېږي ستا په دید د رقیب سترګي
ماړه نه شي[11] په هیڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي دېوان: مانېه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره ". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو یووړه ". (6) بې = به یې. (7) "ب" ډېرو اوښکو مي اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل ترږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

دا یې زړه له تا مونډلئ نه دئ څه دئ   رقیبان چې دي و ما ته اوربې مُوربي
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور(1)   واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم   له غیرته چې مې(۲) خوړین شوه اینه سږي
که هر څو مې زاری کړې رقیب خپل نه شو   په احسان کله خپلېږي زوی د یږي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا(3) د دې زړ خوږي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پیښیږي   چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شې و مخ ته   تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم(4) ګلرخساره   پر حُباب باندې(5) که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه   دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته   چې رېږه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم(6)   دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي(7)

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي   چې غونچه له برګه وته(8) وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري   د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته   شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي   ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره   د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي(9)
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ   د پتنګ په سول(10) د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه"جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي   چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ   چې د حُسن له چپاوه(11) دي ببرېږي
سترګې کله وړي بهره له هغه مخه   چې کا ته یې په رخسار باندي ښویږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم   په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو   په سبزه د آهو لار کله بندېږي(۱۲)

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مي.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتڼ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټه[1] وا نه کړه … ولـي غوټه چـي لنـده شـي لا ټينګېږي
زه کـه نه شم کړای خپل کار د بل تمام يم … کـه څه سم نه دئ سوهان بل په سمېږي[۲]

۴۲۵ دا د زلفو واریې خط تېر کړ "حنانه"
مـورو مار پر یوه ځای کله چلېږي ۳۰۹۹

د عاشق لـه زلفو ولـي ګيله کېږي … شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي[۳]
زلفي خواست د چا کوي په خبر نه يم … بې تکليفه يې هردم و پښو ته لوېږي
دا چـي وايي شـپه د حشر ډېره لويه … د هجران تر شـپې هېڅکله نه رسېږي
تماشـو تـه يـو وا رايشـه دلبـره … ستا د عشق په تور مي وژني غوغا کېږي
راز د عشق مي عاقبت اوښو ښکاره کړ … چي د حال طفل محرم کړې رسوا کېږي
زاهد اوښي د ريا و خدای ته توی کړې … ارموني په مسجد کي مدام لوېږي

۴۲۶ د زاهد زهد هاله منم "حنانه"
پـه کوڅه کي بې لاحول کـه تېرېږي ۳۱۰۲

پـه رموز د يار د شونډو يار پوهېږي … د ميخور حال له ساقي کله پټېږي
زړه مي ډک په خيال د زلفو[۴] عجب نه ده … کـه د مار مهرې زما له خولې تېرېږي
چي قدم مي يار پر سترګو باندي کښېښود … کـه زما کوڅه کعبه بولي ښايېږي
لـه زړه و وت ګُلي خيال بې کړو وروځو … د خراب جماعت تل محراب ماتېږي
رقيب نه شي وړای بهره د يار له مخه … و خفاش ته د لمر څه نفع رسېږي
دا ورک زړه غواړم په اوښو پسي ځغلم … زخمي ښکار پر پله د وينو پيدا کېږي

۴۲۷ تـه ناصح وا يې چي زوړ شوې مينه پرېږده
چي زړېږم زه "حنان" حرص مي زيا تېږي[۵] ۳۱۱۳

ستا لـه سترګو را معلوم شو[۶] افسون هسي … چي بـه ګډ کـه[۷] پـه عالم کي جنون هسي
نوي خط دي هسي چاري پـه مخ وکړې … چي د ښمن پر دښمن نه کـه شبخون هسي
ګلرخان دي اعتماد پر حُسن نه کـه … ژر تېرېږي لکـه ورځ د پرون هسي
لکـه غوښه چي کباب لره کوفته شي … ستا جفا مي دئ کوټلئ لړمون هسي[۸]
عرض حال و يار تـه سم ويلای نه شم … لکـه وايي پارسي ژبه پښتون هسي
لکـه مور شي پر زوی بوره ډېره ژاړي … هره سترګه مي فراق کړه جيحون هسي

۴۲۸ عشق څېره د "حنان" ژړه کړه عالمه
څېره نـه ژړوي تب د طاعون هسي ۳۱۲۰

---

(۱) چاپي دېوان: د جبين غوټه. (۲) دا بيت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خيال د ترکو. (۵) اصل: حرص زيا تېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي يې ګډ کړه. (۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي   خلاص لا نه وي بیا یې بارډګر نیسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال[1] بې اوښو   هلکان له لېو نیو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم   چي خبره وي ببېځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته   چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي   هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو   لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹ چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي   عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[۶]
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته   په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر وېښته یم ضعیف کړئ   هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه   د خولې پټې ښیښې مې ډېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو   رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي   سیاه بختي لکه سایه را پسې را شي

۴۳۰ له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روڼا شي ۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي   ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو   آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[۷] امواج د حُسن بحر   را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کړو خبرو لار و زړه ته نشته   له کجۍ د حلقې ځای بېرون تر در شي[۸]
د دولت اسباب فلک[۹] و ناکس ورکه   هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[۱۰]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته   د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[۱۱]

۴۳۱ بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي   چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل   اوبه رېږ نه که[۱۲] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال تول د سوي زړه دئ   پر ببربېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که رېږ.

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګڼه ــــ ګُمان نه کړم چي تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې(1) ــــ ګوندي وي چي دُر د اوښو مي احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه ــــ چي په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمرشي(۲)

۴۳۲ ستا د خط تعریف(۳) "حنان" کاږي ښايېږي
لـه قلمه که يې توی مشک و عنبر شي ۳۱۴۹

زړه ور پسله مرګه لا(۴) ډېر دلاور شي ــــ د ګرګ پوست ګوره چي پسله مرګه سپرشي(۵)
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي ــــ که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښېځا خبري فتنې پاڅي ــــ د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم ــــ چي له سپي ښځه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چي پر خوله وخوري زړه بيدار شي ــــ په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چي شي بخت تور سعیَ ښځا ده ــــ لينده هر څو چي پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشي کړي "حنان" له توره بخته
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي ۳۱۵۲

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي ــــ هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي(۶)
تواضع که تا ته نه کړم خفه مه شه ــــ چي سر کښته کړم نظر به مي محروم شي(۷)
چي غوڅ شوي وي(۸) په تېغ د يار د سترګو ــــ د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي ــــ چي د نفس له مقتضْی ښځه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه(۹) ــــ چي مي حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ ــــ چي پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي ــــ چي له ديده د اشنا دلته محروم شي(۱۰)

۴۳۴ له نامو يې بغل ډک دئ نه يې لولي
دا په دا، نه چي در ياد(۱۱) د "حنان" نوم شي ۳۱۷۴

په جفا جفا مي زړه له تا لړزان شي ــــ خپلي سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې(۱۲) نه راځي په سيل ــــ که مي هډ زرې زرې لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي(۱۳) ــــ د مېږي کره مېلمه ګاهي سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم ــــ و مېږي ته نرۍ جوی(1) لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړې مي دي ستا د قدم خاوري ".(2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي "دئ ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي "وکيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.
(1)چاپي دېوان: لړ اوبه (2)، (۳) کي= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي
(۷) چاپي دېوان: چي يې. (۸)چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟.(۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګنه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي ".

چې دې خیال پـه خاطر را شي مضطرب شم　　لکـه پـېښ چې د مفلس کره مهمان شي
تـر ژوند مـرګ ورلـره بِـه دئ پـه پېغور کې　　اور تـه ځکـه ستیِ تېره تـر خپل ځان شي

۴۳۵　　کبـرجن اشـنا یـې کلـه غـوږ پـر نیسي
کـه "حنان" فصیح لسان لکـه سحبان شي　　۳۱۷۱

آراسـته چې د مهرویـو انجمـن شـي　　دا نشـمند یـې لـه پرتـوه کـم سـخن شـي
د ګلرخـو و وصـلت تـه هغـه رسـي　　چې لالـه رنګـه جامـه یـې سـور کفـن شي
کې(۲) کمیس د ګل لـه بویـه پـه ځان واغوست　　عجب نـه ده نیلوفرغونـدي کـې(۳) تـن شـي(۴)
رقیـب هـیڅ فـیض د یـار لـه مخـه نـه وړي　　و آفتـاب تـه لیـده کلـه د لـېچن شـي
چې واصـل شـم زه لـه یـاره، رقیـب ځکـه　　د ګـدای رزق(۵) ورکـوي کـه سـپی دښـمن شي
کـه ګـلاب یـې پـه سـیالیِ د مخ ثـه وایـي　　تـر سـاعته نـه پـایېږي(۶) دروغجـن شـي

۴۳۶　　زه "حنان" چې د اشـنای پـه کوڅـه ګـډ شم
تماشـه را ښخـه هېـره د عـدن شـي　　۳۱۷۸

ثو یې(۷) ویني د خپل ځان خون بهانه شي　　د ګلـرخ پـه تېره تېـغ بـه اشـنا نـه شي
تـوري زلفـي کلـه زړه اخلـي لـه خلکـو　　ثـو و اور تـه د رخسـار یـې دوتانـه شي
هسـي زړه زمـا سـوری کـړ د یـار هجـر　　چې د وصـل پـه مسـیح یـې دوا نـه شي
د تـدبیر کیلـي(۸) ثـو نـه شي ځني ورکـه　　د امیـد د درګـاه قلـف بـه یـې وا نـه شي
ثـو قـانع نـه شي پـه ثـاثکي لـه دریابـه　　د صـدف حمـل بـه دُر یکتـا نـه شـي
جذبـه مـي د خپـل زړه(۹) هسـي قـوي ده　　چې خطـا بـه ځني تیـر د بـلا نـه شـي

۴۳۷　　طمـع مـه کـوه "حنانـه" و هیڅـا تـه
چې د هیڅا ښـه بې خدایـه پـه چا نـه شي　　۳۱۸۵

ثـو د قبـر پـه ورو کـانو بـار نـه شـي　　د حـریص زړه بـه تـر هغـه قـرار نـه شـي
دِ حـرَص مـار هسـي زهـر پکښـي تـوی کـړ　　چې یـې دفـع پـه تریـاق د ګفتـار نـه شي
دَ نـا بـودي دنیـا حـرص تـر حیـا تېـر کـړ　　چې لـه ننګـه د عـالم(۱۰) یې هیڅ عـار نه شي
بـوی د عـیش لـه حارصـه مشـکل کـار دئ　　د ښوري لـه مځکـي ګـل(۱۱) د ګلـزار نـه شي
دنیـا کونـډه ده(۱۲) لـه ډېـرو پاتـه شـوې　　اشـنایي تـه یـې هـوا د هوښـیار نـه شـي
و هوا تـه سرکښ نفس پرېږده چې رام شي(۱۳)　　تونـد توسـن ثـو سـتړئ نـه شي قـرار نـه شي

۴۳۸　　دا دوعـا یـې مسـتجابه کـړې مجیبـه
چې "حنان" ګـډ د حـریص پـه قطـار نـه شي　　۳۱۹۲

ثو پـه خیـال د یـار د وروځـو کـې خـم نـه شي　　تـر هغـو بـه د مجـاز پـر لار سـم نـه شـي
عاشـقي د ظـاهر علمـه ځلـه لیـري(1)　　دا تـر عرشـه پـوري تلـه پـه قـدم نـه شـي
ګـُزار هسـي بې صـرفې دئ د سـیاه چشـمو(۲)　　چې زړه سـوی یـې پـر آهـو د حـرم نـه شـي

---

(1) ځله لیري= یوله بله لیري، په چاپي متن کي "ځله لیري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سیاه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: په غېږ کښي کړي. (۶) چاپي دېوان: مات شي. (۷) چاپي دېوان: په چښل یې.

خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — تله قاضي لره هيځکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه — پر چينه[3] باندي هرګز تيمم نه شي
بيده شوئ په نبه ږغ نه بيداربږي — بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وينم چي را شي ۳۱۹۹
چي د زړه خونه يې ګډه په غم نه شي

په رخسار يې زلفي نه دي غوربشې — و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشې[4]
په تور خط سره يې حُسن د مخ زيات شو — زېب کوي دا صحيفه په دا حاشيې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو — غونچه طوره که د زړه ويني نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعيف د رقيب بس يم — دې نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ويل نه ګرزم له ميني — ولي ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مي ده په برخه — ببهوده د پند څرخۍ را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په تُرکو پسي ځغلې ۳۲۰۲
اې زاهده ولي حق ويل پوشې

د سپين مخ چي وي خوا هانه لکه زلفي — همېشه به وي پرېشانه لکه زلفي
چي هوا د لعلو لبو کړي د تُرکو — هغه تل وي اوبزانه لکه زلفي
که تسخير د عالم کړې اوله مات شه[5] — زړه به يوسي له جهانه لکه زلفي
که يو ځل کړې سياه بختي د عشق قبوله — بر به خورې له زنخدانه لکه زلفي
که خواهش د ګلرخانو د ديدن کړې — شه د مخ پر اور بريانه لکه زلفي
چي غذا يې د زړه ويني لکه مشک وي — ځای په غېږکي که[6] آسانه لکه زلفي

۴۴۱ که دي زړه غواړي چي زړه له خلکو يوسې ۳۲۱۳
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفي

د عرفان له جامه مي راکړه ساقي — چي په چنبه[7] يې شم له ياره ملاقي
هم مي خلاص که د دنيا له شر و شوره — تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چي کنبېږدم — دواړه سترګي پر قدم د طلاقي

نـن بـې غِشـه مـی سـاقي و مـا تـه را کـړه   چـې د یـار د ښـه دیـدن(۱) شـم مشـتاقي
تـر پخـوا عمـر عبـث را څخـه تېـر شـو   راوړه ژر پیالـه سـاقي، پیالـه سـاقي
پـر پیـرو(۲) مـي کـړې ثابـت د کـاملانو   رسـوي بـار و منـزل تـه عراقـي

۴۴۲   هم را پېښ کړې هسي حال و ما "حنان" ته
چي بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي   ۳۲۲۰

څـه بـلاوه سـتا د وروځـو پـه محـراب کـي   چـې یـې وا چـولم زه پـه اضـطراب کـي(۳)
د دې جـور شـپه لکـه ورځ را تـه ښـکارېږي   چـې بنـدي شـوم سـتا د زلفـو پـه تنـاب کـي
سـیاه بختـۍ لـه هـري خـوا یـم اچـولئ   سـتا د زلفـو پېچوتـاب پـه پېچوتـاب کـي
څـه ګیلـه کـړې د سـپین مخـو لـه شـوخیه   آرام نـه دئ چالیـدلئ پـه سـیماب کـي
آبرویـي پـه قناعـت سـره زیـاتېږي   ګـوهر ګـوره تـرې پـروت وي پـه دریـاب کـي
نـه یـې اروم نصـیحت پـه غـوږو کـوڼ یـم   را تـه مـه وایـه ناصـح د عشـق پـه بـاب کـي

۴۴۳   دا تـر زلفـو لانـدي مـخ ګـوره "حنانـه"
چـي د لمـر تماشـه کېـږي پـه سـحاب کـي   ۳۲۲۷

تماشـه یـې د خـط بویـه(۴) پـه رخسـار کـي   د ګلانـو پرېـواني وي پـه بهـار کـي
چـي مـي وسـوه کـل هډونـه سـیل بویـه(۵)   د سـره اور ښـه ننـداره وي(۶) پـه نیـزار کـي
زلفـي ورو شـانه کـوه چـي آزار نـه شـي   چـي هـزار زړونـه(۷) یـې اړ دي پـه هرتـار کـي
خـط و خـال و زلفـو سـترګو ریـز مریـز کـړم   رحـم نشـته د دې ښـار(۸) پـه هنـدوبار کـي
پخپـل خـط پسـي یـې خپلـي سـترګي ګـوري   کـه آهـو دئ آرام کـه پـه سـنبل زار کـي
دا شـبنم د ګـل پـر پـاڼي بانـدي پـروت دئ   کـه خولـه د ګلرخسـار ده پـه رخسـار کـي(۹)

۴۴۴   لـه "حنانـه" قـرار څـه غـواړې ناصـحه(۱۰)
چي رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي   ۳۲۳۴

سـرو قـده خـوش انـدام راغـئ پـه برکـي   لـه هوسـه نـه ځـایېږم پـه کشـور کـي(۱۱)
پـه سـپین مـخ کـي یـې سـرخي د لبـو نمـایي   کـه شـفق را تـه ښـکاره شـو پـه سـحر کـي
چـي نرحـور کـه شـاپېری دئ نـه پـوهېږم   دغـه نـور نـه موجـود ېږي پـه بشـر کـي
تنګـه خولـه یـې جـز لا یتجـزا ده.   آب نـه پرېښـو دنـدانو یـې پـه ګـوهر کـي
درک یـې نـه کېـږي د مـلا پـه باریکۍ کـي   خیـال لـه خیالـه څخـه وزي پـه کمـر کـي

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

همېشه به يې د لبو په مې مست وي   که يې و وينې تش عکس په ساغر کې

۴۴۵   په تش ديد يې عالم قتل کړ "حنانه"   ۳۲۴۱
هسې آب يې دئ د سترګو په خنجر کې

له ازله دا ستا خيال زما په سر کې   نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې(1)
آئينه يې(2) د ديدن تاب راوړای نه شي   جوهر داره زغره(3) تل لري په بر کې
بيده بخت کله وينبېږي زما په غبږ کې   سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي   وي په ميو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه(4) له ساده لوحو   د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګير له ماره   هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶   چې وفا له تُرکو غواړي په مجاز کې   ۳۲۴۸
څه هوا دە لا "حنانه" ستا په سر کې

حال ويلای نه شم يار ته په تقرير کې   نه قوت لرم د ګوتو په تحرير کې
په مژګانو سرې(5) يوه وار ادا نه کړم(6)   قوت نه وي د پېزی لينده په تير کې
مار د زلفو يم چيچلئ زړه مې چوي(7)   شفقت نشته د عصر په د مګير کې
رقيب ستا له لوري ولاړ بيا به رانه شي   ګرزېده د مغزي نشته په خنزير کې
نصيحت لکه اوبه، عاشق غوږ لوښی   تاثير کله اوبه کاندي(8) په تصوير کې
کوم صياد و ښکار ته ځي په خبر نه يم   چې له وهمه ارام نشته په نخجير کې

۴۴۷   چې د يار پر تورو زلفو ليونی شوې   ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځير کې

شکر و کاږه تر خو يې په وسواس کې   د نعمت زياتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره   مرغلرې نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه   و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سرکښ نفس د رياضت په دام بندي کړه   څو به يې له دې دښمنه په هراس کې
چې نری شي مياشت آخره شپه راخېژي   پټه وخان له عالمه په افلاس کې
ښې وربښميني جامې باب د ارتينو دي   د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸   له ياراڼو اخلاص تللئ دئ "حنانه"   ۳۲۲۲
ګذران د زماني شو په لباس کې

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښي". (2) چاپي دېوان: آئينه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسي خواست تل کوه. (5) سري= سره يې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو يې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو يم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثير کاندي.

یو کامل و وي کامل ته دا په حال کي   اچولئ یم زه عقل په جنجال کي
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم   مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کي
چي د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ   چي ښه نه راځي(1) هرگز زموږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسي شان ورکړ   چي ښه فهم دلیل وکه زما په قال کي
چي رحیم دئ هم قدرت لري(2) پر هر څه   دنیا ځای که د یوې ماشي په بال کي
مهرباني یې عامه عامه ده پر هر چا(3)   نور یې څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹ الهي گناه را عفو زما "حنان" کړې
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي(4) ۳۲۶۹

که د حُسن صفایي نه وای په گل کي   د عشق شور به هومره نه و(5) په بلبل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولي   پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کي
له اسمانه شکوه کفر ده(6) خبر شه   مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و کُل کي
له نظره مي فاني شو ساقي واړه   نه پوهېږم څه بلا ده(7) ستا په مُل کي
په لیده یې پېچوتاب شوم خبر نه یم(8)   څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي   که گلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا یې لاس په حنا سره نه دي "حنانه"
مضمحل یې کړه ټول زړونه په منگول کي ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاږکوتو(9) حلقو په دام کي   یو جهان زړونه پراته دي په ارام کي(10)
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ   مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کي
ستا د وروځو له قبلي خلق جار باسي   دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي
ستا د سترگو کاته به دي ستا تر سترگو   د بادام د گل زېب نشته په بادام کي
که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه   د بخښن مزه نه وي په انتقام کي
چي خبري...(11) کړي واړه یو دی   د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه"
چي و فال سره نشته په دا قام کي ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم(12) په هجران کي   آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي   چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دیوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دیوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دیوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده". (4) چاپي دیوان:

الهي "حنان" له دغه اوره خلاص که   چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښې

(5) چاپي دیوان: هرگز نه و. (6) چاپي دیوان: کفر دئ. (7) چاپي دیوان: څه مستي وه. (8) چاپي دیوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دیوان: بې ژړلو چاره نشته.

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ　　تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي(1) وصاف د لوته سیاه چشم　　له سپېدیه آهو رم که په دامان کي(2)
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي(3)　　ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تندۍ له غره رالوېږي　　د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲　　لاس پر ملا د نامېندۍ کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي　　۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي　　ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که　　چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر وېښته مي د فاختې په څېر(4) کوکو که　　چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال(5) د لبو بیا موند　　د برېښنا روڼا مدام وي(6) په باران کي
ګرېوان و تره مهرویه زه بېرېږم　　لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه　　لوړه غاړه ده(7) نیولې په دامان کي

۴۵۳　　په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي　　۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي　　چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان ښاخ د یاقوتو د بام ستن که　　و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه　　د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده(8)　　کښېږده د نوو میاشتو(9) په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یووړ　　ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم　　د حیات اوبه دي ایښې په دهن کي(10)

۴۵۴　　له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن
مرغلري کړې را تویې په دامن کي　　۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي　　بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده　　له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي(11)　　لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي　　کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

تبسم يې زما پر تن هومره[1] اثر کړي   چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه ګار شم ژر پښېمان شم   هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي[2]

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي   د ختن د ملک غزال مي دئ په زړه کي[3]
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره   ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه   چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه   ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم   ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي   ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه ۳۳۱۸
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي   چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو[۴] دا ستا له سترګو   معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن   ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو   زهر راکړه دا ستا عشق[۵] په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي   د عشق مې نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو[۶]   د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[۷] ۳۳۲۵
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي

سر يې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي   هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه   دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه[۸] بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم   حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده   څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوی راشي[۹] زما د زړه و کا شانې ته   ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي[۱۰]   که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[۱۱] ۳۳۳۲
دا په دا چي هيڅ ږغ نه وي[۱۲] د څراغ پروا نه کي

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که   چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښې

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوٰی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: ږغ نشته.

چي دي شَست زِه د کمان کړه په کمين کي / ارام نه وکړه هيڅ صيد په زمين کي[1]
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم / که يې خال دئ جلوه کاندي په جبين کي
زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي / ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچين کي
د هيڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته / رحم نشته ستا د سترګو په شاهين کي
دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومښت / د آهو نافه خوشبويه شوه په چين کي
له قربته د سياه چشمو حذر بويه / توري سترګي خلل اچوي په دين کي

۴۵۹ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ ۳۳۳۹
ولي وي قيمت د ګوتي په نګين کي

د عاشق پر رقيب نه رونېږي سترګي / له سايي څخه د ډېو تورېږي سترګي
په وصلت کي يې و مخ ته کتای نه شم / له ښايست يې[2] په رخسار ښوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقيب په سترګو ړوند کړ / د افعي[3] په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختيار يې و رخسار ته کاته کېږي / د پتنګ له شمعي نه چپېږي[4] سترګي
چي د غاښ له مرغلرو يې محروم يم / د درياب په دود مي[5] تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېرى[6] خبر نه يم / چي مي هسي[7] په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه"[8] ۳۳۴۶
له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي / تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چي يې زړه د خال و خط په خيال[9] اخته شي / شي تري پاته مطول وي که خيالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي / چي په غوږ يې[10] د رقيب د پند والي
چي د عشق د زمزمې ږغ يې تر غوږ شي[11] / نور به نه اروي نيربېږ و فامفالي
و ديدن ته يې حيران دي عالمونه / که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مرنۍ سرې په ماتې کي مخ ستون که / عاشق بويه[12] چي آخر حُسن پالي

۴۶۱ خپل زړه خيري کړه "حنانه" که عاشق يې ۳۳۵۳
په دا څه کېږي چي خيري کړې کالي

آه مي خط کله له قده آسان اخلي / باج له سروي کله باد د خزان اخلي[13]
شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځي / دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفايي. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

په سینه کښې مي غاښ پټ لکه صدف کړه ‌ ‌ ‌ د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري ‌ ‌ ‌ مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې ‌ ‌ ‌ دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي ‌ ‌ ‌ دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ ‌ ‌ ‌ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ‌ ‌ ‌ ۳۳۶۰

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلې ‌ ‌ ‌ چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلې[1]
کږې وروځې کږې توري ابرانی دي ‌ ‌ ‌ په تش دید یې د زړه ولې غوځولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و ‌ ‌ ‌ چي آهو یې تماشې هر دم کولې
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولې ‌ ‌ ‌ رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ ‌ ‌ ‌ چي کوته مې ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم ‌ ‌ ‌ پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ ‌ ‌ ‌ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې ‌ ‌ ‌ ۳۳۶۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ ‌ ‌ ‌ لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کې هلال نه دئ ‌ ‌ ‌ دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ ‌ ‌ ‌ په ګلشن کې چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم ‌ ‌ ‌ چي په غېږ کې دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان اېښئ ‌ ‌ ‌ د تصویر زاغ د کمان پر موتي کښېنلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم ‌ ‌ ‌ چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ ‌ ‌ ‌ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4]
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ‌ ‌ ‌ ۳۳۷۴

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ ‌ ‌ ‌ آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم ‌ ‌ ‌ چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوتلئ
عقل هم له حیرانی په خپل سر ګرزي ‌ ‌ ‌ پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه ‌ ‌ ‌ چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوک وینې زړه یې داغ شي[6] ‌ ‌ ‌ د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ ‌ ‌ ‌ په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ ‌ ‌ ‌ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چي د عشق پر کاني سروي سولولئ ‌ ‌ ‌ ۳۳۸۱

---

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب. (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو".

دا پـر مـخ بانـدي د زلفـو تـار لوېـدلئ … کـه پـر ګـنج بانـدي د طلسـم مـار لوېـدلئ
د خـدنګ انـدوه یـې کـاږم نـه پـوهېږم … چي یې غشـی خطا دومـي ښکار لوېدلئ
دا عـرق[1] پرسـپین رخسـار د ګلبـدن دئ … کـه شـبنم پـر مـخ د ګـل سـهار لوېـدلئ
د وصـال د ګـل پـه دیـد کلـه مړېږي … چـي پـه سـترګو کـي د هجـر خـار لوېـدلئ
تـه بېکسـه، مـل دښمن[2]، غـل در پسـي دئ … لاس و پښـې ځلـه ختلـي[3] بـار لوېـدلئ
پـه حسـاب د سـیم و زرو عمـر بـایلي … غلـط مـه شـه چي نفس پـه شمار لوېدلئ

۴۲۲ … د "حنـان" لـه آه پرهېـز کـوه دلبـره … ۳۳۸۸
پـه سـینه کـي یـې د عشـق انګـار لوېـدلئ

ستا پـه سـترګو چـي لـه سـترګو مـي یـې تللئ … نـور مـي سـترګو لـره خـوب نـه دئ راغلـئ[4]
ستا پـه زلفـو چـي بې زلفـو مـي ورځ شـپه ده … لـه دا تـوري شـپې هرګـز نـه یـم و تلـئ
سـتا پـه مـخ چـي مـخ مـي واړاوه لـه واړو … د هـیخ ښـکلي پـر مـخ نـه یـم ورغلـئ
سـتا پـه خولـه چـي خولـه مـي ونیـوه لـه هرڅـه … چـي تعریـف د خـولې دي څـوک نـه شـي کـولئ
سـتا پـه شـونډو چـي نفس پـر شـونډو راغـئ … چـي سـرو شـونډو دي و مـرګ تـه یـم بللـئ
ستا د پښـو پـه خـاورو، خـاوري دي د پښـو یـم … چـي د پښـو تـاب مـي لـه سـره دئ ختلـئ

۴۲۷ … ستا پـه وروځـو چـي خـم شـوم لکـه سـتا وروځـي … ۳۳۹۵
زه "حنـان" دي پـه کـږو وروځـو ځبلـئ

چـي پـر مـخ دي تـوري زلفـي ښـورولې … خلقـې دي پـه قصـداً ازارولـې
د آهـو نافـه دي ډکـه کـړه پـه وینـو[5] … پـه رنجـو د نـاز دي سـترګي تـورولې
بـاز د سـترګو دي لاناسـت دئ پـه پـرده کښـي … نـور د زړو[6] و ښـکار تـه چـا وپـارولې
تـر پښـوا دي خـوی وفـا وه نـه پـوهېږم … د وفـا لـه خویـه چـا و درولـې
آفـرین را بانـدي و وایـه ملکـو[7] … چـي مـي سـتا جفـا پـر زړه هـوارولې
مـا وې زړه دي لـه مـا یـوو پـه سـپینو غاښـو … ول پـوهېږم پـه رضـا مـي خـوارولې

۴۲۸ … "حنـان" و ژړل لـه ډېـري نامېنديـه[8] … ۳۴۰۲
سـتا پښـوا نېکـۍ پـر زړه چـي تېرولـې

کشـکي بخـت مـه وای لـه مـوره زېږولـئ … چي پیدا شـوم عشـق یـې مـه وای راښـوولئ[9]
د محشـر خـواري اختـر ور تـه ښـکارېږي … خـدای هرګـز پـه مینـه مـه وای پوهـولئ
دا پـر مـخ یـې خـال و خـط و زلفـي نـه دي … تـور اطلـس یـې پـر کعبـه دئ غـوړولئ
شـوخو سـترګو یـې ګُلـي خیـال لـه مـا یـووړ … لکـه خـلاص کانـدي قصـاب لـه غوښـو ولـئ

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

اوس بې[1] خوک سر لکه ګوی که په ميدان کي   چي يې ما د نی سواری جلب نيولئ
چي ببومه يې[2] له عشقه پارسايي ته   دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۶۹   تور کاکل يې په زړه خوله نجتې "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ   ۳۴۰۹

له ګناهو څخه[3] نه کوې رم ولي   تل کوې پر زړه ستانو ستم ولي
په دنيا پسي اووه اقليمه غواړي   او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي
د دنيا و کار ته سم ځي لکه غشی   خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولي
د دنيا په تله له خدايه مرور شي   دا چي اړوې وهلئ قلم ولي
تويوي مدام اوښي د مظلومو   نړوې د تن د بوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري   زورور وته نه وهې دم ولي

۴۷۰   خرڅوې دين په دنيا "ميرزا حنانه"
دا نعمت زائلوې په دا غم ولي   ۳۴۱۶

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي   په رضا يې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چي دا ستا خيال په غېږ کي نيسم   بوی د ګل مي له بشره سحر درومي
هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله   د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي
چي دي خيال د زلفو و ساتم په زړه کي   له سينې څخه مي بوی د عنبر درومي
تول د زړونو ستا په خيال پسي عيب نه دئ   په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقيبه نه بېرېږم   په درياب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱   و"حنان" و ته هغه ساعت قيامت وي
چي يو پاته شي، يو يار په سفر درومي   ۳۴۲۳

ساقي راکړه يو څو ډکي پيالي مې   چي په څښه يې[5] صد ساله مړه شي حی
چي دا ستا د رخسار عکس پکښي ګرزي   هغه جام لبالب راکړه پيا پی
مې بې غِشه، يار ساقي، چنګ و رباب وي[6]   پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسي جام د بېخودی را عنايت کړه   چي له فهمه مي فاني که همه شی
د اشنای د مينې درد هسي سر سام کړم   چي دوا مي نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي   لکه ناست وي له عالمه لېوني

۴۷۲   د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7]
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی   ۳۴۳۰

---

(۱) بې = به يې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خيستل سوه. (3) چاپي ديوان: له عصيانه څخه. (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (5) چاپي ديوان: په چښو يې. (6) چاپي ديوان: رباب دی.
(7) چاپي ديوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي ديوان: کله پوهېږي.

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني — دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده — رېز مرېزیې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېوني دئ — سر و مال[1] ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم — چي دا هسي د رقیب شوم[2] خندني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي — نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باټ دي تېغ د سترګو تېز کړ — د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني — اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته — ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي — چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو — نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ — دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه — دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني — کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره — نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي — هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره — د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه — بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که — دا په دا پر ښتن ګران وي سپي خوړوني

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7] ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې څیري کړ پړوني

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني — غواړي خوند د هندواني له مړغوني
د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي[8] — قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه — تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ ځه پر تېر شه[10] — ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې = به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي ".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېربږه.

د مېره خویونه نه در ښخه کېږي — سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل تهوکر کړه پورته مه ځه — لقمه اخله(۱) چي دي تنوزي په ستوني

۴۷۶ — ۳۴۵۸

چي دي شعر نه غوړ باسي ښوک "حنانه"
د اشعار د آسو و نسه(۲) ملوني

د ښایست له مخي(۳) ځغلي سل فتني — ښو به راوړم(۴) ورته تاب زه د سیني
یو ساعت مي بې ژړا نه دي دوې سترګي — نه پوهېږم چي کاریز دئ که چیني
په سینه کي مي تهولېږي ستا غمونه — لکه جمع شي عالم پر سفیني
ستا د میني ګرګ په هسي شان رنځور کړم — چي زهوب مي مدام دروميي له ایني
چي رقیب دا ستا په در کي(۵) ځای پیدا کړ — زړه و سرېي مي و راسته شوه له کیني
د ګلرخ د مخ په اور کي عیب نه دئ — که مي تن شي(۶) تار په تار لکه نیني

۴۷۷ — ۳۴۶۵

په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم
د "حنان" دي پاته شوي مهیني

د ګلرخو له چا مه شه د ښمني — کې له غمه ښخه مړشي نې مني
هیڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو — خدای دي نه ګوري د دوی کبر و مني(۷)
د هر چا زړه له کوګله ښخه(۸) کاږي — چي جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسي راځغلي — لکه کور لره چي درومي(۹) وطني
سپین غاښوني(۱۰) پر ګوهرو باندي نازکه — او لبان(۱۱) یې پر عقیق یمني
قتل کړئ یم هغه ګلرخ(۱۲) بې تېغه — چي اغوستې یې قبا ده چمني
په زبان د خوبرویانو زه پوهېږم — ما د دي کبلیو کړې ده شپني(۱۳)

۴۷۸ — ۳۴۷۳

چي اغوستې یې د خط توره جامه ده
د "حنان" رنګ شو په دا کُرګُمني

چي پر زړه د زلفو خیال د جانان کښېني — که رستم د زماني وي حیران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره یو شي — هغه دم یې رویبار چپ شي(۱۴) تر میان کښېني
په عرق یې هسي(۱۵) شان شي رخسار نرم — لکه پاڼي چي د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهمانۍ کړم — که یې خیال زما په زړه کي مهمان کښېني

چي بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته — ژر په ژره پر ایرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دې ګلشنه والووت — چي شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

(۱) - ب: لقمه احله، "بې ځایه اوړده حاشیه یې ور کړې ده" له کاتبه تکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ښو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (11) چاپي دېوان: سره لبان یې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

۴۷۹ کـه یـې قـد د سـرو قـد ورشـي پـه خـوا کـي ۳۴۸۰
دا "حنـان" بـه پـاس پـر بـام د اسـمان کښېني

چــي بتــان شــي هــم صــحبت د آئينــې
يــو پــه ســله شــي حيــرت د آئينــې

طمـع مـه کـړه د بوسـې لـه سـاده لوحـو[1]
نــه دي چنبــلي چــا شــربت د آئينــې

د هغـه شـوخ حُسـن خيـال بـه څـه نګاه کـړم
طاقــت نــه کــه لکــه صــورت د آئينــې

پـه خپـل حُسـن دي خبـر کـړه[2] ځکـه هسـې
خوبــان دي بــر کــوي عــزت د آئينــې

لــه صــافدلو راز د زړه پوښــيده نــه دئ[3]
فهــم وکــړه پــر صــفوت[4] د آئينــې

پـه راتلـه د خـط کـه حُسـن زيـات شـي ښـايي
پــه ايــرو شــي[5] شــرافت د آئينــې

۴۸۰ چــي د عشــق پــه اور ځــان ويلــي کــه "حنانــه" ۳۴۸۷
خوبــان ځکــه کــه[6] حرمــت د آئينــې

يـار هغـه دئ چـي ولاړ د يـار پرپـت[7] وي
کـه راحـت ورتـه رسـېږي کـه زحمـت وي

روی ګـردان لـه يـاره نـه وي پـه هـيڅ طـور
د يـار ظلـم يـې پـر ځـان لـوی سـعادت وي

د رقيـب پـه ويـل نـه ګـرزي لـه يـاره
همېشـه يـې دغـه خـوی دا يـې[8] عـادت وي

نظـر نـه کـه د دنيـا و سـود و زيـان تـه
شـپه و ورځ لـه خپلـه يـاره هـم صـحبت وي

کـه هرڅـو جـور و جفـا لـه يـاره وينـي
لا ور څخـه د هغـه يـار ډېـر عـزت وي

پـر مـخ نـه راوړي ګيلـه[9] نـه ورتـه وايـي
چـي پـه سـل طـوره يـې يـار پـه ملامـت وي

۴۸۱ کـه څـوک سـر ښـندي پـر هسـې يـار "حنانـه" ۳۴۹۴
د هغــو ســر فــرازي بــه پــه قيامــت وي

څــو دا مځکــه اســمانونه بحــرو بــر وي
د ګلرخــو اســتانه، زمــا دي ســروي[10]

کــامراني پــه حيرانــي شــي لــه ګلرخــو
د دي بـاغ ګـل د هغـه چـي لاس تـر سـروي

ببتــابي د زړه تــر بــاغ صــنوبر باســي
پـه ګلشـن کـي چـي قامـت سـتا جلوه ګـروي

د لالــه پــه دود مــي زړه د محبــت وســو
د آه دود چــي غوتــه شــي داغ د ځګــروي

چـي پـه درست جهـان يـوه ډوډۍ قسمت کـه
و عــالم تــه بــه مــخ رونــی لکــه لمــروي

ځــای د امــن مــي هيچيــري پيــدا نــه کــړ
لکـه شـمع هـر ځـای زمـا د سـر خطـروي

۴۸۲ بــي لــه يــاره پــه ګلشــن کــي تمــام عمــر ۳۵۰۱
و "حنــان" تــه خپــل بــاڼو لکــه خنجــروي

نــن مــي پيالــه غمــه زړه را څخــه ځــوي
چــي خــوړلي د هجــران د تــوري لــوي[1]

جــدايي د خپــل اشــنا يــم کبــاب کــړئ
چــي مــدام پــر هــر زيــارت لګــوم ځــوي

---

(۱) چاپي دېوان: له ساده رويه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ايرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه يار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي يو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به يې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وايي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنايه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که يې.

چي ملګري يې دېوان يا حيوانان وي　　　　پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سينې زخم مي بيا فراق ناسور کړ　　　　چي مدام ځني بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې[2] کله را شي　　　　يعقوب رنګه مي لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي　　　　د هجران تشنک وهلي دي ککګوي

۴۸۳　　دې مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو　　۳۵۰۸
لـه فريـاده د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چي شبنم رنګه پاک ګوهر وي　　　　همېشه به يې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو　　　　د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چي يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده　　　　که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځي　　　　هغه ګل غواړم چي جمع يې دفتر وي
په ګلشن کي بلبل و ويل و ګل ته　　　　چي د ګل ټولېده که مات يې کمر وي
هر چي ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي　　　　پيل چي و لوېږي په بند کي مسخر وي

484　　چي د عشق بلا را لوېږي له اسمانه　　۳۵۱۵
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل يار جفا مي ډېر ډېر ژړوي　　　　بل مي تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وانښه په خوله تر ګوته نيسي　　　　که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کي مرګ و غواړم[4] ښايېږي　　　　تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کي د ګلرخو　　　　پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصيحت هسي دئ په عشق کي　　　　لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم　　　　بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485　　له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي　　۳۵۲۲
چي "حنان" له خپله ياره[7] اړوي

زلفي د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي　　　　قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره　　　　سترګي کې[9] بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما　　　　عيب د شاهانو دئ تېر حساب چي بيا کوي

یو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره
تور خال یې د زړه په ورو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي
خوله یې پر غوټچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لري څه نریه ملا لري
زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

۳۵۲۹ نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز
ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي 486

د عاشق پر زړه اورونه بلوي
د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم
په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو
په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي
لښ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم
دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې [1] په خپل وصل سر فراز کړه
پر عاشق د غم بارونه چلوي

۳۵۳۶ په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2]
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي 487

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي
د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4]
له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ
چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زیب که
چي آیات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي
که یې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د رابانديوکړه
رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

۳۵۴۳ سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي
قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي 488

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي
چي ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي
چي یې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9]
د کیمیا خیال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
موږ د عشق و غره ته شاده لګولې
له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ[12]
خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي
چي په فکر د دینار و د درم وي

۳۵۵۰ د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته
چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي 489

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

مجلس هغه دئ[1] چي ته يې يو جانان وي   هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نيسي   د لبرېزي پيالې ډېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله   هغه دم ګل آشفته نرګس حيران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک يې نشته   دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي   هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تې[2] بولم   پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490 په قيامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي[3]   ۳۵۵۷
د ميرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي   له عالم يې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېزي   چي يې سر و آئينه ته[4] د زانو وي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو[5]   ځای يې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې[6] تلي ځوک   چي يې کانی وي شبنم[7] ګل ترازو وي
د کړو ورځو تصوير به يې ځوک کاږي   کې د توري په جوهر، قلم[8] د مو وي
چي په خيال د يار د قد د سروي بندي شي   د فاختې په شان يې[9] تل ذکر کوکو وي

491 دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته   ۳۵۶۴
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي[10]

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي   که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي   په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم   که يو دم مي د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي   چي بې آبه پګښې اوسې عزت نه وي
خواړه نه دي هغه غوښې د بدن دي   چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دې واوړي[11]   چي په ناسته په ولاړې[12] عصمت نه وي

492 ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه   ۳۵۷۱
کانی کم د ترازو د قيامت نه وي[13]

که کوې را سره ډېره جفا ښايي   رسا حُسن لره جور رسا ښايي
له حيا په آئينه کي کتای نه شي   که کوي بېګانګي له اشنا ښايي
که له لاسه مي نن بوی د رومي د عطرو   چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي[۱۴]

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته يې. (3) چاپي دېوان: په قيامت چي خدای قاضي محمد شفيع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئينې ته. (5) چاپي دېوان: د يار د سترګو. (6) بې = به يې. (7) چاپي دېوان: کانی د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښايي.

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو	که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري	پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه[2]	کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 پـه اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کیمیا ښایي ٣٥٧٨

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي	ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم[3]	چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو	چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را تر غاړه	ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته	څوتېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق[4] ور له ښایي	کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم
له "حنانه" چي کوي بې پروایي ٣٥٨٥

تمام عمر په غفلت کښي نا پکار یې	لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیار یې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس	په جنت کښي به له حورو سره یار یې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې	په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار یې
د ضعیف له اوږو بار د لته واخله	په صحرا کښي د محشر به سبکبار یې[5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6]	په جنت کښي به دا خل بې انتظار یې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو	په عرصه کښي د محشر به لکه مار یې

495 نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزار یې ٣٥٩٢

چي یې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته یې	چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم	چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم	چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم	چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم	چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم	تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" یم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې ٣٦٩٩

---

(١) په چاپي دیوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دیوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دیوان: قربانېږم. (4) چاپي دیوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دیوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دیوان: درست عالم. (9) چاپي دیوان: د کل جهان. (10) چاپي دیوان: په عشق کښي دي.

متفرقات

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه   که ارواح وکوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له گلشنه   که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه   چا بې اینبئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم[1] په مینه کې هر گوره
یار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناگمانه   لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مي شو ملگری له کاروانه   شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه   د ژوندون طمع مي وخته له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور گنده یم
سترگي نه لرم په سر کې شرمنده یم

ور سره به خوک پر لاري وي ملگري   چې ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترگو به یې زړه نه غواړي خبري   په ناکام به تر خوله تویې که شکري
د سرو لبو لعل به پرولې په کودري   اړوي به باندي تل دغم پتیري[2]

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مي را پرې نه وته دېره[3]

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي   خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي   له سترگو به نیشکر ور ته گنډېر وي
په دیدن بې دېو و دد[4] ملگري سېر وي   پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترگو گورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم[5]

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم   چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنگه له غمه سرگردان یم   نې له هجره څخه زه خیري گرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم   دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکی وي
لعنتونه دي زما پر خیرگی وي

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملگري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

کـه مــي مینــه وای رشــتیا سـوئ پــه اور وای　　پــه نغـري کـي بـې[1] د هجـر لکـه سـکور وای
پښې مي ییلي[2] کالي خیري سر سرتور وای　　پــه انــدوه سـره مــي تـرک د دنیــا کــور وای
لــه دې غمــه مــي تــر اوســه ســر پــه ګــور وای　　ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای
صـــد رحمـــت دي وي د ده پـــر دا نـــــايي
صـــد لعنـــت دي وي زمــــا پـــر اشــــنا يــــي

بــل وطــن تــه شــو روان پــه زړه خســته　　نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته[3]
لــه خبــرو بــې پــه غــم وي خولــه بســته　　لــه دغـه غمــه مــي شــوه اِینــه ورســته
پــه مجلــس کــي بــه د چــا وي نشســته　　پـه ناکـام کـه چیري خلاصـه کړي پسته
تــف زمــا پــه اشــنایي شــه بېوفــا يــم
چي بې يـاره لا تـر اوسـه ژونـدی پـايم

یـار مـي ولاړ شـو پـه سفر پسي زهیـر یـم　　لـه دا غمـه[4] تـل اختـه د ځـان پـه ویـر یـم
ریشـــخندي د هـــر صـــغیر و د کبیـــر یـــم　　چـــي پـــه غـــم لا د قلیـــل و د کثیـــر یـــم
زخمــي کــړئ ببلتانــه د غــم پــه تیــر یــم　　همېشــه د دغــي چــاري پــه تــدبیر یــم
چـي تـر کومـه بـه بـې ننګـه یم بې عـاره
چـي لا طمـع کـړم د عـیش لـه قنـدهاره[5]

پـه خپـل فضـل خواست قبول زما غریب کړې　　د وصــال ښــادي مــي يــو وار پــه نصــيب کــړې
تللــئ يــار راســره وصــل عنقریــب کــړې　　مشـــرف پـــه دغـــه ګــل دا عنــدلیب کـــړې
د هجـران نـا سـور مـي روغ پـه دا طبیب کړې　　خوا پـه خوا را سره وصل[6] خپل حبیب کړې
پـــه کـــرم ســـره د خـــوږو زړو دوا يـــې
چـــي لار ورکـــه کـــړي هغـــه پـــر لاري بيـــايي

و ســـيله مـــي کـــړې مجـــاز و حقیقـــت تـــه　　خاموشـــي مـــي کامیـــابي کـــړې معرفـــت تـــه
شـــک مـــي ورک کـــړې لـــه خـــاطره طریقـــت تـــه　　را تـــر غـــاړه کـــړې[7] ځنځیـــر ســـتا و قربـــت تـــه
ډېـــر طـــامع دي يـــم د وصـــل[8] و شـــربت تـــه　　بـــې پوښـــتني مـــي لار و کـــړې[9] و جنـــت تـــه
غیـــر خیـــال مـــي کـــړه لـــه زړه ځخـــه جـــارو تـــه
دغـــه زهـــر مـــي کـــه[10] پـــه ستوني کـــي دارو تـــه

---

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه. (5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې　　ګڼه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل. (9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

د سکوت په تار مي خيري زړه رفو کړې　　روبرو مي آئينه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې　　فسادونه مي له زړه ثخخه جارو کړې
بې ويلو مي پوره هره آرزو کړې　　ما "حنان" د بيم په اوښو کي لاهو کړې
497　　که مي چيري يې بللئ له اخلاصه
په کرم مي کړه له غشه[1] سينه خلاصه　　۳۷۴۳

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را ځخه تللئ　　ځو په بحر د عشق زه يم کښېوتلئ
زړه مي هيځکله آرام نه دئ موندلئ　　په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ
د ګرداب په ميان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن ميني کړه اوجاړه　　چي هستي مي وه د صبر[2] هغه ولاړه
چي د عشق محکم ځنځير شو را تر غاړه　　د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو يې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر ميان کړم　　بېلتانه يې په ژوندون پوري حيران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبير د ځان کړم　　د دې هسي رنځ علاج په څه درمان کړم[3]
چي پر زړه يې يم د زلفو مار خوړلئ

لا تر ځو به د هجران په خواري خوار يم　　بېلتانه يې مدام سوئ په انګار يم
ډېر په وصل کي[4] له هجره ناقرار يم　　همېشه ستړی ستومان پر دغه لار يم
د فراق غمونو ښه يم پېژندلئ

چي مي يار را څه تللئ دئ عالمه　　له اندوه يې[5] نه پر غر يم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه[6]　　حيرانېږم چي لا مړ نه يم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ[۷]

يار مي قصد د سفر وکړ سورېدو ته　　دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته[۸]
ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته　　اوس راضي يم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنايت کړې　　ضلالت مي کل بدل په هدايت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې　　له جمله فسق و فساده مي نفرت کړې
د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

---

(۱) چاپي دېوان: له غشو. (2) چاپي دېوان: د زهد. (3) دغه نيم بيتی په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پا يېدلئ". (۸) دا بند په اصل کي نسته.

د دنیا له اشتغاله امان را کړه | له هوسه له عیشو مي بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه | لا رزما و خپل قربت ته را پیدا کړه

امید وار دي یم و در ته درېدلئ

څو به ګرځم په عالم کي تازه تر | چي اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مي وکړئ(1) دا ثمر | اوس "حنانه" دا مقال کړه مختصر(2)

۴۹۸ په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا | په ناحق، په ظلم هر سړی رضا(3)
په ښکاره کوي ناحقه هسي چاري | چي ني شرم شي له خدایه نه حیا
د یوي روپۍ چي خپله نفعهویني | د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښي سل قسمه و خوري | د ایمان په فوتېده بي محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه | هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني | بي مرضی یي هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي | هسي کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره | لواطت خون د سړي ګنې روا
هیڅ په کشر کښي ادب نشته له مشره | نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بد و دلته تول کړه | د قیامت په ترازو کښي نشته غلا

۴۹۹ الهي له هسي قومه نجات ور کړي ۳۷۸۱
و "حنان" ته په خپل فضل رَبَّنا

؟ ؟ ؟

عمر درومي په شتاب | دم قدم دئ په حساب(4)
ته تر څو بېغمه ناست یي | مشغول یي په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي | ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ | او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي | که په و خوري شهد ناب
هر چي ور شي واړه ډوب که | جور کاسه د ده ګرداب
رحم نه لري هیڅکله | نه پر شیخ و نه پر شاب
تل پرده د پیری کاندي | په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه | نه حیا کړي له احباب
ته هم زوی د فرشتي نه یي | چي دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپین زر یي | او باطن لکه سیماب

(۱) چاپي دیوان: ورک کړئ (2) چاپي دیوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر." (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نشته (4) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کي نشته

غرور نه در لره شایي   چي پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه   دوه ځل وزي په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شي   هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو   بوخت یې لکه قصاب
باز چي غوښې تل د قام خوري   ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده   د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ   څه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو   ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که   نیم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه   تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰   کې په غوږ کړې دا څه دُر دي
د "حنان" ویل خوش آب   ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي ترسل   څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کان ؤ   د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مست ؤ   ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل(2)
بل رحمان سرېنی د پښتنو ر دئ   په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال ختټک ویل کل نصیحت دئ   په ظاهره مسخرې دي یو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی   ښه دېوان(4) یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر   څه به وایم نا سفته(5) دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و(6)   ښه آبدار دُر یې له ژبې(7) تویول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کي   جوړول یې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې(10)   په هر بیت سره یې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح   ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل(13)
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14)   آفرین دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعری کي ډېر استاد و   سیال یې نه و د خپل عصر د ویل(16)

---

(١) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې   هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کي په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدين دئ(1) … په تکليف تياروي واړه غزل(2)
اوس صديق اخوندزاده ښه شعر وايي … ډېر ښه پوه دئ د بيتو په نښلول(3)

۵۰۱ د سکوت(4) مهر پر خوله کښېږده "حنانه" ۳۸۱۹
څه غرض دي دئ(5) د خلکو په ښوول

؟ ؟ ؟

نه رسېږي ستا و وصف ته(6) دليل … عقل نه که په دا باب کي قال و قيل
د بدبه د خسروۍ چي دي شوه پورته … د کسرٰی پر ډمامه يې وکېښ نيل
و لوېي ته دي د عقل چاره نشته … د در خاوري دي رانجه کړي جبرئيل
په ډېر لطف سره يې و بللې پورته … ستا و لور ته منتظر د عرش قنديل
لامکان يې ستا مکان په خپل قدرت کړ … ګفتګوی در سره و کاوه جليل
نه نوي زره خبري(7) در ته وکړې … څوک د ګوی څوک د مګوی د څو وکيل
در ته وي ښوي واړه د سِر خبري … ښه يې پوه کړې په کثير و په قليل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست … ستا له رويه يې پيدا کړ سلسبيل
عنايت چي پر تا و پر بل چا نه و … که موسٰی و که عيسٰی و که خليل
چي ستا اسم يې شفيع کړ و باري ته … دا آدم صفي قبول شو په تعجيل(۸)
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند … چي ور وښو دغه ستا مدد سبيل(۹)
په وجود کي يې ستا نور و بل څه نه و … له سره اوره چي سالم و ووت خليل(۱۰)
ستا په روی سره موسٰی پيغمبر خلاص شو … او فرعون يې کړ غرق په رود نيل(۱۱)
د عيسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و … که يې ستا اسم پر زړه نه وای دليل(۱۲)
چي يې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته … ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فيل(۱۳)
برکت و واړه ستا خير البشره … چي لښکر د خدای پر راغئ ابابيل(۱۴)
په لسان د هيڅ انسان دي صفت نه شي … له تعريفه دئ قاصر عقل طويل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي … د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقيل(۱۵)
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره … خطا شوئ مي دئ وار زما ذليل(۱۶)
هېروه مي مه هر ګز ابوالقاسمه … هغه دم چي مي روح اخلي عزرائيل(۱۷)
له فرمانه چي دي(۱۸) سر غړاوه څه شو … په قيامت به شرمنده پاڅي ذليل(۱۹)
مخ يې تور دئ چي منکر شي ستا له امره … حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقيل(۲۰)
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي … مياشت شوه ستا په رسالت باندي دليل(۲۱)
چاچي نه وکړ باور منافقان شول … چا و نه کړ ستا پر دين باندي تعطيل(۲۲)

۵۰۲ د حساب له ورځي بيم مه کړه "حنانه" ۳۸۴۴
د عاصيانو په بخښنه دئ کفيل

؟ ؟ ؟

---

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدين دئ ".(2) چاپي دېوان: "په تکليف يې جوړول مدام غزل ".
(3) دا بيت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب " کي هم نسته. (4) چاپي دېوان: د سکون مهر. (5) چاپي دېوان: څه غرض لرې. (6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري يې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بيته په چاپي دېوان کي نسته. (18) دې: دي يې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بيته بيا په اصل کي نسته.

دا ستا خبري، خوږې شکري
نزدې که لیري ور ته نولېږم(1)

په مخ ګلابه، زیات له آفتابه
د مخ و تاب ته دي کبابېږم

زلفي عنبره، په قد عرعره
باریک کمره، جبین قمره

په تن سیمینه، تن انګبینه
په خوی شېرینه بې تا کهېږم

د پسرلي ګله، زلفي سنبله
مشکین کاکله په لبو مُله

ډېر په عذاب یم په اور کباب یم
بې تا خراب یم لا خرابېږم

ابرو هلاله چشم غزاله
زما له حاله خبر شه لاله

بې تا غمګینه په زړه حزینه
رېږه مې سپینه په تا ځوانېږم

لاله عُذاره، ګلاب رخساره
پري رفتاره در شهواره

په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم
مات پر کمر یم په تا جوړېږم

موی میانه، سرو روانه
ابرو کمانه، کاږه مژګانه

یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ
په زړه نتلئ ښه در پوهېږم

تر ګل خندانه، مخ ارغوانه
تر نمر روښانه د زړه درمانه

٥٠٣ ”حنان“ رنځور یم، ډېر په ضرور یم
پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم ٣٨٥٨

۝ ۝ ۝

څو غافل ګرزي انسان
په خپل ځان پوري حیران

خدای پخپله ستا شاهد دئ
حذر نه کړې له عصیان

ته الا لِیعبُدُون یې
د خوړو د اوبو زیان

سر د کَل خطا دنیا ده(۲)
په خطا پسي روان

همېشه د رزق د پاره
مرور یې له اسمان

کُل شَیٌ هَالِکٌ دئ
الا وَجهَهُ، نادان

پاته شوئ هیڅوک نه دئ
نَه هندو نه مسلمان

وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ
دا خبر دئ له فرقان

عزرائیل دئ برات کړئ
پر واړه ذیروح یکسان(۳)

فهم وکړه لږ منزل دئ
ستا تر ګور تر ګورستان

مه کړه خوب د بېغمۍ ته
پاته نه شې له کاروان

ته په څه سره غره یې
چي سر کاږې له فرمان

په پیرۍ عبادت نه شي
ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان

چي پیدا بنی آدم دئ
زړه یې ډک دئ له ارمان

هوښ کړه ته یوازي نه یې
ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

دا دنیا دغه یې کار دئ   اسمان ژرنده سرګردان
ژر به ورسې تر مطلبه   ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو   واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد   تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته   واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ   وزه ته له دې زندان
لِلاِنسَانِ عَدُوا دئ   ته دوستي کړه له شیطان
فَهَم وکړه په دنیا کې   چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو   واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴   **نصیحت و ځان ته وکړه**
بل ته څه وا یې ''حنان''   **۳۸۸۳**

؟   ؟   ؟

بیر ته ځغلې در بدره   خبر نه یې نا خبره (1)
غابن و تلئ ږیره سپینه   په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه   نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګمان(2) غاپې   له ما ښامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي   هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې   ته خوردن کړې ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري   تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه   بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ   ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې   چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه   پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دې   د شیطان د خوی رهبره
آدمي دې سره وروڼه   د یوې ونې له بره
ته په څه د چندڼ ښاخ شوې   چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې   په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنګ کې   پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده   دستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډیډره.

پر عا جز مېږي قدم ږدي
خبر نه يې له داوره

همېشه د بل و زيان ته
ځان پرېباسي له کمره

و لمانځه ته دي ملا ماته
د دنيا په کار کي غوره

د دنيا په زيان نامرده
شي له خدايه مروره

له بنده ښځه شرمېږي
نه له خدا ښځه، کافره

خداى په هر نفس حاضر دئ
ته ګناه کړې بې هنره

لږ څه و ګرزه و خداى ته
توبه وکړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غوږ کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره ۳۹۰۸

؟ ؟ ؟

چي د حق پر در رويدار بابا ولي دئ
خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ[1]

چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ
حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ

چي سليمان رنګه يې دي تر حکم لاندي
انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ

غيبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو
د واړو سپه سالار بابا ولي دئ

کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي
د وليانو افتخار بابا ولي دئ

چي په تش نظر يې خاوري سره زر کېږي
هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ

چي طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ
هم يې فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ

ډېر سخي دئ عار له هيچا څخه نه که
مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ

چي تنګسه دربانډي درشي تر ده ورشه
چي له خوا، يې سروکار بابا ولي دئ

چي يې څوک قبر ته ورشي فيض مومي
چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ

تصرف يې هغه رنګ لکه په ژوند و
ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ

هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي
پر هر امر مددګار بابا ولي دئ

پر مرقد بانډې فيض د حق اوري
له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ

هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي
ناز بردار پر لوى دربار بابا ولي دئ

چي په زړه کښي دي مطلب وي دى پوهېږي
په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶ زه "حنان" يې په اخلاص يم د در خاوري
په پيرانو کښي ابدار بابا ولي دئ ۳۹۲۴

؟ ؟ ؟

﴿قصيده﴾

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه[2]
غابښ په خوله کښي نشته عمر ولاړشو نه راځينه[3]

خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته
زه هم پسې ځم توښه مي نشته يم غمګينه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف
نقد بخښ لرې دا جنس مي رانيسه متينه

را څخه عمر شو په لهو په لعب کښي
نه را څخه وشو کار د دين هرګز په مينه

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصيده نه لري.

نه لرم عمل لایق چې دریې ورېم درګاه ته ... ته مې پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مې تاته ډېر دئ ... ته مې لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چې لا تقنطو خوشحال یم ... فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره ... هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبایح مې د اعمال له دښمنانو ... ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم ... خلاص مې کړه په فضل ستا له دې د بو لعینه
هیڅ مې حاصل نه شو له رفعته په دنیا کښې ... پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مې له شیطانه په امان کړې ... مژده لا تخافوا را باندې وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده ... ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غوارم شپه و ورځ دغه مې کار دئ ... ړوند له خپله عیبه یم الٰهُ العالمینه
دَرِ د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه ... بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه ... تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مې نسه لاس زما دستګیره افتاده یم ... نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې ... ډېر ډېر وار خطا یم یا امان الخایفینه
لار چې مستقیمه پر هغه مې برابر کړې ... هسې لار چې ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په ګناه بار یم سترګې نه لرم و تا ته ... ته مې عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چې له ابلیسه به مې خلاص که ... بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
تول چې پر محشر شي اولین آخرین خلق ... هلته مې جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چې مې له تنه ځغه وزي ذوالجلاله ... ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لارې اړولی ... ته مې پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷ ڇ ډېر مې دئ امید زما "حنان" تا ته رؤفه
مه مې کړه نامېنده یا الٰهُ العالمینه ۳۹۴۹

الهي د هر چا قاضي الحاجات یې ... په عطا په کرم حل المشکلات یې(1)
نامېندي ده ستا له دره ځغه کفر ... د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه ... عفو کوونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چې پورته کښته وایم ... ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدی بل عمل نه را ځغه کېږي ... ته خبر په واړو سر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غوارم ذوالجلاله ... دا په دا چې ته مجیب الدعوات یې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کې نسته

ستا له دره هیڅ سړی نا امید نه ځي
زه هم نه ځم ته واهب العطایات یې

کار زما غریب په خپل فضل پوره کړه
لاس مي و نیسه رفیع الدرجات یې

په کرم مي د مهم قفل را خلاص کړه
یا فتاحه ته کاشف المشکلات یې

خواست بې تا له چا روا نه دئ کریمه
بې له شکه ته سامع المناجات یې

له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر یې
ور کوونئ و ذرې ته د حیات یې

منزه یې له ادراک، له وهم و فهمه
مبرا د چون چرا د کم و زیات یې

وَلَقَد كَرمنا تا دي فرمایلي
و انسان ته بخښنده د کرمات یې

نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مي وکړه
ته غیاث د مستغیثو هر اوقات یې

زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه
د هغو له دیده ته چي ځني مات یې(1)

تا ویلي دي فلاتَنهَر، سائل یم
زما حاجت را کړه لایق د دې صفات یې

ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر
عفو کړونئ د ګناه پر عرصات یې

ما عاصي دین په دنیا دئ بایلوولئ
ته دلیل د حیرانانو د حالات یې

زرغو نه ګیاه پیدا باران پر و کړې
ته صانع د همه وارو مصنوعات یې

٥٠٨ د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه
قبلوونئ د دوعا په هر ساعات یې ٣٩٧٩

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کړم ابتدا(2)
بل په نعت د رسول مجتبٰی ﷺ

دایره د فالنامې د دې کتاب
نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب

څوک که فال په دایره کي نیسي ګوره
هم الحمد قل هو الله وایي وروره

نور دي ګوته په یوه خانه کي کښېږدي
مخ په کښته دي حساب که لوړ دي پرېږدي

حرف دي کاږي پر کاغذ یوولسم
چي ور و رسي تر پایه پوري سم

دایره دي بیا له سره را شماري
چي یې مراد د زړه تر سره که باري

حرف دي بیا یوولسم شماري نېکرایه
چي نیو دئ وي حرف تر هغه ځایه(3)

او دا لوړ حساب دي لوړ کاږي دیندار ه
پر هغه باندي چي کښلئ وي له واره

د غزل د سر مصرع به شي ترې جوړه
مګر ته غلط شوې مه کړه ماته غوړه

هر مطلب چي وي په زړه کي وایه کېږي
په ویلو یې د فال ځښتن پوهېږي

٥٠٩ د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که
دا "حنان" دي په یوه الحمد یاد که(4) ٣٩٨٠

---

(١) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښايي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته

(قطعات)[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید
چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي
او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي
زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعید مرید حاضر ؤ
چې یې وا وریده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ
د حضرت بازید له قوله په ربتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده
چې د چا به شه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه
له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي
د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه
وي لیدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع
چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو
چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي
ملائکې په حساب وي زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه
چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګذر وکه دوزخ ته
او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه وېښ شو
وي ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي
بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبی پر هره پاڼه نوشته دي
دغه حرف چې بایزید ولي الله

۵۱۰ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ
ما "حنان" د ده په روی و بخښي خدا ۳۹۹۸

(قطعه)[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني
چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ
چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو
له هډوکي بنې ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو
لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

۵۱۱ چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ۴۰۰۳

(۱) قطعات ټول له اصل نسخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کې نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

په عدد د ابجد به درته وایم — یو خو چیزه برابر دي په حساب[۱]
که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي — هم بنګي او ملحد[۳] یو دئ په دا باب
د درازو د بېعقل[۴] عدد یو دئ — هم کاکل و ګژدم[۵] یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ[۶] یو رنګه عدد دئ — خواجه سرا او خرسیاه[۷] سره تناب
هم صهبا او پیاله مي[۸] په یوه رنګ دي په — قلعه برج[۹] هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه[۱۰] یو دي — هم دغه رنګ برابر سهو حساب[۱۱]

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾[۱۲] ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" يي غويي، "پارس" پلنګ دئ — پس له دي "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ — "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه يي هم پر خنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ[۱۳]

۵۱۳ ❁ ❁ ❁ ۴۰۱۲

اورېدو مي چي یو ښکلی لکه لمر و — وا يي خیست له یوه توره ډېر عبرت
وي يي ته يي توره شپه زه لکه ورځ یم — پر چهره دا ستا د مخ راغي حسرت
تور وي دواړه د یوه آدم اولاد یو — ته پر څه کوي له ما څخه نفرت
که زما د رنګ یو څاڅکی پر تا وشي — هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاڅکي پر ما وشي ستا له رنګه — تمامي عالم مي پیس بولي صورت
مي باید چي زه له تا څخه کنار شم — ته پر څه هومره اندوه کوي حسرت

۵۱۴ دا قطعه "حنان" ویلي په رښتیا ده
ګوندي واخلي مهرویان ځني عبرت ۴۰۱۹

﴿قطعه﴾[۱۴]

چي مي و کاته په رای و په تدبیر — نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسي نه چي سترګي و ګنډه خوله بنده — چي مقام يي وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه — چي پکښي وي امر و نهي د لالت

۵۱۵ ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه
په قدر چي طبع نه کړي ملالت ۴۰۲۳

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212. (۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسیاه=876. (۸) صهبا=پیاله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مایه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چي دی و په هغه علم کښي کامل
چي بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وي زه یم په دا دواړو کښي عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اوربده هم د بل غواړي متصل
هم بي وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوي چي زینت په زیور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوي — چي زیور یې دئ و حُسن ته باطل
کي تنها وایي په جهر هم روا دئ — کي خفیه وایي هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ — دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه — ۴۰۳۲
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل[1]

۹ ۹ ۹

دا خو کاره له دا خو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په خو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شیرازي څخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کي رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمیری صبر — طمع پریکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه — نه به چیرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کي حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ — دا قطعه به مطول وه "حنانه" — ۴۰۴۰
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره

۹ ۹ ۹

﴿سراپا﴾[2]

اي چي زړونه وړي له شاهه له ګدایه — خپژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کي له خرواره موتی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یو سروه ده نازکه — په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چي زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شاني که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د څورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زیب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایې څه د باڼوګانو په غضب کې
وي مدام د خونریزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشې دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېرونې څخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چې د زړه وینې[1] خوراک دئ
له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ

تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
په تنګي یې غونچه و ایسته له شکه

خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده
چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده

وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
و بوسې ته یې نیولې ما، شومي ده

غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته
چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته

دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه

وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
په خندا سره مدام زړه د پري وړي

دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ

زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل

وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي
کې د خیال په خوله کي و نیسې او به شي

سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ
او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ

چې ښایست یې په هردم و وهي موج
لوټوي د عاشقانو د زړو فوج

څه غبغب وایم یوه قبه له نوره
خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره

غاړې[4] نه ده ګلداني ده د بلور
چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره

نه غلط شوم دا د میو صراحي ده
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده

وه، څه غاړه ده او به پکښې ښکارېږي
دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي

دا سینه ده که د ښورلسم مهتاب ده
که تخته د سپینو زړو که سیماب ده

تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده
و بغل تې[5] د زاهد خوږینه اِینه ده

له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي

دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي

ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
خَلَقې یې په دیدن پسې توپان دي

څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا
یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا

پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده
پر نقره باندې ورقه د طلا ده

ګوتې نه دي نوي میاشتې سره ټولي
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي

لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو
چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو

څه تعریف به و کم زه د هغې ملا
چې په خیال کې نه کښېوزي د هیڅا

زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم
چیري و وینم مېږی ځنې پر ځنګ یم

وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه
پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه

نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر
که صندل دئ له شیدو سره خمیر

هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ
یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وینې= وینې یې. (2) تې = ته یې. (3) زنې= زنه یې. (4) غاړې= غاړه یې. (5) تې= ته یې. (6) زې= زه یې.

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهين دئ ناف يې
په آرزو سره يې زړه د زاهد شين دئ

مه بوله غوټۍ ده د سمن
که نافه ده دا له مشکو د ختن

دا ناف نه دئ يو ګرداب دئ د زمزم
ننباسي جمع زړونه په هردم

وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده
چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده

پس له نافه به څه وايم زيات و کم
له حيا شو دلته مات سر د قلم

که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وايم
خاموشي وايي مانع له دې اعضا يم

پر دا ځای باندي ويل له حيا نه شي
کې[1] کوم مرغه د قال پر الواته شي

دواړه ساق يې تر بلور مصفا دي
د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي

هسي صاف دي چي کاته باندي ښوييږي
په اميد سرې[2] د زړه غوټه خلاصېږي

وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي
او که شمع کافوري د انجمن دي

د لاله تر ګل نازک يې دواړه پښې دي
کې هر څو کوم تعريف تر هغه ښې دي

سره نوکان يې سره فندق د اصفهان دي
د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي

وه، څه پښې دي که پر ګل باندي يې کښېږدي
له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي

سر ترپايه دي تعرف پر "حنان" پورو
چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکورو

موافق له خپله توانه مدح ستا يم
ګڼه کله هومره شي چي يې ادا کړم

۵۱۸ ولي نه شو دا تعريف له ما ادا ۴۱۲۱
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا

۶ ۶ ۶

﴿رباعيات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا
له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره
مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

۶ ۶ ۶

مخ دي سيالي کوي له آفتاب
زه يې کړم ويلي له ډېره تاب
سايه د زلفو را باندي وکړه
تور بخت مي ويښ که له شکر خواب

۶ ۶ ۶

ګل چي خندا کوي له عشرت
مغرور په حُسن دئ له سيرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کي
ګرېوان به څيري کړم له حسرت[3]

۶ ۶ ۶

---

(۱) کې= که يې. (2) سرې= سره يې. (3) د غه دري رباعی په اصل کي نسته

عشق مې د يار شو راته حادث — نور يې ته ولې پر مرګ باعث(1)
چې مرم د يار غم به راسره يوسم — څه به مې يوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج — فراق دي ويستم له رسم و رواج(2)
بوسه د لبو را عنايت کړه — موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح — د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسې فتوا وکړه — د عاشق قتل معشوق ته مباح(۳)

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ — په څاه کې ولويدم ستا د زنخ(3)

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وراندي — تر هغه پېش چې اجل دي که لاندي
دنيا په باغ کې خندا په کار نه ده — خپل سر زر و خوري پسته چې خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د يار په رخسار — يا په ديدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وايم چې ديوانه وي — کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته مه وايه د مينې راز — حذر کړه مدام له غماز
ولې ته نه وينې چې يوې ښځې — محمود کړ بېل په دروه له اياز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې — خاوري ايري يې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، يار بې پروا دئ — پيالې د وصل يې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس — عالم يې قتل کړ زيات تر قياس
ببرېږم دا چې په عرصات کې — خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلريش — چې باسي صوفيان شيخان له کېش(4)
زلفې يې شلوي زنار د کفر — سترګې يې يوسي زهد له درويش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص — که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه — چې يې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

(۱) چاپي ديوان:
شوق قديم وو پر ما باعث — نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعی په اصل کې نسته (3) دا رباعي همدا راز نيمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کې نسته

لـه خـوارۍ وکـړو یـار تـه مـا عـرض
لکـه چي کانـدي غـلام پـر آغـا عـرض[1]

جواب یـې را نـه کـړ خاموش ولاړ شـو
بـد بختۍ زمـا کـړ بـې مـدعا عـرض

پـر مـخ دي راغـئ کـرار کـرار خـط
رخسـار دي لانـدي کـړ وار پـه وار خـط

دښـمن هسـي چاري پـه دښـمن نـه کـه
لکـه چـي وکـړې سـتا پـه رخسـار خـط

لـه ګلـو واخیسـت بـاد سـبا حـظ
یـو وړ قمـرۍ لـه سـرو بـالا حـظ

پـتنګ هـم ځـان کـړ فـدا پـر شـمع
مخمـورو سـترګو یـووړ لـه مـا حـظ

چـي مـي ولیـده د مـخ شـعاع
را څخـه ورک شـو کلـۍ صـداع

کامیـاب لـه سره پـه وصـلت نـه شـوم
چـي رقیبـان شـوه راتـه سـباع

پـر زړه مـي کښېښو دلبر مغـرور داغ
چـي بِـه بـه نـه شـي زمـا مهجـور داغ

یـار بـې پـروا شـو فلـک بـې رحـم
لـه دوا نـا امیـد شـي د ناسـور داغ

نیمخـوا بـه سـترګي کـه د قتـل لاف
ځنـي پـر هېـز کـړه پـه زړه کـي صـاف

زخـم یـې کـاري دئ تـر حـد د پاسـه
تېـغ چـي تـازه و خېـژي لـه غـلاف

خپـل چـي ورکېـږي تـل لـه نفـاق
ځبلـه یـو یوسـي تـول لـه اطـاق

پـه اتفـاق کـي عـزت، حرمـت وي
مچـان عسـل وکـه لـه اتفـاق

هسـي دي زه کـړم فـراق پایمـال
چـي خبـر نـه یـم د ځـان لـه حـال

مـړي مـي بس دي چي قبر مـي کیني
تـر مـوی باریـک شـوم[2] د مـلا لـه خیال

پـزه د یـار پـر مـخ ده سـپین ترسـیم
همېشـه بـاج وړي د زړو لـه اقلـیم[3]

نـه نـه غلـط شـوم معجـزه طـوره
د نبـي ګـوتي میاشـت کـړه د وه نـیم[4]

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده
ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

خــال د وروځــو پــه میــان د عینــین　　یــو آهــو دئ[1] پــه میــان کــي د حــرمین
او کـــه دا نـــه دئ[2] حجراســـود دئ　　اطلــس یــې پــروت دئ پــر طــرفین

٭ ٭ ٭

شــور وماشــور د قیامــت حضــور شــو　　چــي د یــار مــخ[3] مــي را څخــه دورشــو
ورشــي و بــاغ تــه[4] ګــلان ســره واوړي　　د مېلمـه پـه راتلـه[5] د مفلـس مـخ سـور شـو

٭ ٭ ٭

زلفــي دي طعــن پربــت د چــین کــه　　شـوخي سترګي دي تـل غـارت د دیـن کـه[6]
چي خدای پـه حشـر ګـوري دا سـتا و مـخ تـه　　پـر خپـل قـدرت بـه څـه ډېـر آفـرین کـه

٭ ٭ ٭

علـم مـومي چي یې شـپږ چیزه حاصـل شي　　حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شـــفقت دا ســـتا د لفــظ تحقیــق وایــي　　هــم ســبق بــې نــاغې لــولي زر قابــل شــي

٭ ٭ ٭

تـــل بـــه اختـــه د ځـــانو پـــه ویـــر وي　　چــي پــر زړه یــې نښــتی د جفــا تیــر وي
پـه لېونتـوب د عشـق دي زه "حنـان" خـوښ یـم　　چــي غــاړه مــي بنــد ســتا پــه ځنځیــر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله گاهی ام﴾ ۴۱۷۶

زمــا پــلار محمــد حســن د دیــن پنجــه　　خــدای دي ور کــړي پــه جنــت کــي ســراچه
لــه هوښــیاره مــي د مــرګ پوښــتنه وکــړه　　راتــې[7] و ویــل تــاریخ شــو مــرغ چــه[8]

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾[9] ۴۱۷۸

چــي ولــي و د خپــل وقــت فــاني فــی الله　　نــا امیــده یــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
یـو هوښـیار یـې پـه وفـات کښـې دغـه و وې　　دا تــاریخ میاجــان محمــد رضــي الله[10]

1273
۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾[11] ۴۱۸۰

د برهــان مــرګ مــي پــر زړه اور بــلاوه　　پــه پوښــتنه مــي همــه ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې　　لــه دا نــیم برهانــه مــخ وګــرزاوه[12]

۵۲۲ ٭ ٭ ٭ ۴۱۸۲

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي. (9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند. (10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر و تنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبر مات کړم پر ملا — چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳ — ۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم — شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — ویل تاریخ دی لهٔ اجر عَظیم

۵۲۴ — ۴۱۸۲ 1259

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره — ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و — لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵ — ۴۱۸۸

؟ ؟ ؟

افلاک ونه یې په نور د جبین و نیو — درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره — چې مَه خیري سوه په میان کې یې دین و نیو[4]

۵۲۶ — ۴۱۹۰

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یو خو بیته در ته وایم معنوي — نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب — هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام — د دېوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته — زیات نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحر تیار کړ — ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره — یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وڅکوه قلم د عفوي یاره — دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم — و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرسُفتن — ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري — و راندہ ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه — د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښي دغه و وې — چي تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

سخندان چي وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي

و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲

سخندانو ته عذر د "حنان" دئ
چي انسان سره له سهوي له نسیان دئ

۴۲۰۴

(۱) دا بیت له بلي نسخي را نقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

لغتنامه

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکی.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احوَل: چېک- هغه څوک چي سترګي یې کږې وي، یو شي دوهویني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
آرهټ: لوی کوهی چي په غویو اوبه څني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنایې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي یې بیان راغلئ دئ.
أضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کېمیا "غیاث".
املوک: یو ډول مېوه ده.
أنثی: ښځه- ماده "د نرضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر یوه ټاکلي وخت ویل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچېه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وایي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسي چي غالب پاچا یې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمی.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر یا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- یو ډول نبات چي کالي یا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترینګلي.

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزې: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبې په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړۍ: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین "یې بولي.
پېژۍ: و ګورئ بېزې.
پېزۍ: // // // //
پَیکان: توبرې- غشی.
پېلوځۍ: د رګران "فارسي "هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کارځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تُراب: خاوري.
تُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: تورېدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرۍ: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرۍ: ټوټي- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

«ث»

ثقالت: دروندوالی.

«ج»

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکي برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بوېناک حیوان.

«چ»

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړۍ.
چندڼ: صندل.

﴿ح﴾

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبی.
حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

﴿خ﴾

خَت- ختي: کمیس.
خَدنګ: غشی.
خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکي محصول.
خرخوړی: بېکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خَړی: پروړ- خس.
خُف: د غبار په معنا- خوپ.
خفاش: شوپرک –کڅلکی.
خلدبرین: جنت.
خَلی: خس –خاشه.
خمیازه: د سترړیا په وخت کي د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنثی: نرښځی.
خَوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

﴿د﴾

دَرَسته: وسله –د جګړي وسېله.

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چې د اسکندریې حاکم حضرت محمد ▀ ته استولې او آنحضرت ▀ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو ښاروي.
دوړَه: تپوکه- ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خیز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان د لاس یا بل اندام بې ارادې رپېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.
رَم: تېښتېدل.
رَمق: وروستۍ ساه.
روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.
رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وایې زاد و راحله د سفر سامان- ځوری.
زبیب: وځکي کشمش زرخوړی: وړی- هغه ځوک چې د زړه رنځ په پوري وي.
زَغن: کارګه.
زَوي: زهوب- زَوه.
زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي ځخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او ځنګل تر منځ برخه- بازو.
سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.
سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.
سپړي: سپړل یا سپڼل په دقیقډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.
سِجن: زندان.
سَحاب: اوریځ.
سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.
سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.
سوده: د زړه آرامي
سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.
سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.
سوَی: سوزش.
سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ ځخه مجازاً خوښي مراد ده.
سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوړدي خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چي تر معمولي آس څلور لوېشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چي غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته(ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي. د دېوان په(۱۰۰) مخ(د پای لخوا دریېم بیت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: بګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی تري ولاړیږي.
عَینَین: دوې سترګې.

«غ»

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی – د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړیشه: غوړاشه- د غوټې "تکمې" کاج.
غَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

«ف»

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

«ق»

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه – چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(ک)

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافی المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم یې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ـ څپه دئ" قمچین- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرٰی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دین.

(ګ)

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جګر" یو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګیند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅۍ- اوږده وربېښتان.

(ل)

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغي ویالې ته وایې چي د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړي څخه بلي څنډې ته پـه یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿م﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چي عود "خوشبویه لرګی پکښي" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبري غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چي سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه و سیله چي خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکي.

مُشَبَک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَېدَه.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

موږه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوٰة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وايي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

﴿و﴾

والی: غوږوالی – گوشواره.

واهب العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنګه دره.

وَرَتېوَرَتې: ډېره ژړا- رینګتې.

وربشه: وراشه- خبري- ګفتګو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَبلی: لوڅي- بربنډي.